

20/43

DICTATVM
CHRISTIANVM,
SIVE

COMMVNES ET APTE DISCIPV-
LORVM CHRISTI OMNIVM
PARTES;

Ex magistri præceptis & institutis ad pu-
silli gregis instructionem à condiscipulo
BENEDICTO ARIA MONTANO
obseruatis & in breuem summam collatis.

Contendite intrare per angustam portam.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIS Privilegio cautum est, ne quis alius
præter Christophorum Plantinum, librum hunc,
cui titulus est, *Dictatum Christianum, &c.* intra decen-
nium imprimat, aut alibi impressum in suas ditiones
importet, venalemve habeat. qui secus faxit, pena
fisco Regio exoluenda multabitur: ut latius in Re-
gio diplomate expressum est, Dato Bruxellæ xv.
Nouemb. anno M. D. LXXI. III.

Subsig.

J. de Perre.

BENED. ARIÆ
MONTANI AD
CHRISTIANVM
lectorem

PRÆFATIO.

VRBVLENTIS-
simam tempestatem
hanc, qua totus ferè
in orbe terrarū Chri-
stianus populus iacta-
tur, neque incertis cali signis commo-
tam, neque obscuris ex causis concita-
tam esse manifestè i cognoscunt, qui
rerum humanarum curam Deo esse,
vel ex sanctissima sacrorum librorum
disciplina, vel ex ipso vite rerūque
usu intelligunt, & fatentur. Nulli
enim horum dubium est, publicas re-
gnorum, populorum atque ciuitatum

calamitates Dei scelerum vindicis consilio ac iudicio afferri; idque antequam accidat, piis ac delectis viris ad iustitiae divinae commendationem, atque ad hominum ipsorum correctionem praedici atque indicari; sicut scri-

Amos 3. ptum est: Numquid ambulabunt duo
 23 pariter nisi conuenerit eis? Numquid
 23 rugiet leo in saltu, nisi habuerit praedam?
 23 Numquid dabit catulus leonis vocem de cubili suo, nisi aliquid
 23 apprehenderit? numquid cadet avis in laqueum terrae absque aucupe?
 23 numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit? Si clanget
 23 tuba in ciuitate, et populus non expauescet? si erit malum in ciuitate, quod
 23 Dominus non fecerit? Quia non faciet Dominus Deus verbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos
 23 suos prophetas. Quibus verò ex causis huiusmodi grauissimi rerum motus

5
tus publicis priuatisq; rebus afferan-
tur, eiusdem vatis responso expositum
est. Auditum facite in aedibus Azo-
ti, & in aedibus terræ Aegypti; &
dicite: Congregamini super montes
Samarie, & videte insanias multas
in medio eius, & caluminiam patien-
tes in penetralibus eius & nescierunt
facere rectum, dicit Dominus, the-
saurizantes iniquitatem & rapinas
in aedibus suis. Propterea hæc dicit
Dominus Deus, Tribulabitur & cir-
cuietur terra, et detrahetur ex te for-
titudò tua, & diripientur aedes tuæ.

Certè mihi huius in nos diuinæ a-
nimaduersionis apertissima causa est
publica & communis culpa; dum
maximam ferè Christianorum par-
tè in varias discissam sectas, diuersis
erroribus non modò captam & du-
ctam, sed etiam inflatam intelligam;
alterã verò quæ catholicæ fidei com-
munio-

munitionem & veritatis disciplinam
 profitetur, negligenter tamen colere ac
 pene pervertere videam: atque ita
 dum aliorum deprauatas mentes, a-
 liorum corruptos mores atque utri-
 usque partis dissidia, dissensiones,
 gravissimasq; inimicitias, & omnino
 peruersa studia contemplor, illud assi-
 duè mecum repeto: Dominus de celo
 3) prospexit super filios hominum, ut
 3) videat, si est intelligens aut requirens
 3) Deum: Omnes declinaverunt, simul
 3) inutiles facti sunt: non est qui fa-
 ciat bonum, non est usque ad unum.

Quamquam verò nec propheta
 ipse, nec propheta sim filius; tamen
 maiores gravioresq; nobis procellas
 impendere, nisi prouideatur, prædica-
 re ausim: satis enim mihi ad hoc af-
 firmandum est, ea in terris videre ex-
 empla, quæ se Deus non absque ultio-
 ne laturum certissimis oraculis est

comminatus. nam si leo rugit, quis
 non timebit? si Dominus locutus est,
 quis non prophetabit? Itaque licet
 etiam de futuris quoque incommodis-
 simis turbinibus vaticinari ei, qui
 causas manifestas conspiciat, ex qui-
 bus temporum calamitates atque dif-
 ficultates ortum iri Deus ipse caelum
 atque terram obtestatus praedixit.
 quas autem causas ego animaduerte-
 rim, nemini obscuras esse arbitror,
 nimirum contumaciam insolentiamque
 nostram, atque pravae sententiae im-
 probandae obstinationem; quandamque
 velut contentione aduersus Deum in
 nos animaduertentem; quam Isaias in
 populo notandam indicabat, Super quo
 percutiam vos, ultra addentes prava-
 ricationem? omne caput languidum,
 omne cor marens, a planta pedis usque
 ad caput non est in eo sanitas: vulnus
 & liuor & plaga tumens, non est

Isai. 1.
 Deut. 32

Isaix 1.

circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo.

Atque utinam in hac mundi iactatione, rei familiaris ac dignitatis, splendoris & honorum mundi huius, qua tamen pretiosa habentur, iactura solum fieret, qua merito ferēda esset, atque adeò etiam fortassis optanda, cum huiusmodi impedimenta & pōdera prosperi cursus usum non raro auferant: sed illud maximum longēque gravissimum est, quòd cum unius animula periculum omnium in nauimercium & commeatum, aliarumque quaecumq. vehūtur, rerum damnis redimendum iure sit; tamen in huiusmodi miserrimis naufragiis innumerabiles animae demergi profundoq; absorberi conspiciantur, quae miseriarum omnium humanarum maxima miseria est. Cum verò rectorum gubernatorumq; munus & officium sit

9
sit iactata navis saluti consulere ope-
ramque dare, atque in eam rem per-
multos ex iis quorum interest, incū-
bentes observem; quamquam ipse ne-
que eam auctoritatem neque faculta-
tem habeam, ut inter eos qui navem
curant, prestare quicquam aliud pos-
sim, tamē ut unus ex iis, quos in com-
muni discrimine, non otiosos specta-
tores, verū sedulos sublevatores,
vel saltem studiosos deprecatores sese
præbere oportet, cognita mali huius
publici causse unde remedium peti,
quæve potissimum ratione quæri,
quoq. modo adhiberi posse crederem,
pro personæ, quam in catholica Dei
Ecclesia libenter gero, humilitate &
verecundia exponere, mearum par-
tium esse existimaui, maximè cum
opera nostra ad eos monendos iuvan-
dosq. conferatur, qui maiora cum in-
telligere non facile possint, commo-

A S diora

dicra atq. aptiora omnibus et in uniuersum necessaria ac peropportuna minus fortasse frequenter docentur; quæ tamen si ignorauerint, neque salutem obtinere, neque ea quæ altiora augustioraque habentur, assequi cõprehendereq. poterunt. Neque verò vocem orationemque nostram maioribus, doctioribus & præstantioribus in instituenda humane vite artis aut importunam aut superuacaneam visum iri metuimus, immo potius confidimus, mentem studiumq. nostrum æquo animo attendentibus probatum iri, & si quid ad eorum munus promouendum rectè à nobis fuerit indicatum, boni consulendum atque gratè excipiendū esse speramus. Summi enim gubernatores in magnis tempestatibus nonnumquam à vectoribus quos audire non piget, utiliter admoneri solent. Quantum itaque

ex

ex disciplina sacra cognitione intelleximus, ad animorum salutem ac publicam tranquillitatem à Deo impetrandam, duplicem rationem ineundam esse arbitramur; alteramque esse existimamus fidei integerrimæ ac simplicissimæ communem cum catholica Ecclesia professionem; alteram verò vitæ atque morum correctionem & compositionem; iuxta magistri nostri præcepta & instituta, quam perpetua periculorum animi deprecatio & æternæ felicitatis postulatio comitetur. Hæc si purè, sanctè ac legitimè ineantur, divinam nobis clementiam, benignitatem, misericordiam atque magnam gratiam ex promissis ipsius per Christum Dominum præstandis reconciliatura esse, spiritus sanctus per sacrum vatem pollicetur; sicut scriptum est: Confiteantur Domino opera eius, & mirabilia eius filiis hominũ.

Qui

33 Qui descendunt mare in nauibus,
 33 facientes operationem in aquis mul-
 33 tis: Ipsi viderunt opera Domini, &
 33 mirabilia eius in profundo. Dixit, &
 Psal. 106 33 stetit spiritus procella & exaltati
 33 sunt fluctus eius. Ascendunt vsque
 33 ad celos, & descendunt vsque ad a-
 33 byssos; anima eorū in malis tabesce-
 33 bat. Turbati sunt, & moti sunt sicut
 33 ebrius, & omnis sapientia eorum de-
 33 uorata est. Et clamauerunt ad Domi-
 33 nū cū tribularentur, & de necessi-
 33 tatibus eorum eduxit eos. Et statuit
 33 procellā eius in aurā, & siluerunt flu-
 33 ctus eius; et letati sunt quia siluerūt:
 33 & deduxit eos in portum voluntatis
 33 eorū. Confiteantur Domino miseri-
 33 cordia eius, et mirabilia eius filiis ho-
 33 minū; et exaltēt eū in Ecclesia plebis,
 33 & in cathedra seniorū laudent eum.
 33 Quis sapiens, & custodiet hæc; &
 33 intelliget in misericordias Domini?

DICTA

13

DICTATVM CHRISTIANVM.

HILOSOPHORVM CAP. I.

omnium qui de hominis natura, ingenio, & moribus differuere, vitæque humanæ præcepta tradidere, propositum institutumque fuisse videtur, summum & perfectissimum locum inuestigare ac demōstrare; ad quem qui peruenisset homo, nihil vlteriùs quod desideraret, habere posset: sed optimo & præstantissimo expectèdarum rerum genere vsus, perpetua atque suauissima tranquillitate frueretur; cui conditioni felicitatis siue beatitudinis nomē impositum est. Assiduis enim experimentis perpetuoque vsu exploratum erat, eam viuendi conditioni-

Beatitudo humana.

Vulgaris
viuendi
cōditio.

ditionem, qua homines plerumque vterentur, variis curis, sollicitudinibus, laboribus atq. doloribus, animorumque perturbacionibus obnoxiam, à naturæ humanæ perfectione, quiete atq. tranquillitate longè abesse; neque vilo discrimine referre quinam, qualésve essent homines, qui in hoc vitæ genere versarētur, summo an infimo ordine conscripti; reges, principes, magistratus, an plebei; diuites an pauperes; valentes an infirmiores: omnes enim æstuarè & laborare, atque suæ singulos fortis pœnitere manifestum erat. Quamobrem varij varia inquirere, disquirere, tētare & experiri cœperunt, vt hâc summam, puram, & communem humanis animis tranquillitatem inuenirent: verùm alij aliis studiis

diis & cogitationibus affecti & perturbati, quamprimum à scopo deducti, à via etiam veri inueniendi boni aberrauerunt: ut hi corporis voluptatum ac deliciarum, hi ciuiliū honorum vsum, alij diuitiarum cumulum, alij dolorum, nonnulli affectuum omnium carentiam summum bonum esse dicerent. atque ad suum quisque assequendum propositum & studiis & actionibus institutis sese comparauerunt; atque alios libris conscribēdis præceptisq̄ue tradendis ad idem arripiendum iter magnis promissis & suasionibus hortati induxerūt.

Verum enimuerò eorum, qui in corporis deliciis, voluptatibus, ac turpi luxu humanæ vitæ finem & summum bonum statuere; sapientiori hominum iudicio
explosa

explosa sententia fuit atq. da-
nata; quippe quæ non modò
luptatum atque deliciarum
verumetiam ipso conquire
studio hominũ naturam bel-
inferiorem, atque adeò infelic-
rem, constitueret.

Aliorum autem qui huma-
vitæ perfectionem ad animorũ
sanitatem & virtutem præcipue
reuocarunt; quamquam in v-
uersum probata summa ratio
fuit; ipsa tamen rerum consti-
endarum distinctio, atq. viarũ
ad optimum consequendum
nem instructio, variis errorum
que difficultatum vitiis nota
ac tandem inuenti veri oppositi-
one & collatione improbatæ fuit.
Siquidem nonnulli cùm huma-
norum animorum certam orien-
nem ignorarent, Deumque a-

Etore

rem non cognoscerent; exco-
ntam quandam virtutis perfe-
nem sibi confinxerunt, cuius
tantum sacraria ipsi non pe-
rarunt, sed neque limina, vel
vel illorum discipuli salutarunt:
quidam verò quamquã Deum
manæ naturæ summum ve-
nque auctorem cognouissent,
tamẽ certum finem & sum-
m hominis bonum ipsum ef-
gnouerunt; & si maximè a-
oscerent, quemadmodum peti-
porteret, quemadmodum ha-
ri cõtingeret, intelligere exactè
ra ipsius Dei doctrinam non
erant: neque etiam intelle-
m & cognitam sine numine
ue gratia eiusdem rectè obire
ue consequi valebant. oportet
igitur ipsum cognitum in
nis Deum fide adire atque

B.

petere,

petere, doctoremq. præcipuum
& maximū sequi, qui sese suam-
que doctrinam, quibus ille po-
test & solet, arcanis diuinisq.
rationibus insinuaret & ostende-
ret: sine fide enim impossibile est
21 placere Deo. contrā verò ab istis
actum institutumque fuit, aliis
tantum humani ingenij sagacita-
ti & industriæ arrogantibus, vt
nihil à Deo petendum putaretur,
existimantibus minimè esse ele-
gantis & diligentis philosophi ad
diuinam voluntatem animos re-
uocare, defidiosæque id magis
quàm acute & indagatrici atque
naturæ rerum contēplatrici mē-
tis opus esse. Posse verò atque de-
bere hominem sua sponte eximię
virtutis conditionem inquirere,
inquisitam studiosè expetere, at-
que omni conatu, studio & exer-
citatione

citatione adire & obtinere; ob tē-
 tam verò sibi conseruare & con-
 firmare: id quod tamen quam-
 quam & sibi promisissent, & pro-
 missum inquisissent; quoniam
 neque in fide fundamentum ie-
 cerant, neque diuinæ gratiæ fa-
 cultatem optauerant & postula-
 uerant; cum numquã nusquam-
 ve inuenissent; & se ipsos & eos
 qui se sequerentur discipulos mi-
 serè illuserunt: demumque non
 modò non obtento, sed nec iam
 sperato illo felicitatis vsu ad de-
 terrimum & impurissimum vitæ
 genus traducti sunt. quod Spiri-
 tus sanctus ita factum testatur &
 damnat. Hoc igitur dico & testi-
 ficor in Domino, vt iam non am- Ephes. 4
 buletis sicut & gentes ambulant
 in vanitate sensus sui, tenebris ob-
 scuratum habentes intellectum,
 alienati

alienati à vita Dei per ignorantia
 quæ est in illis, propter cæcitatem
 cordis ipsorû; qui desperantes, se-
 metipsos tradiderunt impudicitie,
 in operationem immunditiæ omnis,
 in auaritiã. Rursus verò ij qui no-
 titia & cognitione Dei non care-
 bant, verã & certã rationem habere
 noluerunt; sed ingenio suo indul-
 gere magis quàm veri simplicitati
 obtemperare studentes, vanissimas
 de diuinæ naturæ præstantia opi-
 niones, atq. de eiusdem imitatione
 falsissimas & pestiferas persuasio-
 nes disseminauere; atque vnã secum
 maximã hominum partem in frau-
 dem atque errorem primum, de-
 inde verò in exitium detruserunt;
 sicut scriptum est: Reuelatur ira
 Dei de cælo super omnem im-
 pietatem & iniustitiam hominum
 eorum, qui veritatem Dei in in-
 iustitia

Rom. 1.

iustitia detinent. Quia quod no-
tum est Dei manifestum est in il-
lis, Deus enim illis manifestavit.
Inuisibilia enim ipsius à creatura
mundi per ea quæ facta sunt, in-
tellecta conspiciuntur: sempiter-
na quoque eius virtus & diuini-
tas, ita vt sint inexcusabiles. Quia
cùm cognouissent Deum, non
sicut Deum glorificauerunt, aut
gratias egerunt, sed euanuerunt
in cogitationibus suis, & obscu-
ratũ est insipiens cor eorũ. Dicẽtes
enim se esse sapiẽtes, stulti facti
sunt. Et mutauerunt gloriam in-
corruptibilis Dei in similitudinẽ
imaginis corruptibilis hominis, &
volucrũ, & quadrupedũ, & serpẽ-
tiũ. (Propter quod tradidit illos
Deus in desideria cordis eorũ, in
immũditiã, vt cõtumeliis afficiãt
corpora sua in semetipsis.) Qui

„ cōmutauerunt gloriã Dei in mē-
 „ daciũ, & cōuerunt & seruiuerunt
 „ creaturæ potius quã creatori, qui
 est benedictus in sæcula. Igitur
 hominum doctrina quę cum Dei
 fide nihil commune habuit, vel
 quæ à Dei notitia in vanitates &
 insanias falsas degenerauit, hu-
 manam beatitudinem neque re-
 ctè definire, neque aptè indicare,
 neque demum exhibere & tra-
 dere potuit. Sola verò ea quæ ex
 Dei consilio atque verbo exposi-
 ta ac tradita doctrina est, id quod
 est pollicita, ipsius auctoris bene-
 ficio efficere valuit atque præsta-
 re iis, qui se veros & legitimos ei
 discipulos præberent. Quamob-
 rem scriptum est: Narrauerunt
 Psal. 118 mihi iniqui fabulationes, sed non
 vt lex tua; omnia mandata tua
 æquitas.

Manifestum autem & quàm plurimis testimoniis comprobatum est, eam doctrinam, quæ verbo Dei constat, suis veris & studiosis discipulis atque cultoribus id præstitisse & exhibuisse quod promiserat, & præstituram sese prædixerat; idemque perpetuò præstare posse, atque adeò re ipsa præstare iis, qui sese dignos probandosque discipulos ipsi præbuerint. Pollicita autem fuerat doctrina hæc animorum salutem atque felicitatem summam, regnique cælestis hereditatem per filium Dei in terras mittendum efficiendam, expediendam, atque impertiendam cum certo Spiritus sancti pignore, qui in animos discipulorum illapsus, & tâquam hereditatis arrhabonem sese insinuaret & præberet, benedictionumque

numque cælestium, atque diuinorum donorum vsum admirabili beneficio exhiberet; id quod factum præstitumque à Deo, atque ab ipsis obtentum discipulis, idem Spiritus sanctus asseuerat.

2. Pet. 1. Simon Petrus seruus & Aposto-
 22 lus Iesu Christi iis qui coæquale
 22 nobiscum sortiti sunt fidem in
 22 iustitia Dei nostri & saluatoris
 22 Iesu Christi: Gratia vobis & pax
 22 adimpleatur in cognitione Dei &
 22 Christi Iesu Domini nostri: quo-
 22 modo omnia nobis diuinæ virtu-
 22 tis suæ, quæ ad vitam & pietatem
 22 donata sunt, per cognitionem e-
 22 ius, qui vocauit nos propria glo-
 22 ria & virtute: per quem maxima
 22 & pretiosa nobis promissa dona-
 22 uit, vt per hæc efficiamini diuinæ
 22 consortes naturæ, fugientes eius,
 22 quæ in mundo est, concupiscen-

tia

tia corruptionem. Idem etiam
Apostolus Paulus exhibitum &
præstitum testatur, eodem loco,
in quo de doctrina gentium va-
nitate, atque de Christiana disci-
plinæ veritate & fructu differit.

Vos autem non ita didicistis Chri-
stum, si tamen illum audistis, &
in ipso edocti estis, sicut est veri-
tas in Iesu, deponere vos secun-
dum pristinam conuersationem
veterem hominem, qui corrup-
pitur secundum desideria erroris.
Renouamini autem spiritu men-
tis vestrae, & induite nouum ho-
minem, qui secundum Deum
creatus est in iustitia & sanctitate
veritatis. Vos estis filij propheta-
rum & testamenti, quod dispo-
suit Deus ad patres nostros, dicēs
ad Abraham: Et in femine tuo
benedicentur omnes familie ter-

Ephes. 4.

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

"

Act. 3.

"

"

"

"

,, ræ. vobis primum Deus suscitans
 ,, filium suum misit eum benedi-
 ,, centem vobis, vt conuertat se v-
 ,, nusquisque à nequitia sua.

Atque conditio illa, quam ve-
 ri & studiosi Christianæ doctrine
 discipuli Dei munere atque do-
 no assequuntur; longè dignior,
 illustrior, amplior, opulentior, lō-
 gè denique beatior est, quàm vel
 humano ingenio, atque philoso-
 phico iudicio, aut etiam morta-
 lis cuiuspiam studio definiri, atq.
 adeò quàm cognosci aut capi pos-
 sit, nisi ab iis quibus ex diuino be-
 neficio contigerit; s. s. E. Neque

Isai. 64.

1. Cor. 2.

oculus vidit, neque auris audiuit,
 ,, neque in cor hominis ascendit,
 ,, quæ præparauit Deus iis qui dili-
 ,, gunt illum. Nobis autem reuela-
 uit Deus per spiritum suum. Spi-
 ritus enim omnia scrutatur, etiã

pro-

profunda Dei. Quis enim hominū scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est; ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit nisi spiritus Dei. Potest quidē cōditio hæc aliquo modo vel verbis, vel scripto depingi, siue describi: id quod à nobis opportuno loco ac tēpore Deo suggerēte præstabitur. verū eiusmodi pictura atq. descriptio vmbra cuiusdam magis, quàm viuæ & expressæ imaginis vsum præbere poterit; neque enim omnis omnino huius maximi solidissimiq. boni mensura communibus & hominum sermone vulgatis verbis æquari potest, neque animis etiam teneri, nisi iis qui spiritu ipso sancto aucti, promoti, & amplificati, atque ad hanc cognoscendam continendamq. rem habiles fuerint

rint effecti. Huius rei gratia, in-

Ephes. 3 quit Apostolus, flecto genua
 ” mea ad patrem Domini nostri
 ” Iesu Christi, ex quo omnis pater-
 ” nitas in cælo & in terra nomina-
 ” tur, vt det vobis secundum diui-
 ” tias gloriæ suæ virtute corro-
 ” borari per spiritum eius in inte-
 ” riori homine, Christum habitare
 ” per fidem in cordibus vestris, in
 ” charitate radicati & fundati, vt
 ” possitis comprehendere cum o-
 ” mnibus sanctis, quæ sit latitudo
 ” & longitudo, & sublimitas &
 ” profundum. Scire etiam supere-
 ” minentem scientiæ charitatem
 ” Christi, vt impleamini in om-
 ” nem plenitudinem Dei.

Quamquam verò Christianæ
 huius doctrinæ discipulus cogno-
 scere initio atque percipere non
 possit quanta sit promissæ sibi

fortis

fortis magnitudo atque præstantia, donec eam diuino dono ac beneficio obtinuerit; non ideò tamen ipsius doni atque beneficij dignitas & amplitudo minor est, aut erit, vel defraudatione aliqua deteretur; quippe huius doctrinæ auctor veracissimus, id quod pollicitus est, quamquam discipulis initio ignotum, plenissimè & cumulativè præstabit, omnibusque numeris & partibus absolutum præbebit, vtpote qui vltro libens benigneque promiserit, & alienorum bonorum minimè egeat, neque suis impertiendis donis pauperior fiat; sed quomagus miseretur, pluraque impartitur, eò se ditiozem & locupletiozem ostendat, misericordieque suæ copiam numquam exhauriendam demonstrat. s. s. E.

Idem

Rom. 10

Idem Dominus omnium, diues
 in omnes qui inuocant illū. Siue
 igitur diuinæ disciplinæ præmiū
 discipulis ipsis plenè notum sit,
 siue minus apertè cognoscatur;
 non ideò tamen iis qui legitimè,
 purè, & sanctè quæsierint, vel
 opportuno tempore negabitur,
 vel minus amplum & plenum
 quàm ipsius rei diuina ratio, &
 promittentis maiestas, auctori-
 tas, & liberalitas postulat, contin-

Isai. 55

get. S. S. E. Quia sicut exaltantur
 „ cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ
 „ meæ à viis vestris, & cogitationes
 „ meæ à cogitationibus vestris: &
 „ quomodo descendit imber & ros
 „ de cælo, & illuc vltra non reuer-
 „ titur, sed inebriat terram, & in-
 „ fundit eam, & germinare eam fa-
 „ cit, & dat semen ferenti, & pa-
 „ nem comedenti: Sic erit verbum
 meum.

meum quod egreditur de ore
 meo, non reuertetur ad me va-
 cuum, sed faciet quęcumque vo-
 luerit, & prosperabitur in iis ad quę
 misi illud. Quia in lætitia egre-
 diemini, & in pace deducemini:
 montes & colles cantabunt co-
 ram vobis laudem, & omnia lig-
 na regionis plaudent manu. Pro
 faliunca ascendet abies, & pro vr-
 tica crescet myrtus; & erit Domi-
 nus nominatus in signum æter-
 num, quod non auferetur. Hu-
 ius rei argumentum manifestissi-
 mum cõstat in Abrahamo, quem
 quondam Deus à gentium do-
 ctrina & moribus separatum &
 selectum, eorum, qui veram hanc
 disciplinam accipere & colere
 voluerint, exemplum probatissi-
 mum statuit; is autẽ cum terre-
 nę hereditatis promissum à Deo
 factum.

factum firma fide accepisset, non protinus quantum terre spatium sibi promitteretur cognouit; atque id vt cognosceret, non tam ad se quàm ad promittentem Deum pertinere existimauit: satis autem sibi esse duxit promissis pendere eius qui ditissimus esset, & quæ vltro polliceretur, optimè posset, benignissimeque præstare vellet. ille ergo audito promisso fidem habens, præcepto sibi proposito paruit, & disciplinæ legibus obtemperauit. S. S. E.

Gen. 12. Dixit autem Dominus ad Abraham: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui; & veni in terram quam monstrauero tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus: benedicam

dicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi; atque in te benedicentur vniuersæ cognationes terræ. Egressus est itaque Abraham, sicut præceperat ei Dominus, quamquam nec locum quò tēderet nouisset, nec quàm amplum possessurus esset, intelligeret. id quod obseruans Apostolus declarauit: Fide qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire quem accepturus erat in hereditatem, & exiit nesciens quò iret: fīsus maximè promittētis verbo qui plura præstare posset & vellet, quàm vel ipse petere vel intelligere valeret: tantumque suarum partium esse existimauit parere & obedire ei, cui se discipulum tradiderat, promittenti hereditatem opportuno tempore sibi indicandam, & amplissimam

Heb. 12.

plissimam ostendendam: id quod euentus ipse demonstraui. Nam postquam Abraham in suscepta disciplina profectum non mediocre fecerat, à Deo, cui sese instituendum tradiderat, vocatus, & terrenæ hereditatis amplitudinem, & cælestium donorum, quæ illa imagine significabantur, admirabilem rationem edoctus est; sicut scriptum est:

Gen. 13. Dixitque Dominus ad Abraham, postquam diuisus est ab eo
 » Lot: Leua oculos tuos in directum;
 » & vide à loco in quo nunc es ad Aquilonem & Meridiem,
 » ad Orientem & Occidentem.
 » Omnem terram quam conspicias, tibi dabo, & semini tuo usque in sempiternum; faciamque semen tuum sicut puluerem terræ.

ræ. Si quis potest hominum nu-
 merare puluerem terræ, semen
 quoque tuum numerare pote-
 rit. Surge ergo, & perambula
 terram in longitudine & in lati-
 tudine sua, quia tibi daturus sum
 eam.

Quamobrem cum nemini
 dubium esse possit, quin ea
 quæ promissa à Deo sunt, ple-
 niùs & cumulatiùs quàm is qui
 accepturus est cogitare aut o-
 ptare possit, præstentur; disci-
 puli boni atque probandi offi-
 cium erit, impositas sibi partes
 studiosè suscipere & diligenter
 agere, & donorum atque be-
 neficiorum ipsorum æstimatio-
 nem ei cui instituendum & gu-
 bernandum sese tradidit, relin-
 quere, Deo optimo maximo, effi-

cacissimo & misericordiarum ditissimo cælesti patri, qui pluit super iustos & iniustos, qui spiritum bonum se petentibus daturum sese recepit verbis filij sui, in quo locutus est nobis, & maxima nobis promissa obtulit. Nam si ea quæ multifariam multisque modis olim ille patribus in prophetis locutus atque pollicitus est, benignissime præstitit; & qui per Angelos dictus est sermo factus est firmus; quomodo nobis quidquam subducetur aut negabitur ex iis quæ per hunc voluntatis suæ interpretem & expeditorem, atque misericordiæ & gratiæ dispensatorem benignissimum promissa sunt, sicut vnus ex illis probatissimis discipulis suo & aliorum experimento & usu agnitum, Deo quæ acceptum referens testatus est:

Quid

Quid ergo dicemus ad hæc, Si Rom. 8.
 Deus pro nobis, quis contra nos? cc
 qui etiam proprio filio suo nõ pe- cc
 percit, sed pro nobis omnibus tra- cc
 didit illũ: quomodo nõ etiã cum cc
 illo omnia donauit? itaq. quod ad cc
 promittentẽ attinet, nihil omni-
 no dubitationis est, nihil impedi-
 mẽti, quo minus ea quæ promissa
 sunt cumulatius præstentur: Mẽ- Lucæ 6.
 surã bonã & confertã & coagita- cc
 tã & superfluentẽ dabunt in sinũ cc
 vestrũ. atque hæc Christianæ do- cc
 ctrinæ veritatis assertio ex parte
 ipsius doctrinæ perpetuò consta-
 bit secundum fidem electorum cc
 Dei & agnitionem veritatis, quæ Tit. 1.
 secundum pietatem est, in spem cc
 vitæ æternæ, quam promisit qui cc
 non mentitur Deus, ante tempo- cc
 ra sæcularia; manifestauit autem cc
 temporibus suis. Abrahæ namq. Heb. 6.

» promittens Deus , quoniam ne-
» minem habuit per quem iuraret
» maiorem; iurauit per semetipsum
» dicens: Nisi benedicens benedi-
» cam te, & multiplicans multipli-
» cabo te. Et sic longanimiter ferēs
» adeptus est repromissionem. Ho-
» mines enim per maiorem sui iu-
» rant; & omnis controuersiaē eo-
» rum finis ad confirmationem est
» iuramentum, in quo abundan-
» tius volens Deus ostendere polli-
» citationis heredibus immobilita-
» tem consilij sui, interposuit iusiur-
» randum, vt per duas res immo-
» biles, quibus impossibile est men-
» tiri Deum, fortissimum solatium
» habeamus, qui confugimus ad
» tenendam propositam spē, quam
» sicut anchoram habemus animæ
» tutam ac firmam, & incedentem
» vsque ad interiora velaminis, vbi
» præcur-

præcursor pro nobis introiit Iesus, et
 secundum ordinẽ Melchisedec
 pontifex factus in ærnum.

Supereſt igitur, id quod noſtri
 in hoc opusculo inſtituti eſt, vt
 partes ipſas diſcipulis ſumendas
 & agendas doceamus, eaſque præ-
 cipue, quas omniũ ordiuũ & æta-
 tũ, omniũ cõditionũ cõmunes eſ-
 ſe intellexerimus, & ſine quibus
 probãda diſciplinæ & diſcipulorũ
 ratio cõſtare nõ poteſt. Siue igitur
 rex, ſiue ſacerdos, ſiue princeps, ſi-
 ue miniſter, ſiue priuatus, ſiue di-
 ues, ſiue pauper, ſiue ſeruus, ſiue
 liber, ſiue pater, ſiue filius, ſiue vir,
 ſiue femina, ſiue iuuenis, ſiue
 adulta ætate, ſiue ſenex, ſiue mer-
 cator, ſiue artifex, ſiue miles, ſiue
 agricola, ſiue doctus, ſiue indoctus
 ſit, modò diſcipulum ſeſe proſi-
 teatur & eſſe velit doctrinæ huius

C 4 Chri.

Christianæ, modò in Ecclesiam catholicam, extra quam non est salus, nomen suum dederit, quàmnam discipuli nomine personam sustineat, & quemadmodum tenere, gerere, & tueri debeat, ex ipsius magistri Spiritus sancti præceptis & institutis discat, nobis referentibus, qui, cum in eadem schola versemur, ea quæ à præceptore dictata sunt, non tamquam magistri, sed tamquam condiscipuli, reddimus, & assidentium adstantiumque præsentis coronæ recitamus; bonique consulat, si quid forsitan retulerimus quod pro sæculi nostri moribus & opinionibus durius videatur, neque in privati cuiuspiam capitis reprehensionem quidquam à nobis dictum interpretetur; sed fidelis esse existimet famuli atque ministri

ministri officium, Domini voluntatem propria ipsius oratione cōseruis suis declarare & exponere: qua quicumque propter cōscientiam aut timorem, aut veri inscientiam premi sibi ipsi videatur, is non doctrinæ & præceptis, quæ æquissima sanctissimaque sunt, non referenti conseruo, sed sibi ipsi irascatur oportet; quippe qui hanc disciplinam cum professus fuerit, non iis legibus & cōditionibus suscepit, quæ constantes, æternæ, communesque sunt; neque ad hoc latæ & editæ, vt pro singulorum consilio, studio, libidine, aut voto mutantur, sed ad sui obseruationem & cultum, omnia quibus hoc impediri potest, consilia, studia, vota, acta atque facta mutari iubeant; s. s. e. Nolite putare, quoniam veni soluere Matth. 5

C 5

legem

„ legem aut prophetas : non veni
„ soluere , sed adimplere. Hoc est
„ efficere , yt qui mihi credunt
„ purè , sanctè atque legitimè ob-
„ seruantes adimpleant. Amen qui-
„ pe dico vobis, donec transeat cæ-
„ lum & terra, iota vnum aut vnus
„ apex non præteribit de lege, do-
„ nec omnia fiant. Qui ergo solue-
„ rit vnum de mandatis his mini-
„ mis , & docuerit sic homines; mi-
„ nimus vocabitur in regno cælo-
„ rum: qui autem fecerit & docue-
„ rit , hic magnus vocabitur in re-
„ gno cælorum. Dico enim vobis,
„ Nisi abundauerit iustitia vestra
„ plusquàm Scribarú & Pharisæo-
„ rum , non intrabitis in regnum
„ cælorum. Quòd si cælorum ad-
„ itus negatus est iis, quorum iusti-
„ tia atque legis præceptorum Dei
„ obseruatio præstantior non fuerit
quàm

quàm Scribarum & Pharifæorū,
non malorum & hypocritarum,
sed bonorum Scribarum & Pha-
rifæorum, qui legis custodiendæ
studio magis excellere videban-
tur: quid fiet ei qui iustitiæ ratio-
nes conseruis & condiscipulis suis
expositurus hominum vel odio
vel gratia interuerterit, mutaue-
rit, celauerit, vel dissimulauerit,
vel alio modo soluerit, & docue-
rit sic? nimirum minimus voca-
bitur in regno cælorum, & indi-
gnus qui in illam societatem &
cōmunionem admittatur regni,
in quo omnes qui sunt, reges &
magni appellantur. esse autem
regem, & esse minimum, alterum
cum altero pugnat; vnde conse-
quitur idem esse in regno cælorū
minimum atque nullum; nullus
enim mandatorum Dei solutor,
&

& qui solui mandata docuerit,
in regnum cælorum intrabit;
sed ij tantùm intrabunt, quo-
rum iustitia plusquàm Scriba-
rum & Pharisæorum abundaue-
rit. & alio in loco: Non audito-
res tantùm, sed factores legis
iustificabuntur apud Deum.

Igitur quidquid in disciplinæ no-
bis traditæ præceptis & institutis
atque sententiis referendis angu-
stius cuiquam visum fuerit, quàm
vt salua propria ipsius sententiæ
vel cupiditatis vel opinionis ma-
gnitudine subiri possit, idem si ve-
lit ad vitam ingredi, sibi persua-
deat, neque viã à Deo semel iam
munitam mutandam, dilatan-
dãve esse, neque portam illam
angustam priuata cuiusquã caussa
fore amplificandam; oportereq̃.
se tenuem, humilem, pauperem-
que

que spiritu præbere, & contendere intrare per angustam portam; atque ingredi per arctam viam; cuius difficultas omnis duabus rebus superabitur, vero doctrinæ amore, & diuini auxilij gratia exoptata & postulata, quæ nemini deerit volenti hanc disciplinam legitimè atque studiosè subire.

Propè enim est Dominus omni- Psal. 144.
 bus inuocantibus eum, omnibus
 inuocantibus eum in veritate. cc

Voluntatem timentium se faciet, cc
 & deprecationem eorum exau- cc
 diet; vt saluos faciat eos, intelli-
 gatque dulcissimas & latissimas
 videri vias Domini iis, qui tam-
 quam aduenæ & peregrini à car-
 nalibus desideriis, quæ militant
 aduersus animam, abstinentes, &
 abalienati, & spiritu pauperes ef-
 fecti, sanctum hoc iter suscipiunt
 &

Psal. 118 & ingrediuntur; s. s. e. Et ambu-
 » labam in latitudinem, quia man-
 » data exquisiui, & loquebar de te-
 » stimoniis tuis in cōspectu regum,
 » & non confundebar: & medita-
 » bar in mandatis tuis, quæ dilexi.
 » Et leuaui manus meas ad man-
 » data tua, quæ dilexi; & exercebor
 » in iustificationibus tuis.

Scimus pios & sanæ mentis ho-
 mines condiscipulum suum libē-
 ter audituros, rationemque ha-
 bituros non orationis vel scientiæ
 dicentis, sed sententiarum ex ore
 Dei viuentis profectarum, qua-
 rum certam, constantem, ratam,
 sanctam, atque maximam aucto-
 ritatem esse Ecclesia omnis asse-
 uerat, communem etiam & pu-
 blicam, ad omnesque pertinen-
 tem agnoscit; atque æquo animo
 laturos confidimus, quidquid à
 nobis

nobis dicatur quod nostrorum temporum mores notare fortasse possit ; illud sibi persuadentes, pietatem, simplicitatemq̄. Christianam, virtutem & probitatem semper valere, ab omniq̄ reprehensione exceptam esse tum suo ipsarum virtutũ iure, tum etiam consilio institutoq̄. nostro; quippe qui pios omnes & probos etiã ignotos vehementer amemus; neque vllum etiam eorum oderimus, qui à veritate atque virtute Christiana desciverint, aut degenerauerint, sed omnes resipiscere, & in Christo Iesu seruari cupiamus: atque ideò certi ac recti admoneamus officij; eos verò qui sapientiores sunt atq. nobis monitoribus non egent, benignè indultos nostro erga publicam & communem hominum salutem studio

studio atque officio; qui, cum insipientes simus, & sapientibus nihil conferre ad ipsorum informationem valeamus, tamen insipientioribus atque nostrę fortis hominibus, quidquid utilis ministerij præstare possumus, debeamus. Constabit autem omnis admonitionis nostrę ratio sacrorum vtriusque testamenti oraculorum apertis sententiis, quorum tantum pondus est, ut neque humana scientia depelli, neque aduersarij ingenij arte & calliditate eleuari possit; atque hoc pacto & iis prodesse poterimus, qui nihil nisi ex sacris libris productum in disputationem adferri patiuntur; & iis adiumento erimus, qui veritatem vndique collatam, amplectendam rectè censent: vtrisque enim studio officioque nostro inservire

seruire volumus, non ea afferentes omnia quæ possemus, sed ea tantum quæ omnibus prodesse, & nemini obesse posse existimabimus.

Duo igitur in vniuersum, præcipua Christianæ disciplinæ capita sunt, quæ vnumquemque discipulum tenere, atq. certo officio præstare exercereq. oporteat. Alterum est diuinis effatis atque promissis credere, quorum auctoritas certis signis & apertis testimoniis constat. Signa autem neque hoc tempore necessaria sunt, neque etiam exiguntur, neque exigi decet; vtpote quæ iam olim visa, probata, identidemq. repetita & confirmata, atque ab vniuersali Dei ecclesia excepta fuerunt: de his enim scriptum est:

Memento dierum antiquorum, Deut. 32
66

sup. D cogita

» cogita generationes singulas; in-
» terroga patrem tuum, & annun-
» tiabit tibi; maiores tuos, & dicet
» tibi. Quamobrem neque dubi-
tandum iam neque ambigendū,
quid nam aut quatenus credere
diuinis effatis oporteat; id enim
totum in certa capita, quæ arti-
culi vocantur, redactum ab Ec-
clesia, discendum ediscendumq̃.
• proponitur, & ad Apostolorum
symbolum refertur; in quo diui-
na effata atq. promissa mira bre-
uitate continentur; & à sanctis,
piis, ac sapientibus viris exposita
variis libris & voluminibus quā-
plurimis constant; eorumq̃ ex-
positio Tridentini concilij aucto-
ritate, atque ecclesiasticorum mi-
nistrorum præstanti opera in bre-
ue atque perspicuum compen-
dium doctissimè redacta est. Ne-
que

que verò hoc loco nobis ad eos qui non credunt, sermo est; sed ad eos qui credunt, vel qui credere sese profitentur verbis & effatis atque promissis Dei in suam ipsorum salutem, neque miraculis indigere se fatentur, neque dubitatione aliqua detineri salutis à Deo in terras missæ, atque per Ie-^{Heb. 2.}sum Christum expeditæ ac præ-[“]stitæ; quæ cum initium accepisset, [“]enarrari per Dominum ab eis qui [“]audierunt in nos confirmata est, [“]ait Apostolus, contestante Deo [“]signis & portentis & variis virtutibus & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem.

Alterum verò doctrinæ caput pietatis notitia exercitatioq. est, de qua noster hoc loco institutus est sermo. Pietatem autem pro

inita expositionis ratione vocamus id omne quod in vniuersum fideles Christi discipulos, atque doctrinae Christianae promissis credentes, cognoscere, tenere, praestareque oportet, nemine excepto ex iis qui per mentis ac rationis facultatem atq. vsum cognoscere & praestare possunt; quippe quibus necessariũ ad hæc cognoscenda & praestanda diuinæ gratiæ auxiliũ, vt paullo antea affirmabamus, studiosè & opportunè petentibus nõ defuturũ aut negadũ, aut inuidẽdũ, immo potius liberalissimè à patre luminũ suppeditadũ esse cõstet; vtpote qui omnes
 1. Tim. 2 homines saluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis peruenire vult, etiã
 22 eos qui alieni à veritatis cognitione sunt, nedũ eos qui veritatẽ cognitã amplectuntur, ac tenere colereque

Iereq. studuerint. Dicimus autē
 cognoscere oportere discipulum
 doctrinæ pietatis, quō proficetur,
 præcepta & instituta summa: quā-
 quam enim minutissima cogno-
 scere neque omnium sit, neq. ab
 omnibus exigatur; ea tamen, quæ
 ad omnes in vniuersum discipu-
 los pertinent, ignorāda non sunt.
 Quonam enim iure discipulum
 se se profiteri & appellare audeat
 is, qui summa disciplinæ, quam
 colit colereque debet, capita non
 teneat? quo iure se discipulum à
 præceptore agnosci postulet, qui
 præceptoris instituta & mandata
 non agnoscat? atque de hac re ab
 vno ex discipulis ad condiscipu-
 los scriptum est: Si quis videtur r. Ti. 4.
 propheta esse aut spiritualis, co-
 gnoscat quæ scribo vobis; quia
 Domini sunt mandata. Si quis

D 3   autem

autem ignorat, ignorabitur. Si quis, inquit, ignorat quæ nã Dei mandata sunt, ignorabitur à pteceptore, qui dicet: Nescio vos.

Matth.

23.

idemque dixit: Habenti dabitur, & ei qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. idemque alio loco discrimen constituens inter eos qui fide p̄diti sunt, notitiamque Dei voluntatis habent,

LUC. 12.

& eos qui non habent, aiebat: Ille autem seruus qui cognouit voluntatẽ domini sui, & non se p̄parauit, & non fecit secundum voluntatem eius; vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. iis itaque relictis qui non cognoscunt voluntatem Domini; quales sunt ij ad quos Euangelij notitia nondum peruenit; cum iis agimus, qui cognouerunt, aut
 saltem

saltem se cognoscere dixerunt
 voluntatem Domini, quos oportet
 sese preparare & facere secundum
 voluntatem eius; quibus A-
 postolus ait: Scitis enim quæ præ-
 cepta dederimus per Christum
 Iesum. Hæc est enim voluntas
 Dei, sanctificatio vestra, ad quam
 sese preparare oportet. prepara-
 ri autem nemo potest, si ignoret
 quibus modis atque actionibus
 præparatio hæc ineatur & expe-
 diatur; quamquam enim aliquis
 sibi ipse summo studio magnoq.
 molimine præparationem extre-
 mam indicat & ineat, nisi diuinæ
 voluntatis regulis & institutis ad-
 aptatam comprobet, inutilem
 tandem experietur. id quod Deus
 ipse apertè declarat iis, qui pio
 quidem studio ac zelo moti, tamè
 alias vias sibi munierunt ab ipsius

D 4 consilio

consilio & præceptis diuersas.

Isai. 48.

Hæc dicit Dominus redemptor

» tuus sanctus Israël : Ego Domi-

» nus Deus tuus , docens te uti-

» lia , gubernans te in via qua am-

» bulas ; utinam attendisses man-

» data mea ; facta fuisset sicut flu-

» men pax tua , & iustitia tua sicut

» gurgites maris. Quibus ex sententiis & oraculis illud deducitur,

cognoscere oportere vnūquemq.

discipulum disciplinæ sibi sub-

eundæ saltē summam rationem,

eam videlicet, quæ & sciri, teneri,

exerceri que à singulis possit , nec

magnam laborem , exquisitissi-

mumque studium, aut profundū

ingenium , vel diuturnum tem-

pus, aut longum iter ad sui co-

gnitionem postulet; s. s. e. Man-

» datum hoc quod ego præcipio ti-

» bi hodie, non supra te est , neque

procul

procul positum; neque in cælo si-
 tum, vt possis dicere: Quis no-
 strum valet ad cælum ascendere,
 vt deferat illud ad nos, vt audia-
 mus, atque opere compleamus?
 neque trans mare positum, vt
 causseris & dicas: Quis è nobis po-
 terit transfretate mare, & illud
 ad nos vsque deferre, vt possimus
 audire & facere quod præceptum
 est? Sed iuxtà est sermo valdè in
 ore tuo, & in corde tuo, vt facias
 illum.

Huius igitur nobis indicatæ &
 cognoscendæ atque exercendæ
 pietatis summa in tres partes di-
 uiditur: Timorem, Pœnitentiã,
 & charitatem cum præceptorum
 Dei exercitatione. quas quicum-
 que purè atque rectè edoctus te-
 nuerit & obseruauerit, concilia-
 tam sibi Dei gratiam & miseri-
 cordiam

D 5 cordiam

cordiam ex eiusdem Dei benignissimo promisso atq. pacto confirmatiorem auctioremque in salutem suam obtinebit, ac tandem regni cælestis hereditate potitus firmabit. est enim ea his tribus partibus siue eas virtutes appellare libeat, vis & efficientia ex Dei consilio, liberalitate atque voluntate concessa, vt diuinam iram atque sententiam horredam declinare, & misericordiam in oculis Dei inuenire is possit, cuius animus his virtutibus præditus instructusque fuerit.

Principio itaque pietatem exercere volentibus, animus diuino timore imbuendus est: id est reuerentia & obseruatione studiosa earum rerum, quas Deo vel ingratas vel gratas esse constiterit, illas vt penitus detestatus fugiat, oderit

oderit & horreat, has vt diligenti cura expetat & sequatur. Namque ille affectus, quo animus ita Deum reueretur, vt nihil velit quod immensam illã bonitatem offendat, nihilq. nolit quod Deũ velle intelligat; ille, inquam, Timor Domini appellatur, atque totius veræ sapientiæ initium esse fertur, idemque alio nomine à Latinis religio dicitur. Philosophi hunc in seruilem & filialem timorem partiti sunt; eamque partitionem Christianorum schola admisit, & seruilem ea parte cõmendauit, qua aditum quendam ad filialem esse intellexit: verum nos, quia non tam hæc subtiliter disputare, quàm ad communem captum accõmodare studemus, atque ad sacrorum oraculorum normam sermonem temperare

con-

contēdimus, definitionem à Spiritu sancto pronuntiatam obseruantes; Timorem hunc Domini, religionem siue reuerentiam appellamus, qua pij hominis affectus animus ea quæ Deo probata esse nouit, obseruat & curat: contra verò ea reiicit & auersatur, quæ Deo improbari cognouit.

Quamobrem hic animorū pius affectus sic à Sapiencia definitur:
 „ Timor Domini est religiositas scientiæ, id est religio & obseruatio erga ea quę vel expetenda vel fugienda esse ex sciētia compertum fuerit. Scientiam autem hoc loco interpretamur diuinæ voluntatis notitiam, siue ea pronuntiatas verbis, siue scriptis, siue traditionibus, siue reuelatis rationibus & normis contingat.

Diuinus hic timor eum quem
 informat

informat hominẽ ad veram pœnitentiam ineundam & exercendam impellit, & ad præceptorum diuinorum studium, curam, & obseruantiam inducit; atque ad vtriusque partis diligentem cognitionem incitat. Nam cùm primum sibi in animum induxerit homo ea venerari atque obseruare quæ Deo placere intellexerit, eaque auerfari & fugere quæ eidem displicere cognouerit; statim omni cura quid Deus probet, quidque improbet, edoceri studet; edoctus verò diuina postulata gratia diligenter obseruat, ante actæque non rectè vitæ pœnitentia ductus, præceptorũ Dei viam sibi proponit, quam ingressus accuratè tenet & profequitur; profecutus verò cęlestium promissorum ex diuino consilio & pacto

pacto compos efficitur, atque benedictionis illius communione potitur, quam Dei paternus amor omnibus credentibus & obedientibus sibi pollicitus præstare exhibereque potest & vult, atque reapse præstitit iis qui iustissimæ atque sanctissimæ ipsius voluntati obtemperauerunt.

Quamobrem diuina sapientia, quæ maximos fructus ex diuini timoris radicibus procreari ac tandem edi cognouerat; vt homines à præceptorum Dei violatione, & horrendæ iræ atque indignationis periculo auersos ad gratiæ ineundæ conciliandæque vsum induceret, Salomonis præconio in hanc sententiam pronūtiavit: Plenitudo, corona & disciplina sapientiæ est, timere Dominum.

Eccli. 1.

”
”
”

num.

num . id quod, vt apertius expli-
caret & efficacius commendaret,
breuissima, sed significantissima
expositione promouit; Timor,
inquiens, Domini est fons vitæ:
Fons atque initium vitæ Dei ti-
mor ideo appellatur, quòd is ho-
minem à diuinæ legis violatione
auocatum, ad veramque pœni-
tentiam inductum, atque ad præ-
ceptorum obseruantiam anima-
tum & exercitum, ad obtinen-
dam gratiam & misericordiam
Dei deducit, qua obtenta ex be-
nignissimo pacto filius Dei, atque
vitæ æternæ compos & particeps
efficitur, benignissimo, inquam,
pacto Dei, qui sponte atque vltro
in se recepit curam, promotionẽ,
amplificationem, atque sanctifi-
cationem eorum qui sibi fide &
vera obedientia adherere studie-
rint;

Pfal. 144 rint; quamobrem diuinus Psalter
 ,, canebat: Voluntatem timentium
 ,, se faciet, & deprecationem eo-
 ,, rû exaudiet, vt saluos faciat eos.

Pfal. 102 idem etiam dicebat: Quantum
 ,, distat cælum à terra, tantum mi-
 ,, rificauit misericordiam suam su-
 ,, per timentes eum: & quomodo
 ,, miseretur pater filiorum, ita mi-
 ,, seretur Dominus super timentes
 ,, eum. Et iterum canebat: Mise-
 ,, ricordia Domini ab æterno vsque
 ,, in æternum super timentes eum.
 ,, quibus sententiis omnibus illud
 docemur, infinitam atque æter-
 nam esse numquam desinentem
 Dei misericordiam erga eos, qui
 diuino timore affecti atque ani-
 mati pietatis viam sequuntur:
 quem timorem religiositatẽ sci-
 entiaẽ esse diximus, hoc est reue-
 rentiam & curam diuinæ offen-
 sionis

fionis vitandæ, atque voluntatis
 obseruandæ, maiestatisque colen-
 dæ. quamobrem illa sanctissima
 veritatis mater aiebat : Et miseri- Lucæ 1.
 cordia eius à progenie in proge- “
 nies, timentibus eum. nullis in- “
 quit sæculis desideratam fuisse, “
 nullis generationibus defuturam
 diuinam illam & inexhaustam
 misericordiam erga eos qui se ti- “
 muerint, timentesque religiosè ac
 piè coluerint. Amplissimam pro-
 fectò diuini timoris dignitatem
 esse plurimis ac frequentibus te-
 stimoniis, atq. omnium prophe-
 tarum & sanctorum ore redditis
 responsis diuina sapientia confir-
 mat; ex quibus illud apud Salo- Eccli. 25.
 monem : Quàm magnus est qui “
 inuenit sapientiam & scientiam, “
 sed non est super timentem Do- “
 minum. Quippe sapientia & sci- “
 E entia.

entia animum illustrent quidem
atque instruunt, verum Dei ti-
mor ille sanctus cor in Deum effi-
caci motu conuertit, atque ad
præceptorum legis diuinæ obser-
uantiam inducit. id quod ita fieri
eadem sapientia apertè indicat:

Eccli. 2. Fili, accedens ad seruitutem Dei,
 ,, sta in iustitia & in timore, & præ-
 ,, para animam tuam ad tentatio-
 ,, nem. Deprime cor tuum & su-
 ,, stine: inclina aurem tuam, & sus-
 ,, cipe verba intellectus; & ne fe-
 ,, stines in tempore obductionis.
 ,, Sustine sustentationes Dei; con-
 ,, iungere Deo, & sustine, vt crescat
 ,, in nouissimo vita tua. Omne
 ,, quod tibi applicitum fuerit acci-
 ,, pe, & in dolore sustine, & in hu-
 ,, militate tua patientiã habe, quo-
 ,, niam in igne probatur aurum &
 ,, argentum; homines verò recepti-
 biles

biles in camino humiliationis. ^{cc}
 Crede Deo, & recuperabit te, & ^{cc}
 dirige viam tuam, & spera in illū. ^{cc}
 SERVA timorem illius, & in illo ^{cc}
 veterasce. Metuētes Dominum, ^{cc}
 sustinete misericordiam eius; & ^{cc}
 non deflectatis ab illo, ne ^b cada- ^{cc}
 tis. Qui timetis Dominum, cre- ^{cc}
 dite illi; & non euacuabitur mer- ^{cc}
 ces vestra. Qui timetis Dominū, ^{cc}
 sperate in illum, & in oblectatio- ^{cc}
 nem veniet vobis misericordia. ^{cc}
 Qui timetis Dominum, diligite ^{cc}
 illum, & illuminabuntur corda ^{cc}
 vestra. Respicite filij nationes ho- ^{cc}
 minum; & scitote quia nullus ^{cc}
 sperauit in Domino, & confusus ^{cc}
 est. Quis enim permansit in mā- ^{cc}
 datis eius, & derelictus est? aut ^{cc}
 quis inuocauit eum, & despexit ^{cc}
 illum? Quoniam pius & miseri- ^{cc}
 cors est Deus, & remittet in die ^{cc}

E 2. tribu-

» tribulationis peccata : & prote-
 » ctor est omnibus exquirentibus
 « se in veritate. Væ duplici corde &
 » labiis scelestis, & manibus male-
 » facientibus, & peccatori terram
 » ingredienti duabus viis. Væ dis-
 » solutis corde, qui non credunt
 » Deo, & ideò non protegentur
 » ab eo. Væ iis qui perdididerunt su-
 » stinentiam, & qui dereliquerunt
 » vias rectas, & diuerterunt in vias
 » prauas. Et quid facient, cùm in-
 » spicere cœperit Dominus? Qui
 » timent Dominum, non erunt in-
 » credibiles verbo illius, & qui dili-
 » gunt illum, conseruabunt viam
 » illius. Qui timent Dominum, in-
 » quirent quæ beneplacita sunt ei;
 » & qui diligunt eum, replebuntur
 » lege ipsius. Qui timent Dominum,
 » præparabunt corda sua, & in con-
 » spectu illius sanctificabunt animas
 suas.

suas. Qui timent Dominum, cu-
 stodiunt mandata illius, & paciē-
 tiam habebunt vsque ad inspe-
 ctionem illius; dicentes: Si poēni-
 tentiā non egerimus, incidemus
 in manus Domini, & non in ma-
 nus hominum. Secundum enim
 magnitudinem ipsius, sic & mi-
 sericordia illius cum ipso est. Ne-
 que verò solum præstantem, uti-
 lem, & ad salutis instituendū ne-
 gotium efficacem Dei timorem,
 sed prorsus necessarium esse diui-
 næ litteræ affirmant, atque hoc
 secluso seruari quemquam posse Ecclia. 1. 1.
 negant. Nam qui sine timore est,
 non poterit iustificari, inquit Sa-
 pientia; quippe his qui hac reli-
 gione, huiusmodique diuino ti-
 more imbutus nõ fuerit, nec poē-
 nitentiæ rationes rectè inibit, ani-
 moque fideli atque constanti sus-
 cipiet;

cipiet; neque præcepta Dei sanctè obseruabit, ita vt oportet eos, qui sese Deo probare atque ad iustificationis sanctificationisque Christianæ accipiendum beneficium cõparare student. Quamobrem diuino consilio decretum atq. curatum fuit, vt aduētantis orbi terrarum salutis nuntius & index prælegaretur, qui pœnitentiam ac diuinæ legis obseruatiã hominibus commendaret, atque hoc pacto aduenienti Christianæ iustitiæ viam muniret & necessariam & opportunam. Fuit enim

Matth. 3
 „ Ioãnes in deserto baptizãs & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum; sicut scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam. Vox clamantis in deserto, parate vias Domini,

Domini, rectas facite semitas eius. ^{cc}
 eodem etiam cōsilio, ab huius salu-
 tutis procuratore, auctore & Pon-
 tifice Christo Iesu missi Apostoli
 sunt, qui necessariam hanc poeni-
 tentiam indicarent & publicè in-
 dicerent: quamobrem Euangeli- ^{Matth. 6}
 sta scripsit: Exeūtes Apostoli præ- ^{cc}
 dicabant vt poenitentiam agerēt. ^{cc}
 Neminem enim eorū qui se au- ^{cc}
 dirent, salutemq̃. sibi nuntiatam
 optarent & cuperēt, à poenitentię
 cura & studio excipiebant Apo-
 stoli, sed vt poenitētiā agerent.
 Idem etiam munus iniunctū sibi
 erga Iudæos & gētes nullo discrimi-
 mine, idem officium factum, A-
 postolus Paulus apud Agrippam ^{Acto. 26}
 regē profitebatur. Iudeis & genti- ^{cc}
 bus prædicabam, vt poenitentiam ^{cc}
 agerent, & conuerterētur ad Do- ^{cc}
 minum, digna poenitentię opera ^{cc}

E 4 facien-

facientes. Consulentibus autem
 Ierosolymitanis & Ierosolymen-
 sibus hominibus, quid agendum
 curandumq. esset iis qui salutem
 Act. 1. 1. obtinere cuperent, D. Petrus re-
 spondit: Pœnitentiã agite, & ba-
 ptizetur vnusquisq. vestrũ in no-
 mine Iesu Christi in remissionem
 peccatorũ, & accipietis donũ Spi-
 ritus sancti: vobis enim est repro-
 missio, & filiis vestris, & omnibus
 qui longè sunt, quoscumq. aduo-
 cauerit Dominus Deus noster.
 Sexcenta & amplius diuinarum
 vtriusq. testamẽti scripturarũ te-
 stimonia adduci possent, quibus
 apertè confirmaretur, sine Dei ti-
 more & pœnitentia, quę secundũ
 huius præparationis caput, de quo
 iã agimus, est, atque sine diuinorũ
 præceptorũ custodia & obseruãtia,
 nec redẽptionẽ illã Christianam,

nec

nec cælestis patriæ cõmunionẽ & possessionẽ obtineri posse adultis hominibus, & qui Dei notitia, ac boni & mali cognitione non sunt destituti. id quod Seruator ipse paternæ volũtatis cognitor maximus protestatus prædicebat: Nisi Lucæ 3.
 pœnitentiã egeritis, omnes simul Matth. 5
 peribitis: & nisi abundauerit iu-
 stitia vestra plusquã Scribarum et
 Pharisæorũ, nõ intrabitis in regnũ
 cælorũ. Cũ autẽ hoc in libello
 pœnitentiæ nomen sæpissimè re-
 petendũ nobis sit, vt apertè quid
 dicamus cõstet, animaduertendũ
 est, Pœnitentiã duo in se cõtinere;
 malæ vitæ, atq. vitiorũ detestatio-
 nem & fugã, & probandorũ mo-
 rum, virtutũ atq. operũ, actorum
 ac factorũ, quæ Deo placere de-
 claratũ fuerit, magnũ & contentũ
 studiũ cum opportuna & assidua

E 5 exerci-

exercitatione coniunctum. Atq. ad priorē partem, hoc est, ad detestationē & fugam viciōrū præcipuè ea pœnitentię ratio spectat, quæ in Christianis & Ecclesiasticis sacramentis numeratur; cuius membra recensentur, cordis contritio, oris confessio, atq. operis satisfactio; vt consuetis doctorum verbis, neq. à sermone & vsu cōmuni alienis vtamur: atq. hæc ratio omnis, quòd multorū auctorū editis voluminibus explicata & tradita est, ex illorum libris petēda & cognoscenda à nobis reseruat; tantū hoc in opere de pœnitentia virtute acturis quæ illius alterius partis finis est & complementum: neq. enim satis est præterita malè plāgere, vti dici solet, & confiteri peccata, atq. plangenda iterum non committere; nisi

&

Pœnitentię sacramentū.

Pœnitentia virtus.

& ceteri pœnitentiæ digni fructus fiant ab iis à quibus fieri possunt. Atque hæc pars, quæ correctæ ac iustæ vitæ virtutum-que cultura & exercitatione præstatur, aliàs pœnitentia virtus nominata, hæc, inquam, ea est de qua nobis hoc loco disse-ritur.

Hanc igitur pœnitentiam vir-
 tutē diuinæ sapientiæ ratio sacris
 libris exposita in eo cōsistere ma-
 ximè docet, vt homo cupiditati-
 bus suis bellum indicat & infe-
 rat, fortissimeque se ipsum vin-
 cat, atque à mundanis & carnali-
 bus actionibus operibusque con-
 tineat, & iis quæ à Deo præ-
 cipiuntur, cōmendantur & pro-
 bantur studiis & actionibus, curā
 operamque adhibeat. Hæc enim
 lex primo hominum parenti im-
 posita

Pœniten-
 tia.

posita est illo arcano ac diuino responso, quod sub terræ imagine ac nomine redditum fuit. Male-

Gen. 3.
 „ dicta terra in opere tuo; in labore
 „ comedes ex ea omnibus diebus
 „ vitæ tuæ. Spinās & tribulos ger-
 „ minabit tibi, & comedes her-
 „ bam terræ; in sudore vultus tui
 „ vesceris pane tuo. Illam terram
 humanam Adama dictam, unde ipsi factum fuerat nomen
 Adam, in opere ipsius, id est in illa diuini præcepti transgres-
 sione maledictam & contuma-
 cem redditam esse, Deus ho-
 mini declarauit, eidemque præ-
 dixit, fructus in labore esse perci-
 piendos ex terra illa quæ ex ma-
 ledicto non quidem sterilis omni-
 no esset effecta, vt nullum probā-
 dum fructū ederet, sed edere pos-
 set fructus bonos & vsui aptos,
 verum

verum multo labore excolendos. quippe cum terra illa sua sponte propter maledictionem germinatura esset spinas & tribulos, id est varias difficultates ex cupiditate & superbia producendas, quas remouere oporteret volentem pane vesci atque fructu vti probando & generoso; ideoque opus esse magno & contento labore qui sudorem vultus exprimeret, hoc est qui voluntatem & cupiditatem fortiter exerceret, atque hoc modo consequi posset panem illum celestem, qui à Deo ipso promissus plenissime impertiendus erat iis qui ita laborarent in ipsorum salutem. id autem est, quod sæpe aliàs diuinis oraculis & promissis explicatur & confirmatur. Qui vicerit, & custodierit opera mea vsque in finem, dabo illi ^{Apo. 2.} stellam.

„stellam matutinam, & vestimētis
„albis induetur; & non delebo no-
„mē eius de libro vitæ, sed faciam
„eum columnam in templo Dei
„mei, & foras non egredietur am-
„plius; & scribam super illum no-
„men Dei mei, & nomen ciuitatis
„Dei mei nouæ Ierusalem, & no-
„men meum nouum; & faciam il-
„lum sedere mecum in throno
„meo; & dabo illi manna abscon-
„ditum, & calculum candidum, &
„in calculo nomē nouum scriptū,
„quod nemo scit, nisi qui accipit.
„Qui vicerit, possidebit hæc: & ego
„ero illi Deus, & ipse erit mihi fi-
„lius. Timidis autem, incredulis, &
„execratis, & homicidis, & fornica-
„toribus, & veneficis, & idololatriis,
„& omnibus mendacibus, pars eo-
„rum erit in stagno ardenti igne &
„sulphure, quod est mors secunda.

Huius

Huius rei admonendæ atque indicandæ, ad nostramque salutem exponendæ causa peccatores singulos diuina bonitas benignissimè monens ait: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias, & vestimentis albis induaris, vt non appareat vltra confusio nuditatis tuæ. æmulare igitur, & age penitentiam. Ecce enim ego sto ad ostium & pulso; si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ostium, intrabo ad eum, & cœnabo cum illo, & ille cœnabit mecum. Vltrò atque benignissimè Dominus ad cœnæ suæ gaudia inuitat omnes eos, qui decenter culti, instructi atq. vestiti, illius præstantissimi conuiuij lætitiâ expectantes optauerint & expectauerint, quam ex ipsius inuitantis libera-*

Apo. 3.

liberalitate & beneficio oblatam
 demum percipient, atque vnà
 cum illo gaudebunt compotes &
 participes facti maximorum pro-
 missorum: Verùm enimuerò a-
 perto exemplo videmus illun-
 qui ad diuinum conuiuium in-
 trare aufus est, non instructus ve-
 ste nuptiali, quam veram pœni-
 tentiam & Christi præceptorum
 obseruationem interpretamur, à
 supremo rege irato atque indi-
 gnante audiisse: Amice, quomo-
 do huc intraſti non habēs vestem
 nuptialem? deinde ministris à
 rege esse dictum: Ligatis mani-
 bus & pedibus eiicite eum in te-
 nebras exteriores; ibi erit fletus &
 stridor dentium. Postulat igitur
 Euangelij doctrina non solùm fi-
 dem, sed obedientiã etiam, quam
 necessariam esse confirmat ei, qui
 salutis

Matth.
 22.

salutis promissæ heres esse studet: atque obedientia hæc à pœnitentia incipit, & in pœnitentiæ veræ feria exercitatione spectatur; eademq̃. doctrina grauiissimas pœnas ex Dei iudicio minatur iis, qui Euangelij legi nõ parent. Legem autem Euangelij hoc loco dicimus conditiones illas postulatas ab iis qui læti huius nuntij re ipsa & veritate atque vsu participes esse cupierint; aliàs enim sine pœnitentia & præceptorum Dei obseruantia non modò diuina promissa obtineri non possunt, sed indignatio, ira, & ultio Dei certissimè expectanda est. In flamma 2. Thes 1 ignis dantis vindictam iis qui non [“] nouerunt Deum, & qui nõ obe- [“] diunt Euangelio Domini nostri [“] Iesu Christi, qui pœnas dabunt in [“] interitu æternas à facie Domini [“]

F & à

„ & à gloria virtutis eius , cum ve-
 „ nerit, glorificari in sanctis suis , &
 „ admirabilis fieri in omnibus qui
 „ crediderunt.

Nupt'a-
 lis vestis.

Constat itaq. eam nuptialem
 vestem quam vnumquemque ad
 nuptias vocatum, & in sacrum il-
 lud conuiuium admitti ac recipi
 cupientem, indutum esse deceat
 & oporteat, poenitentia & diui-
 norum preceptorum obseruantia
 definiri; eamque iam indicatam
 declaratamque esse à rege ipso,
 conuiuiique domino ac magi-
 stro, qui, ministris suis ad inuitan-
 dos conuiuas missis, id explican-
 dum & prædicendum mandabat,
 dicens: Euntes ergo docete om-
 „ nes gentes, baptizantes eos in no-
 „ mine patris & filij & Spiritus san-
 „ cti: docentes eos seruare omnia
 „ quaecumque mandavi vobis: id
 est

Matth.
 28.

est poenitentiam, & diuinorum
 præceptorum studium & obser-
 uantiam; quod ipsius Magistri ex-
 positione apertissimè declaratum
 est, qui cum Euangelistæ munus
 obiret & exerceret, publicè præ-
 dicabat: Quoniam impletum est
 tempus, & appropinquauit regnū^{Marc. 1.}
 Dei; Poenitemini & credite Eu-^{cc}
 angelio.

Huius rei exemplum in Abra-
 ham apertissimū spectatur, quem
 Deus tamquam exemplar quod-
 dam statuit electionis à se beni-
 gnissimè ac liberalissimè factæ, at-
 que sensibilibus ac terrenarum
 rerum imagine totius huius ma-
 ximi mysterij rationem summam
 exposuit. ita autem egit, vt quæ
 illi verè atque certo vsu contige-
 re, eadē illorum, quæ ad nos per-
 tinerent, spiritualium bonorum
 F 2 vmbra

ymbram quandam atque imitationem exhiberent; s. s. e. Omnia in figura contingebant illis: scripta autem sunt propter nos, ad quos fines sæculorum deuenere. Abraham primùm vocatus vocanti sese, atque promittenti; Et faciam te in gentem magnam; credidit Deo, inquam, qui vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt: atque electioni huic diuinæ de se factæ fidem habuit, intelligens gratissimum fore Deo obsequium, si quis electionem illius libenter studioseque sequatur, disciplinamque sine dubitatione salutarem subeat, vtpote profectam ab eo; qui cùm summum bonum maximumque sit, sua sponte sese suaque dona iis donare velit, qui ipsi crediderint & obedierint: cùm autem ab eodem,

dem, à quo promissum acceperat, iussus etiam esset egredi de terra sua & de cognatione sua, & de domo patris sui; obediuit, egressusque est; atque eas commoditates reliquit, quæ ab iis qui mundi huius mores sequuntur, in patria cognatione atque paterna domo parantur; siquidem patria consuetudinem & audaciam, paterna domus, diuitias familiaremque rem, cognatio verò opes suppeditat iis, qui ad cupiditatis & ambitionis leges & normas viuere instituant. Egressus itaque Abraham, sicut præceperat ei Dominus, patriam, cognationem, & patris sui domum reliquit, atque peregrinus & hospes in terra aliena esse optauit vocantis Dei iussum secutus. Scimus autem aduenis & peregrinis neque eam mentem esse,

esse, neq. eam facultatem & copiam, neque audaciam, vt in deliciis atq. ambitione versentur interim, dum aduenarum & peregrinorum rationes cogitant & seruant; hoc est, dum intelligunt, sibi que illud statuunt, non esse eam sibi patriam vel quietis sedē, sed breuis temporis hospitium sibi relinquendum, in aliū locum tendentibus commodiorem futurum, vbi obtineri contigerit. Atqui Abraham vocatus & iussus ē patria exire, & in terram sibi monstrandam concedere, non tantum fide vsus est, sed etiam vera obedientia, atque actione & opere: verē enim reliquit patriā, cognationem & paternam domum, non solum bona voluntate, aut sermone & oratione; nec enim dixit, faciā, aut facere cupio, &

& non fecit; sed reapse fecit quod iussus erat: & hoc modo credidit Abraham Deo, & reputatum est Heb. 11. illi ad iustitiam; non solum quòd credidit, sed quòd credens obediuit in locum exire quem accepturus erat in hereditatem: & exiit nesciens quòd iret. Et quòd fide demoratus est in terra re-promissionis, tamquam in aliena in casulis habitando cum Isaac & Jacob coheredibus re-promissionis eiusdem. Hoc autem exemplo quicumq. ad cælestium promissorum dona & beneficia vocatus est, atque promittenti credens placere vult, rataque sibi promissa cupit, non solum fide, voluntate & voto, sed facto etiam & studio omni mundanæ corruptioni, deliciis, ambitioni, cupiditatibus, & vitiis ceteris nuntium

remittere, atq. id quod cùm baptizaretur in se recepit, coramq. sanctissima Trinitate, in quam sese credere confessus est, promissit, & sacerdote, testibus, ac fidei iussoribus presentibus affirmavit, præstare debet gratia præeunte vocantis cui sese tradidit, in cuiusque nomine baptizatus est, hoc est in nomine patris & filij & Spiritus sancti; quam gratiam pure & sanctè postulatam & petitã, nemini ex parte donantis defuturam esse, iam ostendimus: Ignem
” veni mittere in terram; & quid
” volo nisi vt ardeat? Affirmauerat autem se abrenuntiare Satanæ & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius. Opera autem & pompas Satanæ esse ambitionem, auaritiam, siue cupiditatẽ, & carnis delicias atque voluptates,

tes, hoc est, mundi mores & corruptiones, ex quibus vitia omnia & peccata nascuntur, fouentur, & crescunt, Apostolica doctrina exponit. qua de re scriptum est: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Quoniã omne quod est in mundo, concupiscẽtia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est. Et Iacobus Apostolus: Adulteri, inquit, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est Dei? Qui cumq. ergo voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur. An putatis quia inaniter dicat scriptura: Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat in vobis? Hoc igitur pacto, hoc est

F s non

non solum fide & sermonibus,
 sed etiam actionibus atque studiis
 & factis renuntiare oportet am-
 bitioni, cupiditati atque deliciis:
 neque enim virtus verba sunt, sed
 facta. quamobrem ait Paulus:
 Si quis emundauerit se ab istis,
 erit vas in honorem utile Domi-
 no, & ad omne opus bonum pa-
 ratum. Atq. D. Petrus ad Abra-
 hami imaginem sermonem refe-
 rens monebat: Charissimi, obse-
 cro vos tamquam aduenas & pe-
 regrinos abstinere vos à carnali-
 bus desideriis quæ militant ad-
 uersus animam, conuersationem
 uestram inter gentes habentes bo-
 nam; ut in eo quod detrectant de
 vobis tamquam de malefactori-
 bus, ex bonis operibus vos confi-
 derantes, glorificent Deum in
 die visitationis. Itaq. fides illa quæ
 in

in Abrahamo laudatur & commendatur, non fuit otiosa aut mortua, sed viua fides, charitati coniuncta, & obedientia exercitataque probatissima; ideoque reputatum est illi ad iustitiam, quia verè exiit de terracognitioneque sua, & de domo paterna, vereque obediuit in locum exire: atque pœnitentiæ viuum exemplum in figura illa statuit. quod etiã Moses imitatus grandior factus, recusauit dici filius filia Pharaonis, ^{Heb. 11.} magis eligens affligi cum populo Dei, quàm tēporalis peccati habere iucunditatem, maiores delicias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatē regis; inuisibile enim tamquam videns sustinuit. Factis itaque & non dictis tantum, aut
otiosa

otiosa fidei iactatione exhibere
 sese Deo obtemperantem vnum-
 quemque oportet, & poenitentiae
 fructus serio facere atque praesta-
 re: id quod in baptismo sacro pro-
 missum est. id autem quomodo
 praestatur ab iis qui numquam à
 peccato discedunt? aut si disce-
 dunt, ad tempus per sacramentū
 poenitentiae ad id discedunt, vt
 rursus iisdem aut peioribus flagi-
 tiis & vitiis implicentur, cum ta-
 men in poenitentiae sacramento
 & satisfactionem & vitae corre-
 ctionem toties promittant; quam
 si aliquando incipiunt, breui de-
 ferunt, & ad mores natura recur-
 rit dānatos fixa & mutari nescia,
 „ vt ille aiebat. Non qui inceperit,
 „ sed qui perseuerauerit vsque in
 finem, hic saluus erit. Væ duplici
 „ corde, & ingredienti terram dua-
 bus

bus viis. Lauamini, mundi estote,
 auferte malum cogitationum ve-
 strarum ab oculis meis: quiescite
 peruersè agere, discite beneface-
 re. Subuenite oppresso, iudicate
 pupillo, defendite viduam: & ve-
 nite, & arguite me, dicit Domi-
 nus. Si fuerint peccata vestra vt
 coccinum, quasi nix dealbabun-
 tur: & si fuerint rubra sicut ver-
 miculus, quasi lana alba erunt.
 Quiescite peruersè agere, discite
 benefacere, inquit Deus, qui
 Christiane simplicitatis & sancti-
 tatis, atque pietatis initia illa illu-
 strissima cum progressu & corru-
 ptione morum, ac totius virtutis
 ac poenitentiae, virtutis inquam
 poenitentiae defectu conferens,
 sub imagine antiqui illius populi
 deplorans, aiebat: Quomodo fa-
 cta est meretrix ciuitas fidelis,
 plena

„ plena iudicij, iustitia habitavit in
 „ ea, nunc autem homicidæ. Ar-
 „ gentum tuum versum est in sco-
 „ riam, vinum tuum mixtum est
 „ aqua. Principes tui infideles, socij
 „ furum, omnes diligunt munera,
 „ sequuntur retributiones, pupillo
 non iudicant, caussa viduæ non
 descendit ad eos. atque huiusmo-
 di fides cum obedientia & pœni-
 tentia coniuncta, illa fides est per
 quam homines Dei promissa be-
 neficia benignè præstita obtinēt:
 fides inquam non otiosa & mor-
 tua, sed quæ per dilectionem ope-
 ratur, & iis quæ à Deo dicta sunt
 verbis credit & obtemperat, fa-
 cessitq̃. quidquid est imperatum,
 nullaq̃. rerum aut actionum dif-
 ficultate absterretur, immo he-
 roicas actiones obit cùm iussa est,
 & conficit atque expedit; s. s. E.

Fide

Fide transierunt mare rubrum ce
 tamquam per aridá terram; quod ce
 experti Ægyptij deplorati sunt. ce
 Fide muri Iericho corruerunt ce
 circuitu dierum septem. Fide ce
 Rahab meretrix non periit cum ce
 incredulis excipiens exploratores ce
 cum pace. Et quid adhuc dicam? ce
 deficient me tempus enarrantem ce
 de Gedeon, Barac, Samson, Ieph- ce
 the, Dauid, Samuel, & prophetis, ce
 qui per fidem deuicerunt regna, ce
 operati sunt iustitiam, adepti sunt ce
 repromissiones, obturauerunt ora ce
 leonum, extinxerunt impetum ce
 ignis, effugauerunt aciem gladij, ce
 conualuerunt de infirmitate, for- ce
 tes facti sunt in bello, castra ver- ce
 terunt exterorum. Acceperunt ce
 mulieres de resurrectione mor- ce
 tuos suos. Atque ita omnium ho- ce
 rum uiua fides testimoniis ma- ce
 gnorum,

gnorum operum ostensa est, utpote quorum cura studiumque erat non f. dei otiosæ professione tantum, sed viuentis & operantis fidei obedientia atque exercitatione sese à Deo probare, nihilq. prætermittere quod pietatis causa facere iuberentur, nihilq. rursus admittere quod pietatis obedientiaque nomine vitare & cauere docerentur, potiusque omnia incommoda atque damna ad necem & ignominiam vsq. pati, quàm ea violare, quæ sibi obseruanda diuino consilio atque verbo decreta vel tradita essent. Itaque hi etiam poenitentia virtutis exercitandæ imaginem suis exemplis ad posteritatem transmissere, sicut scriptum est: Alij autem dissentienti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent

nirent resurrectionem. Alij verò
 ludibria & verbera experti, insu-
 per & vincula & carceres, lapida-
 ti sunt, secti sunt, tentati sunt, in
 occisione gladij mortui sunt, cir-
 cuierunt in melotis & in pellibus
 caprinis, egentes, angustiati, affli-
 cti, quibus dignus non erat mun-
 dus: in solitudinibus errantes, in
 speluncis & in cauernis terræ. Et
 hi omnes testimonio fidei proba-
 ti, non acceperunt repromissio-
 nem Deo pro nobis melius ali-
 quid prouidente, vt non sine no-
 bis consummarentur. Testimo-
 nium fidei vocat Apostolus opera
 à sanctis facta atque obedientiæ
 exercitationem, tum iis subeun-
 dis, quæ adiri, subiri atque agi
 iuberentur, tum iis declinandis
 & fugiendis, quæ fieri prohibe-
 rentur; & tamē nō adeptos fuisse
 imp G repro-

Matth.
20.

repromissionem, hoc est non ingressos fuisse regnum cælorum quod antequam mortem & resurrectionem Iesu Christi nondum erat apertum; ut non consummarentur sine nobis qui venimus ad undecimam horam, cum illi aliis atque aliis horis ante nos venissent, & diei atque æstus pondus portassent, operasque suas in vinea diligenter posuissent. & tamen nobis, quibus undecima hora in vineam Domini vocatis, merces primum exoluenda destinata est, otiosis & negligentibus numerabitur? minimè profectò: namque non ut otiosi essent operarij illi vocati sunt, immo potius reprehensi, quod totam ferè diem otiosam & inertem trãsegissent. Quid, inquit paterfamiliàs, statis hic tota die otiosi? otiosi autem dicuntur qui

qui nihil operis, nihil negotij habent : atque verbum Græcum ab Euangelista vsurpatum ἀεργοί, rem hanc apertè declarat.

Igitur non ad otiosam tantum fidem vocati sunt ij qui ad vndecimam delecti in vineam mittebantur, sed ad exercendam viam fidem in obedientia vocantis, ponendamq. in vinea operam non secus atque ij qui ante ipsos vocati fuerant, quorum fides variis operis & laboribus exercita & comprobata fuit. id quod ipsorum, qui primi venerant, testimonio in illustrissima illa parabola edito constat ; qui nouissimos illos vna hora fecisse affirmabant. non dicebant illa hora vocatos in vinea otiosos transegisse, sed fecisse: satis autem magnæ gratiæ & benignitatis fuit à patrefamiliâs illis exhibitæ,

exhibitæ, vt minori & leuiori labore diei & æstus pondere portando excenti, primi omniũ mercedem tulerint eximio Domini beneficio nouissimis sicut & primis dare volentis.

Igitur ex his quæ iam exposuimus, manifestum fit, fidem imputatiuam tantũ & promissa Dei apprehendentem atque aliàs otiosam non esse eam, quã Deus exigat ab iis, quos ad cælorum regni communionem atque promissæ hereditatis possessionem vocat, sed fidem viuam & fideles ipsos exercentem in obedientia atque obseruatione eorum quæ à vocante præcipiuntur, vt enim non satis est apprehendere promissa ipsa per solam fidem, nisi re & vsu possideantur; sic non satis est vocationi per solam fidem respondere,

spondere, nisi etiam vocanti pareatur. Quis enim dicat satis sibi esse fide, hoc est credēdo, ingredi in regnum Dei, quamquam nūquam re ipsa possessione & usu regno Dei frui contingat? An ne ita cum Israëlitis & cum posteritate Abrahe actum est, ut promissa per fidem ipsis apprehensa nūquam tamē fuerint præstita? minimè. immo verè promissa terrena præstita sunt, ab illisq̄ue possessa Dei beneficio, cui credentes obedierant. verè enim Abraham factus est in gentem magnam, atque ex vno Isaac, in quo semen illi vocari Deus voluit, tātus propagatus est populus, ut Moses confessus fuerit: Non possum so-
Deut. 10.
 lus sustinere vos, quia Dominus
 Deus vester multiplicauit vos, &
 estis hodie sicut stellæ cæli, plu-
 rimi.

23 rimi. Dominus Deus patrum ve-
 23 strorum addat ad hūc numerum
 23 multa millia, & benedicat vobis
 23 sicut locutus est. Verè populus ex
 Ægypto eductus, qui fidem atq.
 obediētiam sanctam obseruauit,
 promissam Chananæorum terrā
 obtinuit & possedit; sicut scriptū
 Josue 1. est: Surge & transi Iordanē istum
 23 tu & omnis populus tecum in
 23 terram quā ego dabo filiis Israēl.
 23 Omnem locum quem calcauerit
 23 vestigium pedis vestri, vobis tra-
 23 dam, sicut locutus sum Moyfi, à
 23 deserto & Libano vsque ad flu-
 23 uium magnum Euphratem; om-
 23 nis terra Hethæorum vsque ad
 23 mare magnum contra Solis occa-
 23 sum erit terminus vester. Hæc
 23 omnia non multo pòst tempore
 23 concessa & tradita illis confirma-
 23 bat Deus. Dedi vobis terram in
 qua

qua non laborastis, & vrbes quas
 non ædificastis, vt habitaretis in
 eis; vineas & oliueta quæ non
 plantastis. Verè etiam David re-
 gni obtinendi promisso fidem
 habens difficillima tempora peri-
 culaque & subiuit & superauit,
 tandemque regnum adeptus ce-
 cinit: Credidi propter quod locu-
 tus sum; ego autem humiliatus
 sum nimis. Ego dixi in excessu
 meo, omnis homo mēdax. Quid
 retribuam Domino pro omnibus
 quæ retribuit mihi, &c. Itaque
 illi antiqui omnes terrena pro-
 missa non tantum apprehende-
 runt credentes, sed reuera conse-
 cuti sunt ex Dei promittentis be-
 neficio, qui credentibus & obe-
 dientibus præstiturum sese fuerat
 pollicitus: atque ideò etiam non
 tantum fide, atque sermone, ver-
 bisque

bisque obedierunt præcipienti, sed præcepta & mandata sibi omni cura, studio & officio, & summa pietatis exercitatione fecerunt; neque vllus ex illis qui promissa obtinere optabat atque studebat, satis sibi esse vel dixit vel duxit, quòd patres ipsius vel maiores vel amici obediissent mādatis ac iussis Dei, nisi & ipse etiam suum officium faceret, atque pensum suum in legis ac mandatorum obseruantia expediret. Abraham ipse vocatus exiuit. David in regem vinctus, promissoque regni obtinendi instructus fidem habens omnia illa egit, fecit & pertulit, quæ admirantes legimus. Sic etiã vt ad nostras redeamus partes, & nos, si promissorum spiritualium verè atque re ipsa & possessione compotes esse optamus, vt optare debemus,

debemus, si nos verè amamus, beatitudinemque summam expetimus; debemus non fidem tantummodo promissis, sed obsequium atque pietatem officiis quæ nobis imposita sunt, faciendis præstare: neque satis esse putare, vt credamus Christum pro nobis legem expleuisse omnem; nisi credentes in Christum nos etiam eam legis partem, quæ ad nos pertinet, subeamus, præceptorum videlicet & mandatorum in decalogo, in quo diuinæ voluntatis ac naturæ legis summa est, & quidquid ex hac summa deducitur & rectè exponitur; atque ita legem obseruare, vt non auditores tantum, aut lectores, non interpretes & explicatores, sed potius factores dicamur, atque illis persimiles efficiamur, de quibus

G 5 scriptum

Lucæ 1. scriptum est: Erant autem iusti
 „ ambo ante Deum, incedentes
 „ in omnibus mandatis, & iusti-
 „ ficationibus legis sine querela.

Rom. 2.

Non enim auditores legis iusti
 „ sunt apud Deum, sed factores
 „ legis iustificabuntur. Igitur qui-
 „ cumque ad filij Dei nuptias vo-
 „ catus, vocanti fidem habens,
 „ probare sese cupierit, & conui-
 „ uij particeps esse voluerit; intel-
 „ ligat primum oportet, nihil il-
 „ lum latere qui occulta cordis &
 „ renum nouit, cogitationesque
 „ hominum à longè cognouit. quã-
 „ obrem veræ atque legitimæ pœ-
 „ nitentiæ studium induat, & an-
 „ tè actæ vitæ malæ, atque om-
 „ nium vitiorum pertæsus, con-
 „ trito & humiliato corde pœni-
 „ tentiæ primum sacramētum pu-
 „ rè sancteque ineat, atque Deo
 „ sese

sese reum statuens, coram Ec-
 clesia, ministris inquam Eccle-
 siæ ex more atque præcepto sua
 vitia fassus, consiliis, monitis &
 præceptis, quibus piè instrue-
 tur, pareat, vitiorum atque scele-
 rum fugam, quam Deo Dei que
 ministro testi, atque in terris Ec-
 clesiastico iudici pollicetur, præ-
 stet; absolutione item ecclesiasti-
 ca potitus, seridò omni consilio, co-
 natu, studio ab illa turpi & iniqua
 vitæ conuersatione, ab impuris
 cogitationibus, ab omni malitiæ
 consuetudine, à prauis & impro-
 bandis moribus (si bene pœnitet)
 auertatur; atque deinceps postha-
 bita, neglecta, victa que omni am-
 bitionis, auaritiæ, cupiditatis, vo-
 luptatum, atque deliciarum ter-
 renarum, quæcumque à Deo a-
 uertere possunt & solent, cogita-
 tione

tione rectum iter ingressus constanter teneat, Deumque frequentibus precibus oret, appellet, atque sibi propitium, benignum, faustumque postulet; habiturus & experturus misericordem & providentissimum erga se, si pure, sancte, & studiosè postularit: hæc enim ab eodem dictata, exposita & promissa sunt peccatoribus cunctis, quorum non mortem, sed poenitentiam & vitam ille

Hier. 3. vult & optat. Conuertimini filij

Hier. 4. „ reuertentes, & sanabo auersiones vestras. &: Si reuerteris Israël, ait

„ Dominus, ad me revertere: si abstuleris offendicula tua à facie

Hier. 29 „ mea, non commoueberis. Laua à

„ malitia cor tuum Ierusalem, vt

„ salua fias: vsquequò morabuntur

„ in te cogitationes noxiæ? Ego scio

„ cogitationes quas ego cogito su-

per

per vos, ait Dominus; cogitatio-
nes pacis, & non afflictionis, vt
dem vobis finem & patientiam.

Et inuocabitis me, & ibitis, & o-
rabit me; & ego exaudiam vos.

Quæretis me, & inuenietis; cùm
quæsieritis me in toto corde ve-
stro, & inueniar à vobis, ait Do-

minus. Idem etiam apud alium
prophetam ait: Conuertimini ad

me in toto corde vestro, in ieiu-
nio, & in fletu, & in planctu. Et

scindite corda vestra, & non ve-
stimenta vestra; & conuertimini

ad Dominum Deum vestrum, quia
benignus & misericors est,

patiens & multæ misericordiæ, &
præstabilis super malitiâ. Verùm

enimuerò illud semper memi-
nisse oportet, atque valde obser-

uare, attenteque agere, ne ante-
cedentis veniæ fide securi, &

semper

Ioelis 2.

semper expositæ misericordiæ di-
 uinæ expectatione importuna fi-
 dentes, nunquam quiescamus
 peruersè agere, nec benefacere
 discamus. Non enim huiusmo-
 di diuinæ clementiæ ac miseri-
 cordiæ vsus, sed abusus homini-
 bus vocabitur. Est quidem æter-
 na ac perpetua Dei misericordia
 à generatione in generationes;
 verùm super timentes eum. Et
 Psal. 85: audiam, inquit vates, quid lo-
 22 quatur in me Dominus Deus,
 22 quoniam loquetur pacem in ple-
 22 bem suam, & super sanctos suos,
 22 & in eos qui conuertuntur ad
 Isai. 30: cor. Et Isaias, Propterea, inquit,
 33 expectat Dominus, vt miserea-
 33 tur vestri. vt misereatur ait ex-
 spectare Dominum, non autem
 vt ij qui expectantur, peccata
 peccatis cumulent, & ad vomitum
 tum

tum subinde redeant ; sed quia pollicitus est misericordiam iis qui ex corde ad se ita conuersi fuerint, vt illum amplius offendere vehementer horreant, & studiosissimè caueant: aliàs verò, vt idem Isaias ait, Ideo exaltabitur parcens vobis ; quia Deus iudicij, Dominus Deus iudicij est, qui promissam misericordiã nulli opportunè quærenti negat, sed & iis, qui nec recto nec firmo erga ipsum corde sunt, constitutas poenas nõ in æternum prorogat, sed certo tempore irrogat. Nullũ apud Deum vacuũ misericordia tẽpus est erga eos qui misericordiam non impediunt ; impediũt autem, qui secundum duritiam suam & impœnitens cor thesaurizant sibi iram in die iræ. Ad quem respiciam, dicit Dominus, nisi

Rom. 2.

Isai. 66.

nisi

„ nisi ad pauperculum & contri-
 „ tum spiritu, & timentem fer-
 „ mones meos? ex cæteris enim
 „ qui verè pauperculi, spiritu con-
 „ triti, & sermonum Dei timentes
 „ observatores non sunt, sic pro-
 „ nuntiauit:

„ Qui immolat bouem, quasi
 „ qui interficiat virum: qui ma-
 „ ctat pecus, quasi qui excerebrat
 „ canem: qui offert oblationem,
 „ quasi qui sanguinem suillum of-
 „ ferat: qui recordatur thuris, qua-
 „ si qui benedicat idolo. Hæc om-
 „ nia elegerunt in viis suis, & in
 „ abominationibus suis anima eo-
 „ rum delectata est. oportet itaque
 „ eos, qui sese peccatis alligaue-
 „ runt (Non est enim homo qui
 „ non peccet, ait Salomon) in tam
 „ poenitentiae viam constanter te-
 „ nere, atque semetipsos abnegan-
 „ tes,

tes, eum audire & sequi, qui dixit: Non qui inceperit, sed qui [“]perseuerauerit vsque in finem, [“] hic saluus erit. oportet verè & ex [“]animo in toto corde abrenuntia- [“]tionem Satanæ, & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius factam obseruare: aliàs enim, Hæc dicit Dominus; Numquid, ^{Iere. 2.} qui cadit, non resurget? & qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa? Auersionem contentiosam eam dicit Deus, qua homines improbam vitæ consuetudinem quamquam verbo aut cogitatione dånauerint, tamen moribus retinent & vrgent, atque pœnitentiam falso professi, oreque iactantes, virtute & officio non præstant; sibi ipsi mentiti, seque

H. ipsos

ipſos fallentes, non Deum, non
Dei miniſtrum ſacerdotem; cui
vitæ correctionem ſeriò incun-
dam promiſerunt: hoc eſt quod
per eundem prophetam Deus in-
ſimulat. Apprehenderunt men-
daciū, & noluerunt reuerti.
Attendi & auſcultauī; nemo
quod bonum eſt loquitur, nul-
lus eſt qui agat pœnitentiam ſu-
per peccato ſuo, dicens: quid
feci? Omnes conuerſi ſunt ad
curſum, quaſi equus impetu
vadens ad prælium. Expectat
quidem Dominus vt miſereatur
noſtri, & patienter agit, nolens
aliquem perire, ſed omnes ad
pœnitentiam reuerti. ad pœni-
tentiam reuerti ait Apoſtolus, vt
qui ſciret pœnitentiam peccato-
ribus neceſſariam eſſe ad Dei
iram placandam, & miſericor-
diam

CHRISTIANVM. IIS
diam conciliandam. Non esse
autem infinitam Dei expectatio-
nem, quamquam illius miseri-
cordiam infinitam credamus &
confiteamur, manifestè nobis
Spiritus sanctus ostendit. Deus ^{Psal. 7.}
iudex iustus, fortis, & patiens; ^{cc}
numquid irascitur per singulos ^{cc}
dies? Nisi conuersi fueritis, gla- ^{cc}
dium suum vibrauit, arcum suum ^{cc}
tetendit, & parauit illum. Et ^{cc}
in eo parauit vasa mortis, sagit- ^{cc}
tas suas ardentibus effecit. Ori-
ginali mundo propter peccatum
vastando ac perdendo certum ad
pœnitentiam tempus Deus præ-
scripsit; s. s. e. Non permanebit ^{Gen. 6.}
spiritus meus in homine in æter- ^{cc}
num, quia caro est: eruntque ^{cc}
dies illius centum viginti anno- ^{cc}
rum. quibus peractis vniuersum ^{cc}
hominum genus diluuiò obru- ^{cc}

H 2 tum

tum perit, vna excepta Noë familia, qui Dei iudicio illa ætate iustus inuentus est. Niniuitis dierum quadraginta tempus sibi indicatum perituris & subuertendis poenitentia non ad vltimum diem dilata, sed ipso auditæ cōminationis initio instituta, totum, inquam, illud tempus in diuina ira ieiuniis, precationibus, & supplicibus votis placanda, misericordia imploranda, vita deinceps corrigenda, positum impensumque fuit; s. s. e. Et cœpit Ion.

Jon. 3.
 „ nas introire ciuitatem itinere diei
 „ vnus, & clamauit, & dixit: Ad-
 „ huc quadraginta dies, & Nini-
 „ ue subuertetur. Et crediderunt
 „ viri Niniuitæ in Deum, & præ-
 „ dicauerunt ieiunium, & vestiti
 „ sunt faccis à maiori vsque ad mi-
 „ norem: & peruenit verbum ad
 regem

regem Niniue, & surrexit de fo-
lio suo, & abiicit vestimentum
suum à se, & induit est sacco,
& sedit in cinere. Et clamauit
& dixit in Niniue ex ore Regis
& principum eius, dicens: Ho-
mines & iumenta & boues &
pecora non gustent quidquam,
nec pascantur, & aquam non
bibant: & operiantur faccis ho-
mines & iumenta, & clament
ad Dominum in fortitudine, &
conuertatur vir à via sua mala,
& ab iniquitate quæ est in ma-
nibus eorum. Quis scit si con-
uertatur & ignoscat Deus, &
reuertatur à furore iræ suæ, &
non peribimus? Et vidit Deus
opera eorum, quia conuersi sunt
de via sua mala, & misertus est
Deus super malitia, quã locutus
fuerat vt faceret eis, & non fecit.

Viri Niniuitæ exurgent in iudicio contra eos qui non semel, sed sæpius admoniti à via sua mala conuersi non fuerint; vel qui pœnitentiæ seriæ negotium ad finem vsque vitæ suæ distulerint, interimque prauè & peruersè vixerint, mundi cupiditatibus, pompis, ambitionibus & vitiis operam dantes: cùm nemo tamen sit qui sibi ad extremum vsque vitæ diem pœnitentiæ exercitationem prorogata esse dicere verè possit; sed eodem die quo vocantur & admonentur, verè & seriò ad Deum conuerti singuli iubeantur. Hodie, inquit Spiritus sanctus, si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Timeamus ergo, inquit Apostolus, ne fortè relicta pollicitatione intro-

eundi

eundi in requiem eius, existi-
 metur aliquis ex nobis deesse.
 Etenim & nobis nuntiatum est,
 quemadmodum & illis. Festine-
 mus ergo ingredi in illam requiē:
 non ingredietur autem qui non
 obedierit vocanti; neq. coronabi-
 tur nisi qui legitimè certauerit.
 Scitis, inquit Paulus, quòd ij qui
 in agone contendunt, omnes qui-
 dem currunt, sed vnus accipit
 brauium: sic currite, vt compre-
 hendatis. currendum esse, non re-
 trocedendum; currendum esse
 non manendum, ait Apostolus;
 currendum autem non lentè, sed
 legitimè; tantoque maiori studio,
 diligentia & cura, tanto maiore
 obseruantia, quanto præmiū no-
 bis propositum præmio illi piscæ,
 oliuæ, siue apij, siue quercinæ co-
 ronæ præferendum anteponen-

H 4. dumque

dumque est. quanto autem studio, quantoque labore exercentur illi qui in stadio currunt, ut neque luxu diffluant, neque segnitie torpescant, ipsi qui de hac re scripserunt, edocent.

*Qui cupit optatam cursu contingere
metam,*

*Multa tulit, fecitque puer, sudavit
& alsit,*

Abstinet Venere & vino, &c.

Et hi quidem ut corruptibilem coronam accipiant (ait Paulus) ab omnibus abstinent: nos autem incorruptam. Manifestum est autem diuinam expectationem singulorum ad poenitentiam certis terminis esse circumscriptam. Nemo enim est cui post mortem reditus ad poenitentiam pateat, quamobrem

ante

ante mortem vt pœnitentia fiat oportet. Atqui vitam breuem esse ipsa experientia docet, præterquam quod diuina sapientia admonet sæpissimè: Breues dies Iob 14. hominis sunt, & numerus mensuram eius apud te est. Vnde fit, vt diuina expectatio non ultra vitæ huius limites extendatur. Periculosa verò admodum spes est, & quæ quamplurimos fefellerit eorum qui ad postremum vitæ tempus pœnitentiæ seriò exercendæ cogitationem differunt. Quippe cum vitæ vsus hominis arbitrio & consilio permissus sit atque concessus, mortis verò deligendæ optio non sit hominibus tradita; duplex enim vitæ ratio est, duplexque viuendi via; altera lata, angusta altera: vtram magis quis velit deligere

H s per-

permittitur, & vt meliorem tu-
 tioremque eligat non modò ad-
 monetur, sed etiam iubetur;
 Deut. 30. sicut scriptum est: Considera
 „ quòd hodie proposuerim in con-
 „ spectu tuo vitam & bonum, &
 „ econtrario mortem & malum:
 „ vt diligas Dominum Deum tuum,
 „ & ambules in viis eius, & cu-
 „ stodias mandata illius & cęrimo-
 „ nias atque iudicia, & viuas, &c.
 „ Elige ergo vitam, vt tu viuas &
 „ semen tuum, & diligas Domi-
 „ num Deum tuum, atque obe-
 „ dias voci eius, & illi adhæreas.
 „ ipse enim vita tua & longitudo
 „ dierum tuorum.

Hic nu-
 merus ob-
 seruatur
 ex inter-
 pretatio-
 ne ver-
 sus in
 Psalmo;

At verò ex nongentis ac se-
 ptem mortis generibus quæ se-
 clusa violentia accidere homi-
 nibus obseruata sunt; quod po-
 tissimum quis experiri velit optare

non

non hominis cuiusque consilio datum, sed Dei prouidentiaē destinare vel permittere est reſeruatū. Magna verò amentia, ſtultitia ingens, periculosaque infania eſt, relictis iis quæ nobis integra, certa & expoſita, breuiſſimoque numero contenta, eademque præſentia atque in conſpectu propoſita ſunt; ad ea animum appellere, quæ longè ſemota, aliena, incerta, numero plurima & varia, eademque difficillima ſunt. Deinde etiam quis non intelligit, quàm improbum ſit poſtulare, vt totius vitæ optatum & affectatum diſpendium vnius horulæ aut etiam breuiori compendio poſtulado ſarciatur? velle etiam curſus certaminis & ſtadij præmio atque honore donari eum, qui
neque

Et Do-
mini Do-
mini exi-
tus mor-
tis.

neque certarit neque cucurrerit,
cùm tamen id facere & potue-
rit & debuerit? Denique cuius-
modi consilij, qualisq̃ue iudicij
sit cupere improbè ac negligen-
ter viuere, & sanctè mori? Nos
quidem quemadmodum alij de
hac re sentiant, non laboramus:
periculosissimam tamen huius-
modi aleam esse sentimus &
censemus, eamq̃ue quampluri-
mos fefellisse arbitramur. Si
quis nobis vel peccatricis illius
feminæ, vel latronis alterius ex-
emplum opponat; idem ipsum
nos ad verum confirmandum
& libenter excipiemus, & re-
ctissimè retorquebimus. Siqui-
dem mulier illa, quæ in ciui-
tate peccatrix fuit, postquam
Christum Iesum semel adiit at-
que misericordem experta est,
per-

perpetua deinceps pœnitentiæ
 exercitatione ac vitæ sanctitate
 propitium sibi fauentemque re-
 tinuit : tantum abest , vt nouis
 subinde peccatis atque impro-
 bitatibus abalienarit. Latro au-
 tem ille eodem tempore quo
 Christi veritatem edoctus est ,
 pœnitentiam inchoauit seriam ,
 quam ad vltimum vsque spiri-
 tum perseueranti animo atque
 studio produxit ; producturus diu-
 tiffimè (vti arbitramur) si vel
 mortem illo die euasisset , vel
 diutiùs in cruce viuens pepen-
 disse : quem neque supplicij cru-
 ciatus ille communis , neque
 cruribus suffractis etiam auctior ,
 à salutis suæ cogitatione , atque
 à Christi contemplatione abstra-
 xit. Ille autem (vti existima-
 mus) si antea Christi virtutem
 &

& veritatem cognouisset, relicta improbæ vitæ consuetudine totum se pœnitentiæ serio agendæ tradidisset. Denique quidquid dicatur, illud certum compertumque est, latronem cum Christi cognitione fidem concepisse maximam, culpam suam grauissimam agnouisse, antè actam vitam omnino fuisse detestatum, totum se ad salutis auctorem conuertisse, atque grauissimum cruciatum & mortem non solum patienti, sed æquissimo animo tolerasse, iustitiamque laudasse diuinam, atque misericordiam constanter implorasse, promissam sibi firma spe atque perseueranti studio profecutum, ac demum Christi promittentis beneficio fuisse assecutum. Huius latronis exemplum quisquis

quisquis ad suam vtilitatem rectè citare cogitarit, exactè imitari atque sequi debebit, vt certum sibi tandem atque efficax experiatur; simul atque cognouerit Iesum Christum agnum innocentissimum, peccata mundi tollentem, Dei filium morte grauissima & ignominiosissima pro mundi sceleribus ac debitis damnatum & affectum, seque dignum qui ob sua scelera in eadem damnatione mortis esset, atque gehennæ ignis adiudicaretur. ita antè actam vitam mille vitiis & flagitiis corruptam detestari debet, pœnitentiâque rectissima ductus confiteri peccata sua, misericordiamque implorare diuinam, atque ita cogitatione atque studio sese comparare, ac si eodem ipse die, quo

hæc

hæc cogitat, moriturus esset, vt
ab eo qui verè inuocatus num-
quam defuit, audiat: Amen di-
co tibi, hodie mecum eris in pa-
radiso: huiusmodique concep-
tam cum fide spem atque voca-
tionem per bona opera certam
sibi ex diuino beneficio faciat.
Numquid latro postquam pro-
missum illud accepit, si viuus
relictus fuisset & curatus, tan-
ti beneficij atque suæ ipsius sa-
lutis prorsus immemor, ad con-
suetam latrocinia rediret? vel opi-
nionem forsitan concepta effusissi-
mæ facilitatis Iesu Christi sibi
quotidie ad vomitum reuertere-
tur, ac deinde ad extremũ diem,
quo iterum captus, damnatus,
& cruci suffixus moriturus neces-
sariò esset, suam illam pœniten-
tiam demum repetendam refer-
uaret?

uaret? Esto, facillimus constitua-
 tur Christus, vt re vera est (non
 tamen iis qui illudunt magis
 quàm serio conuertantur) adeò
 autem facillimus, vt septuagies
 septies ipse homini peccatori ig-
 noscat sese in veritate aduenti;
 qui discipulo suo idem vt face-
 ret præcipiebat: quis tamen af-
 firmet, sibi quoties peccauerit,
 toties nouæ atque veræ pœniten-
 tiæ expectationem pro animi sen-
 tentia longam constare? Quis
 hoc à Deo postulare audeat, vt li-
 ceat sibi quoad vixerit, corruptè
 & improbè agere; nec tamẽ iam-
 iam morituro, cùm necessitas
 moriendi accesserit, horulæ v-
 nius spatium ad pœnitentiam
 desit? Sed quid aliud optare vi-
 detur, qui serios pœnitentiæ fru-
 ctus, hoc est verum vitiorum

I cum

cum fuga odium, legitimum & efficacium virtutum studium ad extremum vicæ relegat diem? Estne hoc latronem imitari, aut peccatricem illam Mariam, aut Petrum? qui postquam in sese rediens peccatum suum agnovit, turbam illam fugiens, cuius confortio & sermonibus in crimen inductus ac pæne impulsus fuerat, egressus foras fleuit amarè, neque amplius ad eos rediit qui peccandi ansam sibi præbuerant, neque à condiscipulorum confortio separatus est, quos & exemplo suo & sermone in resurrectionis magistri sui spe confirmavit: id videlicet agens quod à præceptore iussus fuerat: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos.

Huiusmodi sunt poenitentiae
Deo

Deo gratissimæ, & hominibus vtilissimæ exempla, quæ qui verè & seriò ad suam salutem imitari voluerit, mundo atque mundi corruptelis & pompis, sibiq. ipsi, hoc est concupiscentiis suis, renuntiare debet, aliamque vitam, alios mores Deo probandos inire, exercere, vrgere; crucemq. sua sublata, Christum summa fide ac diligenti obedientia sequi, impedimenta omnia remouere, quæ iter facientem auertere aut retardare possint: perpetuoque illud cogitare, quod seriò agendum Dominus commendauit: Qui vult venire post me, et abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Et non qui inceperit tantum, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et nemo

mittens manum ad aratrum, & aspiciens retrorsum, aptus est regno Dei. Qui habet aures audiendi, audiat; Deus neminem fallit. caueat igitur vnusquisque ne seipsum fallat, néve ab alio falli se sinat. Hæc via certa, regia atque tuta est; quæque boni euentus promissum habet; Pœnitentiam videlicet, quã primùm inire, in itam sedulò agere, agendo ad finem vsque tenere ac persequi. Hæc numquam fefellit via; quam quicumque legitime tenuerit, salute obtenta certissimam esse comprobabit; s. s. E.

Pfal. 68. Quærite Dominum, & viuet anima vestra. Quærite Dominum, & confirmamini; quærite faciem eius semper. Qui semper faciem eius quæsierit, quocumque modo, quocumque exitu vitam hanc

hanc mortalem clausit, tamen anima eius viuet: Quia non dereliquisti quærentes te Domine. Ignobilis & obscura oculis hominum fuit Lazari mors, diuitis verò & mors non fuit obscura; & funus vita functo paratum celebre fuisse Christus testatur: Mortuus est & diues, & sepultus est: at verò illius anima in Abrahæ sinum recepta, huius verò in infernum detrusa est. Quamobrem ij qui pœnitentiæ rectè ineundæ curam vel nunquam suscipiunt, vel ad extremam mortis horam relegant, vel sæpe in vita in vitam per sæpe deserunt; videant quo consilio, quo iudicio id faciant, quo diuino promisso nitantur; namque huiusmodi votum nos ipsi non mandamus, & an à Deo sibi ex animi

I 3   sententia

Psal. 118 sententia concedendum sit du-
 bitamus; s. s. e. Spreuisti omnes
 discedentes à iudiciis tuis, quia
 „ iniusta cogitatio eorum. Præua-
 „ ricantes reputaui omnes pecca-
 „ tores terræ. Nulla in sacra, quam
 „ profitemur, disciplina certa ha-
 „ ctenus nobis constitit sententia,
 quæ vel vitæ studiorum correctio-
 nem ad extremum vsque diem
 differendâ docuerit, vel differen-
 tibus bonum & certum succes-
 sum promiserit; immo de huius-
 modi pœnitentiæ seriæ ad mor-
 tis diem dilatoribus Augustinus
 dubitare sese ait, & nos maximè
 cum Augustino dubitamus. Væ
 „ peccatoribus & ingredientibus
 „ terram duplici via. væ multis qui-
 bus concessa & oblata est oppor-
 tunitas & commoditas corrigendæ
 vitæ, & integra facultas vi-
 uentibus

uentibus constitit, quibusque à Deo expectatis, & tamen propositum malum urgentibus cum postea poenitentiae sera voluntas accesserit, irrita ob ipsorum culpam erit. Permulta quotidie huius generis eduntur exempla improborum hominum, qui sine poenitentia moriuntur; alij repentina morte sublati, alij occisi, alij in mari submersi, alij in bellis trucidati, alij caelo tacti, alij aliis modis extincti: quibus fortasse si diuturnior vita esset concessa, poenitentiae studium sedulo susciperetur; sed aliud Dei iudicio visum & decretum est, qui cum ad reuocandos peccatores quod satis est fecerit semper, id quod est super, non solet semper addere. Tyrum & Sidonem si Deus tot signis & virtutibus pro-

I 4   uocasset,

Matth.
21.

uocasset, quot Corozaim & Beth-
 saida prouocauit; in cilicio & ci-
 nere pœnitentiam acturas scie-
 bat. Sodomorum terram etiam
 propter pœnitentię studium per-
 mansuram nouerat, si pares iis
 quas Capharnaum spectauit, spe-
 ctare etiam virtutes contingeret.
 verum id quod satis esset cum
 præstitisset locis illis Deus, id
 quod vltterius ac plusquam satis
 foret, iustissimo iudicio cumulare
 noluit. Quotus autem quisque
 fuit ex iis quos improbam vitam
 viuere & vrgere iuuerit, cui quã-
 uis bonam voluntatem bonum-
 que rectè moriendi propositum
 professo mortis optatus modus
 contigerit, & vitæ finis beatissi-
 mus ac felicissimus fuerit? non
 humani optati, sed diuini con-
 siliij est, quali quisque exitu vi-
 tam

tam claudat; s. s. e. Deus no-
 ster Deus saluos faciendi, & Do-^{Pfal. 57.}
 mini Domini exitus mortis. Ve-
 rumtamen Deus confringet ca-
 pita inimicorum suorum, verti-
 cem capilli perambulantium in
 delictis suis. Illud verò certissi-
 mum valdeque horrendum est,
 quod diuino oraculo pronuntia-
 tum legimus: Mors peccatorum
 pessima, & qui oderunt iustum,^{Pfal. 33.}
 delinquent. Illud etiam ma-
 gnæ promissionis atque spei ple-
 nissimum, memoria perpetuo te-
 nendum, atque summo studio
 curandum, quod rursus de iis
 scriptum legimus quibus pietas
 cordi est, & pœnitentis vitæ exer-
 citatio placet. Redimet Domi-
 nus animas seruorum suorum, &
 non delinquent omnes qui spe-
 rant in eum. Verùm age videa-

I s mus

mus, quonam consilio homines à
pœnitentiæ fructibus edendis, ad
rusticum illū & incultum vitio-
rum vsum desciscunt; & tamen
sibi bonum tandem finem con-
tingere optant & postulant? ni-
mirum aurum, gemmas, & pre-
tiosissima omnia turpissimis &
fœdissimis rebus commutant,
regnum & libertatem seruituti
postponunt: Veram voluptatem
dolori ac fastidio posthabent,
honorem verum, certum & per-
petuum ignominia, probri ac
turpitudinis; diuitias veras tur-
pissimæ egestatis; veritatem de-
nique ipsam vanitatis causa reii-
ciunt. qui huiusmodi iudiciis at-
que consiliis imbuti & præditi,
atque adeò constanter instructi
sunt, cuiusnam notæ apud Deum
erunt? certè apud sapientes ho-
mines

mines stultissimi & corruptissimi
 iure habentur. Quanto illud &
 sapientiùs cogitatur, & rectiùs in-
 itur, & meliùs agitur, & faciliùs
 ac certiùs ex Dei beneficio obti-
 netur, & vtiliùs absoluitur; vt vi-
 delicet eo modo quis viuat, quo
 mori optaret & vellet! Nos sæ-
 pissimè à cõdiscipulis rogati, quã-
 nam rationem ineundam existi-
 maremus ad bene moriendum;
 illud semper responsi in promptu
 habuimus, vt bene moriamur,
 rectè esse viuendum. Oportet
 autem tot iam lectis & conspe-
 ctis hominum, qui sine pœni-
 tentia decesserunt, exemplis vti
 at que frui eos, qui sibi ad salutem
 optimè consultum volunt. nam-
 que ipsa rerum sapiens existima-
 tio & cogitatio vitæ probitatem,
 sanctitatem & innocentiam ho-
 mine,

mine, qua homo, quaque rationis capax, diuiniq̄ue luminis particeps est, dignissimam esse demonstrat; contra verò turpitudinem, ambitionem, luxuriam, ceterasq̄ue actionum improbitates indignissimas ostendit: nedum Christianos hæc ratio omnis maximè spectet, quos præter ceteros mortales humanarum diuinarumq̄ue rerum, atque verè hominum beatitatis cognitione auctos Deus esse voluit, & verbi sui manifestis præceptis & institutis instruxit, ita vt non fecerit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauerit eis. qui si minus hanc maximam & præcipuam rationem sequantur, at illam saltem sequi debebunt, vt alienis periculis sapiant, intelligentq̄ue multorum sine pœnitentia per-euntium

euntium exempla ad se pertinere, quos Deus noster totius misericordiae pater, huiusmodi exemplis admoneri, sibi que cauere uoluerit; s. s. E. Aderant autem Luc. 13. quidam ipso tempore nuntiantes ^{cc} illi de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit ^{cc} illis: Putatis quod hi Galilaei praeter ^{cc} omnibus Galileis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, ^{cc} dico uobis; sed nisi poenitentiam ^{cc} habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut & illi decem & octo ^{cc} supra quos cecidit turris in Siloe, ^{cc} & occidit eos: putatis quia & ipsi ^{cc} debitores fuerint praeter omnes ^{cc} homines habitantes in Ierusalē? ^{cc} Non, dico uobis: sed si poenitentiam non habueritis, omnes ^{cc} similiter peribitis.

Quod

Abrahā
exem-
plum.

Quòd si ad exemplum illud, quod fidelibus omnibus propofitum esse Deus voluit, oculos mentemque conuertamus, manifestè etiam cognoscemus, Abrahamum post patriam, cognationem domumque paternam relictam, numquam iterum in Chaldaeam aut Mesopotamiam fuisse reuersum, sed perpetuò per varia loca Dei voluntatem, iussa & oracula sequutum fuisse, peregrinatum, totamque vitam in Dei obsequiis impendisse ad mortem usque, noluisseque alibi aut mori aut sepeliri, quàm vbi promissa acceperat: neque pedem vquam retulisse ab iis locis, in quibus agere aut commorari diuinitus monebatur. Quamobrem scriptura sacra eos qui verè filij Abrahæ esse cupiunt, hoc est spirituales

rituales filij illius qui multarum gentium pater vocatus est, officij sui, hoc est paterni exempli admonens, ait: Audite me qui sequimini quod iustum est, & queritis Dominum: attendite ad peccatram vnde excisi estis; & ad cavernam laci de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos. Quia vnum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi eum, vtpote virum qui Deo vocanti & firmiter crediderit & diligenter obedierit. atque ita ij qui ex fide viua sunt, & Abrahami exemplum imitantur, benedicentur cum fidei Abraham.

Itaque condiscipuli charissimi his omnibus Dei patris atq. Iesu Christi doctoris nostri præceptis & institutis, probatissimorumq. disci-

Isaia 51.

Gal. 3.

discipulorum exemplis instructi hoc primum diligentissimè curremus, vt non peccemus. Hoc enim & optimum & præstantissimum est: sed quia rarissimi ex Adæ filiis inueniuntur qui non peccauerint, idque singulari Dei beneficio tribuitur, si quis nunquam peccauerit, proximè sapiētissimum & Deo gratissimum consilium erit, vt qui peccauerit, toto sese corde totoque animo ad

e. Ioan. 2

Deum conuertat. Aduocatum enim habemus apud patrē Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed pro totius mundi. Si modò contrito & humiliato corde à nobis fuerit quæsitus: id quod ab ipso eodem Domino declaratum est: Ad quem respiciam, nisi super humilem

humilem & contritum corde, & timentem sermones meos? Quamobrem ab eodem Apostolo, qui nobis certum in Iesu Christi tutela præsidium pollicebatur, mone-mur: Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus, accipie-mus ab eo, quoniam manda-ta eius custodimus; & ea quæ sunt placita coram eo facimus. Manifestè affirmat Ioãnes nos ea quæ in nostram salutem pe-tierimus, accepturos à Deo; qui spiritum bonum petenti-bus se dabit, si cor nostrum non reprehendat nos: id au-tem ex eo probari posse ait, si mandata eius custodimus, &

K

ea

„ ea quæ sunt placita coram eo
 „ facimus. hoc etiam noster præ-
 Joann. 14. cipit magister : Si diligitis me,
 „ præcepta mea seruate, & ego
 „ rogabo patrem meum, & a-
 „ lium paracletum dabit vobis,
 „ vt maneat vobiscum in æter-
 „ num, spiritum veritatis, quem
 „ mundus non potest accipere;
 vtpote à mundi concupiscen-
 tia, superbia, atque omni pom-
 pa & inani gloria, omni de-
 nique vitio abhorrentem : qui-
 2. Tim. 2. cumque autem emundauerit
 „ se ab istis, erit vas in hono-
 „ rem sanctificatum & vtile Do-
 „ mino, ad omne opus bonum
 „ paratum.

Summa igitur omnium à
 nobis antea relatorum capitū
 illa breuissima est, vt quicum-
 que

que diuinis promissis in suam salutem rectè, purè ac sanctè crediderit, mundi huius pompis, ambitioni, cupiditatibus, & omniscarnis atque vitæ corruptioni quàm studiosissimè renuntiet, pœnitentiæque professionem diligentem vitiorum & peccatorum fuga, honestorumque morum ac diuinorum preceptorum feruenti atque perpetua cura prosequatur; de qua cura paulo post agemus, illud prius admonentes & repententes, diuinum spiritum in homine vitiis & voluptatibus aliisque concupiscentiis contaminato non permansurum, spiritum inquam sanctificationis, quo qui aguntur, filij Dei sunt. Sic enim, vti iam citauimus,

K 2 &

& sapius citare expediet, præcisa Dei sententia pronuntiata est: *Gen. 6.* Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est. Hoc est quamdiu homo caro fuerit, & carnis atque cogitationum voluntatem fecerit, spiritus mei particeps non erit. Atque hanc sententiam Deus eo tempore pronuntiavit, quo Dei filij cum filiabus hominum commixti virtutis atque pietatis rationes omnes peruerterunt, probitatemque improbitate commutarunt. Hi enim qui diuinis promissis communi omnium parenti Adamo factis credebant, atque hac fide instructi sese in studiis pietatis exercebant; filij Dei in sacra historia appellantur: apud illos

illos enim redemptionis & salutis hominum per sanctum mulieris semen expediendæ notitia perseveravit: cuius salutis promissæ fide atq. spe imbuti, mundanam ambitionem & corruptelam omnem auersabantur, vitamque traducebant, neque magnificam, neque splendidam, neque iis gloriæ atque deliciarum partibus, quas homines admirantur, instructam, sed tenuem, modestam & pudentem, exiguis casulis, tentoriis & tuguriis, atris, & huiusmodi locis humilibus habitantes, sobria paupertate contenti ad communionem illorum parentum Adami & Heuæ instar, quos Deus pelliceis tantùm vestibus à se

K 3 muni-

munitos, contentos viuere iussit; & id agere atque curare voluit, vt qui mundi principatu sua ipsorum culpa abdicati fuerant, tamquam aduenæ & peregrini in mundo degerent. Hoc exemplum filij Dei secuti obseruabant. Contrà verò hominum filij, qui vel diuinis promissis non credebant, vel impurè, superbè, ambitiosè, lautè & splendidè viuebant, delicias & voluptates cõsequebantur; gloriam & mundanum splendorem aucupabãtur, magnificentissimas ædes sibi & vrbes & arces construebant: atque ad hanc viuendi formam feminarum etiam ingenio & consilio promouebantur; quarum blãdiciis & consuetudine paula-

CHRISTIANVM. IST
paulatim allecti, deinde verò
prorsus inducti filij Dei acce-
perunt vxores ex omnibus quas
elegerant: Hoc est, cùm vide-
rent filij Dei tantum delicia-
rum atque voluptatum splen-
dorisque vsu apud homines
esse, quem humana ipsa con-
cupiscentia asperitati atque
austeritati frugalitatiq̃ ante-
ferret, maximè verò femina-
rum aspectu allecti, apud quas
ille tum in victu, tum in cul-
tu luxus maximè splendebat,
à labore & austeriori vita atque
à continentia & paupertate, ad
diuitias, opes, delicias & lu-
xus sese traduxerunt; coniu-
giaq̃ cum filiabus hominum
ineuntes, pietatem atque vir-
tutem illam priscam peruer-

K 4 tère

têre & prodidere. Quamobrem illa diuina sententia pronuntiata fuit : Non permanebit spiritus meus in homine, quia caro est : eo quòd ex filiis Dei non solùm filiis hominum similes euaserint, sed proles genuerint longè corruptiores, maioriq̃ue licentia vitiis voluptatibusq̃ue indulgentes, atque in omne iniuriarum, feritatis, & crudelitatis genus proruentes. Hi sunt Gigantes qui erant super terram in diebus illis. Postquam enim ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæq̃ue genuerunt : isti sunt potentes à sæculo viri famosi. Videns autem Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio

tatio cordis intēta esset ad ma-^{ce}
 lum omni tempore; pœnituit^{ce}
 eum quòd hominem fecisset^{ce}
 in terra. Adeò enim solutæ vi-
 tæ hominum licentia & mali-
 tia Deum offendi sacra oracu-
 la nobis indicant, vt pœnite-
 re etiam hominum à se facto-
 rum affirmant; atq. consilium
 inire & exequi perdendi vni-
 uersos, iis tantum exceptis,
 qui in filiorum Dei disciplina
 & officio permanserint, quam-
 uis numero paucissimis; sicut
 scriptum est: Noë verò inue-^{ce}
 nit gratiam coram Domino, eo^{ce}
 quòd iustus esset; non solum
 illa fide filiorum Dei imbu-
 tus, sed pœnitentiæ exercita-
 tus virtute, atque obedientia
 mandatorum Dei probatus:

K s vtpote

2. Pet. 2.

utpote qui iussus arcam tot annis construxerit, atque assiduis habitis sermonibus, ætatis illius homines instantis iræ Dei admonens, ad pœnitentiam & ad bonã frugem reuocare studuerit. quamobrem iustitiæ præconis titulum nomenque obtinuit.

Obedientia.

Atque hanc, quam discipulis Christi necessariam diximus pœnitentiæ exercitationem, studium illud vitæ in melius promouendæ, atque honestatis colendæ comitatur: cui declarationis causa nomen obedientiæ adscribemus; obedientiamque definiemus esse actionum omnium vitæ temperamentum & institutionem iuxta Dei consilium & voluntatem. Hæc autem

tem

tem præceptorum Dei cognitione, diligentique exercitatione præstatur. neque enim satis fuerit Christianæ disciplinæ præcepta & instituta cognosci, aut eleganti oratione referri, & commendari, nisi eadem omni studio atque officio exerceantur & obseruentur: id quod magister noster expressè docens aiebat: Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; sed qui facit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus; & in nomine tuo dæmonia eiecimus? & in nomine tuo

tuo

„ tuo virtutes multas fecimus ?
„ Et tunc confitebor illis : Quia
„ numquam noui vos ; discedi-
„ te à me qui operamini iniqui-
„ tatem . Omnis ergo qui au-
„ dit verba mea hæc , & facit ea ,
„ assimilabitur viro sapienti , qui
„ ædificauit domum suam su-
„ per petram , & descendit plu-
„ uia , & venerunt flumina , &
„ flauerunt venti , & irruerunt
„ in domum illam , & non ce-
„ cidit : Fundata enim erat su-
„ per petram . Oportet igitur hoc
„ salutis nostræ ædificium super
„ hanc veræ obedientiæ petram
„ fundandum curare , ne post-
„ quam aliàs multum diuque
„ ædificauerimus , aliquo aduer-
„ sario impetu tētatum corruat .
„ Atqui obedientia hæc patris
„ cælestis

cælestis obseruanda voluntate præstatur, sicut idem modò magister docebat: Qui facit, in-
 quiens, voluntatem patris mei qui est in cælis. At verò suam voluntatem pater ipse in filij sui gratissimi & sapientissimi doctrina cognoscenda, tenenda, atque omni studio exercitanda constare declarauit. Hic Matth. 17.
 est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Hunc igitur voluntatis suæ interpretem certissimum, sapientissimum & gratissimum nobis à patre propositum, atque præsentibus grauissimis testibus duobus ex antiquo, tribus verò ex nouo testamento confirmatum, si studiosè petentes quidnam ad nostram salutem

lutem , quam ille affert , nobis agendum fit , consulamus , ita respondentem atque do-

Joan. 15. centem audiemus : Si præcepta mea seruaueritis , manebitis in dilectione mea , sicut & ego patris præcepta seruauī , & maneo in eius dilectione.

Joan. 14. Qui habet mandata mea & seruat ea , iste est qui diligit me : qui autem diligit me , diligetur à patre meo , & ego diligam eum , & manifestabo ei meipsum. Idem verò eandem rem confirmans , alio in loco

Joan. 15. aiebat : Vos amici mei estis , si feceritis quæ ego præcipio

Matth. 11. vobis. Tollite iugum meum super vos , & discite à me , quia mitis sum , & humilis corde ; & inuenietis requiem animabus

bus vestris: iugum enim meum
 suaue est, & onus meum leue.
 Quibus verbis manifestè do-
 cemur, requiem illam anima-
 bus nostris quæsitam inueniri
 non posse, nisi ab iis qui pa-
 tris voluntatem fecerint. Hanc
 verò voluntatem ad filij sui
 auscultationem pater ipse re-
 tulit: filius autem patris sui
 consilium esse, vt iugum ipsius
 ij subeant, qui animabus suis
 requiem inuenire student. iu-
 gum autem neque graue, ne-
 que durum, sed suaue esse; &
 onus, hoc est doctrinæ legis at-
 que præceptionum suarû sum-
 mam leue onus esse affirmat.
 Et quidem ita esse res ipsa de-
 clarat, & multorum, qui iu-
 gum hoc subiere, illustrissima
 exem-

exempla confirmant. Quippe
 iugum hoc fraternus ille atque
 sincerus amor est, quem alio no-
 mine charitatem dicere sole-
 mus: idque ita à magistro ipso
 expositum atque repetitum se-
 pius accepimus. Hoc est præce-
 ptum meum, ut diligatis inuicem,
 sicut dilexi vos: Hæc mando
 vobis, ut diligatis inuicem. Adeo
 verò hoc certum, constans atq.
 proprium præceptum suum ef-
 se confirmat, ut hoc suorum di-
 scipulorum atq. comitum ma-
 nifestum signum esse velit. Man-
 datum nouum do vobis, ut di-
 ligatis inuicem, sicut dilexi vos;
 & ut vos diligatis inuicem: in
 hoc cognoscet omnes quia mei
 discipuli estis, si dilectionem
 habueritis ad inuicem, quam
 rem

rem Ioannes magnus huius
 præceptionis testis atque disci-
 pulus, iterum atque iterum re-
 ferens, scriptum reliquit: Cha-^{1. Ioan. 3.}
 rissimi, si cor nostrum non re-[“]
 prehenderit nos, fiduciam ha-[“]
 bemus ad Deum; & quidquid[“]
 petierimus, accipiemus ab eo;[“]
 quoniam mandata eius custo-[“]
 dimus, & ea quæ sunt placita[“]
 coram eo, facimus. Et hoc est
 mandatum eius, vt credamus
 in nomine filij eius Iesu Christi,
 & diligamus alterutrum, sicut
 dedit mandatum nobis. quàm
 verò necessaria huius mandati
 obseruatio sit, apertè nobis Apo-
 stolus idem demonstrat: Qui
 non diligit fratrem suum, in te-^{Ioan. 2.}
 nebris est, & in tenebrisambu-[“]
 lar, & nescit quò eat; quia te-[“]
 L nebræ

nebræ obcæcauerunt oculos eius. adeoque hoc verum atque in Christiana disciplina exploratum est, vt illustris ille diuinorum eloquiorum commentator hanc dilectionem ceteris humani animi virtutibus, studiis, actionibus & ornamentis anteponere non dubitauerit. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam; & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum.

perum omnes facultates meas, ¹⁶
 & si tradidero corpus meum, ¹⁶
 ita vt ardeam, charitatem au- ¹⁶
 tem non habuero, nihil mihi
 prodest. adeoq̄ue ab hoc Apo- ^{Colos. 3.}
 stolo charitas commendatur,
 vt perfectionis vinculum ap-
 pelletur.

Quòd si adeò necessaria
 charitas est, vt hac vna dem-
 pta, cetera omnia ad salutem
 inutilia reddi affirmet Apосто-
 lus; quàm longè à salute is
 aberit, qui fratrem suum non
 modò non amat, sed etiam
 odio habet & prosequitur? Si
 qui non amat, charitatem e-
 tiam Dei à se abigit: qui ode-
 rit fratrem, quonam loco apud
 Deum habebitur, quòve no-
 mine censebitur? nimirum ho-

L. 2. micidæ

miciidæ nomen & crimen hu-
iusmodi hominibus diuini ver-
bi sententia adscribit: Om-

1. Ioan. 3

” nis qui odit fratrem suum,
” homicida est. spiritu & affe-
ctu qui primum Deo iudica-
tur, homicida habetur qui
fratrem suum non diligit. &
scitis, ait, quoniam omnis ho-
micida non habet vitam æter-
” nam in semetipso manentem?

1. Ioan. 2

” & alibi: Qui odit fratrem
” suum, in tenebris ambulat.

” Quamobrem diuus Iacobus
” Christianos admonet, ne hu-
iusmodi vitio, quod aliqua
specie irrepere in animos at-
que penetrare solet, corrupti,
pietatis nomen atque profes-
sionem eludant, se quemetiplos
aut alios hoc modo fallant.

Quòd

Quòd si zelum amarum ^{Iacobi 3.}
 habetis, & contentiones sunt in
 cordibus vestris, nolite gloriari
 aduersus veritatem [Christia-
 nos vos appellantes & esse ia-
 ctantes.] Non est enim ista
 sapientia desursum descendēs,
 sed terrena, animalis, diaboli-
 ca. Vbi enim zelus & con-
 tentio, ibi inconstantia & om-
 ne opus prauum. Quæ au-
 tem desursum est sapientia,
 primum quidem pudica est,
 deinde pacifica, modesta, sua-
 dibilis, bonis consentiens, ple-
 na misericordia & fructibus
 bonis, non iudicans, sine si-
 mulatione. Apertè verò at-
 que diffusè à præceptore ipso
 docemur, quàm graue odij vi-
 tium sit, quantumque ad sa-

Matth.
12.

lutis viam perfequendam impedimentorum afferat, non folùm maleficiis proditum, fed etiam malis cogitationibus in animo conceptum. Ego dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri fuo, reus erit iudicio: Qui autem dixerit fratri fuo Racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue [ira videlicet ac lædendi ftudio cõmotus,] reus erit gehennæ ignis. Quamobrem ipfa diuina magiftri noftri fapientia, vt oftenderet quantum expediat huiusmodi vitio animique perturbatione penitus carere, difcipulis fuis apertè vetat, eum, qui huic charitatis præcepto primùm non fatisfecerit, quocumque obfequij aut facrificij munere

munere existimare sibi Deum propitium fore. Si ergo offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Idem etiam multis aliis in locis & sermonibus habitis confirmavit, dicens: *Estote te misericordes, sicut pater vester cælestis misericors est. Dimittite, & dimittimini: date, & dabitur vobis. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

Maximè enim commendatur charitas à magistro nostro, eademque non vulgaris aut fri-

gida, sed ardens, feruens, at-
que ad beneficentiam prom-
pta, qua similes Deo nos red-
di ipse iubet, qui solem suum
oriri facit super bonos & ma-
los, & pluit super iustos & in-
iustos. & cum idem præcep-
tor discipulos suos orare doce-
ret, in hoc charitatis, miseri-
cordiæ ac beneficentiæ argu-
mento explicando sermonem
amplius etiam quàm in aliis
dilatauit: utpote in genere in-
ter cetera pietatis argumenta
præcipuo & expedientissimo;
quod etiam ab Apostolo per-
fectionis vinculum appellatur:
quippe facilè mandata & offi-
cia omnia quæcumque in le-
ge sunt præstantur & obser-
uantur ab iis, quos charitas ita
anima-

animarum, ut non tam sua quam
 quæ aliorum sunt quærant; si-
 cut scriptum est: Caritas pa-^{1. Cor. 13}
 tiens est, benigna est, chari-[“]
 tas non æmulatur, non agit[“]
 perperam, non inflatur, non[“]
 est ambitiosa, non quærit quæ[“]
 sua sunt, non irritatur, non[“]
 cogitat malum, non gaudet[“]
 super iniquitate; congaudet[“]
 autem veritati: omnia suffert,[“]
 omnia credit, omnia sperat,[“]
 omnia sustinet. Qui odit fra-^{1. Ioan}
 trem suum, in tenebris est,[“]
 & in tenebris ambulat, & ne-[“]
 scit quò eat, quia tenebræ ob-[“]
 cæcauerunt oculos eius.

Hæc igitur omnium quæ
 Christi discipulum cognosce-^{Dictati}
 re, tenere, meditari atque ex-^{omnib⁹}
 ercere oportet, summa ratio^{cõmunis}
^{summa}

L 5 est

est tribus his capitibus breuif-
simè contenta , quæ timore
Domini , pœnitentia & cha-
ritatis obseruantia definiuntur.

Charitas autem non solum er-
ga Deum , quem maximè &
super omnia amare oportet ,
sed erga homines exercenda

1. Ioan. 3 spectatur. In hoc cognouimus
» charitatem Dei , quoniam il-
» le animam suam pro nobis po-
» suit , & nos debemus pro fra-
» tribus animas ponere. Qui
» habuerit substantiam mundi ,
» & viderit fratrem suum ne-
» cesse habere , & clausit vi-
» scera sua ab eo ; quomodo
» charitas Dei manet in eo ? Fi-
» lioli mei , non diligamus ver-
» bo neque lingua , sed opere
» & vera te : in hoc cognosci-
mus.

mus quoniam ex veritate su-
 mus, & in conspectu eius sua-
 debimus corda nostra. Nos er-
 go diligamus Deum, quoniam
 Deus prior dilexit nos. Si quis
 dixerit quoniam diligo Deum
 & fratrem suum oderit, men-
 dax est. Qui enim non dili-
 git fratrem suum quem videt,
 Deum quem non videt, quo-
 modo potest diligere? Et hoc
 mandatum habemus à Deo,
 vt qui diligit Deum, diligat
 & fratrem suum. Hæc igitur
 tria capita quicumque rectè
 obseruauerit, Dei in se clemen-
 tiam, misericordiam, & beni-
 gnitatem experietur; cuius ex-
 cellentiam humana cogitatio
 assequi non potest; nedum lin-
 gua exponere vel describere
 poterit.

poterit. Promptissima quippe est diuina gratia, vt promissa illa præstet, quæ in salutem omnium credentium & obtemperantium pronuntiata sæpissimeque confirmata sunt; sicut scriptum est: Repentè lo-

„ quar aduersus gentem & ad-
 „ uersus regnum, vt eradicem &
 „ perdam & destruam illud. Si
 „ poenitentiam egerit gens illa
 „ à malo suo quod locutus sum
 „ aduersus eam,agam & ego
 „ poenitentiam super malo quod
 „ cogitavi vt facerem ei. Et si
 „ impius egerit poenitentiam ab
 „ omnibus peccatis suis quæ o-
 „ peratus est, & custodierit om-
 „ nia præcepta mea, & fecerit
 „ iudicium & iustitiam, vita vi-
 „ uet, & non morietur: omnium
 „ iniqui-

Ezech.
18.

iniquitatum eius quas opera-
 tus est, non recordabor; in iu-
 stitia sua, quam operatus est,
 viuet. Numquid voluntatis
 meæ est mors impij, dicit Do-
 minus; & non vt conuertatur
 à viis suis, & viuat? Vitam ita-
 que & salutem à Deo omni-
 bus improbis etiam homini-
 bus, qui tamen à viis suis con-
 uersi fuerint, constare, pro-
 missam diuina responsa sæpif-
 simè confirmant; iis, inquam,
 quibus à via mala conuersis,
 & recta pœnitentia ductis, præ-
 cepta Dei omnia, & iudicium
 & iustitiam faciendi studium
 curaque fuerit; eiusmodi enim
 quicumque fuerint & animi
 & studij, non in otio suo, aut
 in nuda & ieiuna fide tantum,
 quæ

quæ aliàs mortua dicitur; sed
 in iustitia sua quam operati
 fuerint, viuent; vitam enim
 & salutem à Deo accipient sa-
 lutis auctore, quam promif-
 sam credentibus & obedien-
 tibus ille præstabit, cuius mi-
 sericordia variis per omnia sa-
 cra scripta celebratur laudibus.

Psal. 144. Miserator & misericors Domi-
 nus, patiens & multum mise-
 ricors. Suavis Dominus vni-
 uersis, & misericordia eius su-
 per omnia opera eius. ideo-
 que dissimulat peccata homi-
 num propter poenitentiam.

Sap. 17. Diligit enim omnia quæ sunt,
 & nihil odit eorum quæ fecit;
 neque enim odiosè aliquid
 constituit aut fecit: quamob-
 rem ipse vltro misericordiam
 suam

suam omnibus offert, proponit & promittit: qui verò corde atque puro studio ad ipsum conuerti redireque voluerint, sicut scriptum est, *Viuo ego,* ^{Ezec. 33.} _{ca. 6.} ^{cc.} dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat; Conuertimini à viis vestris pessimis, & quare moriemini domus Israël? benignissimus quippe est Deus, salutisq. nostræ amantissimus, qui cùm homines ad se atque adeò ad vitam petendam & quæredam integro corde omniq. studio conuerti optet, ipsorum poenitentiam patientissimè expectat. idq. nobis sacra oracula testatur apertissimè. Propterea ^{Isai. 30.} _{cc.} expectat Dominus, vt misereatur

TUR

tur vestri. & Apostolus Petrus :
 2. Pet. 3.
 „ Patienter, inquit, agit Dominus
 „ propter vos, nolens aliquos per-
 „ ire, sed omnes ad pœnitenti-
 „ reuerti. Gratissimam verò esse
 „ Deo improborum hominum
 conuersionem & veram pœni-
 tentiam, gratissimam inquam
 & optatissimam ipsius filius no-
 bis ostendit illa saluberrima cõ-
 cione, quam tribus parabolis
 propositis habuit de filij prodi-
 gi restitutione, de oue atque
 drachma perditis, quibus om-
 nes homines exhortatus est, vt
 patrem ipsum cęlestē omnem-
 que cęlorum aulam huiusmodi
 gaudio afficere diligentissimè
 studerent, experirenturque in
 se admirandam illam benigni-
 tatem Dei, qui diues est in mi-
 sericordia.

fericordia in omnes qui vero at-
 que simplici animo inuocant il-
 lum: quibus ad se conuersis at-
 que vi uafide probatis, pœni-
 tentia vera ac obedientia exer-
 citatis, maxima dona imperti-
 tur, illumque largitur sanctifi-
 cationis spiritum cum cæteris
 donis & gratiis à se promissum,
 quem omnibus obedientibus
 illi datum esse Petrus affirmat, ^{Actor. 5.} ^{cc}
 & Christus dandum esse polli-^{cc}
 cebatur, dicens: Si diligitis me, ^{Ioan. 14.}
 mandata mea seruate: & ego ^{cc}
 rogabo patrem, & alium pa-^{cc}
 racletum dabit vobis, vt ma-^{cc}
 neat vobiscum in æternũ; Spi-^{cc}
 ritum veritatis quem mundus ^{cc}
 non potest accipere. mundum ^{cc}
 autem Ioãnes eos esse interpre-^{1. Ioan. 2}
 tatur qui secundum concupi-
 piscientiam oculorum, vel concu-
 piscientiam

piscentiã carnis, vel superbiam
 vitæ viuunt; hoc est qui libidi-
 nibus, cupiditatibus, deliciis,
 aut ambitioni inserviunt: Hi e-
 nim spiritus illius virtutem in se
 manentem & constantẽ mini-
Gen. 6. mẽ experiẽtur. Non enim per-
 „ manebit spiritus meus in ho-
 „ mine, quia caro est (ait Deus) in
 homine qui caro est; & non pu-
 gnat, cõtẽdit, studet, & omnino
 fat agit vt carnis facta mortifi-
Rom. 2. cet, sicut Apostolus ait: Si enim
 „ secundũ carnẽ vixeritis, morie-
 „ mini. Quòd si spiritu facta car-
 „ nis mortificaueritis; viuetis spi-
 ritu Dei videlicet vobis donato
Isai. 66. & cõmunicato; s. s. E. Super quẽ
 „ requiescet Spiritus meus, nisi
 „ super humilem & contritum
 „ corde, & tementem sermones
 „ meos? Huiusmodi diuinorum
 dono-

donorum, quibus homines in terra in viros alios mutantur, & planè cælestes fiunt, fugientes eius quæ in mundo est cõcupiscentiæ corruptionem, & conuersationem suam in cælis habentes; huiusmodi, inquam, donorum exempla, quæ frequentia olim fuere, rara admodũ in terris nunc spectantur: eo quòd neq. eã diuinis promissis, quam oportet, magnam & præstãtem adhibemus fidem, neq. diuinis præceptis purè, sincerè atq. studiosè paremus, neq. timore illo Dei sanctissimo penitus imbuti instructique sumus, sed duplici corde atque improbis studiis nobis ipsis & benignitati Dei erga nos desumus: Dei, inquam,

Philip. 3

Psalm. 7.

M 2 inanibus

inanibus & impuris curis, car-
 nisq. deliciis, cupiditatibus, am-
 bitioniq. deditos videt, atque
 adulterarũ more aduersum le-
 gitimos viros infido animo agẽ-
 tes; huiusmodi corda ab amore
 illo summo sibi maximè debito
 abalienata aut certè diuisa non
 amat aut probat. Magnã enim,
 feruentem, simplicem, atq. om-
 nino puram mentem esse eam
 oportet, quæ huius spõsi admi-
 rabile coniugium optat, cupit,
 & sibi ratum, confirmatumque
 postulat. quod quidem obser-
 uare & curare quantum expe-
 diat, per diuinã sapientiã aperte
 docemur: Filii mi, ne sis incre-
 dulus timori Domini, & ne ac-
 cesseris ad eum duplici corde.
 Væ duplici corde, & labiis sce-
 lestis, & manibus malè facien-
 tibus,

Eccli 1.
 & 2.

„
 „
 „
 „
 „

tibus, & peccatori ingredienti
 terram duabus viis. Certissimis
 etiam & apertissimis Dei ipsius
 verbis per prophetas pronūtia-
 tis monemur, vanis huius mūdi
 rebus, peccatis, turpitudinibus,
 & vitiis ex animo renuntiare,
 atque omni studio abalienari.
 Lava à malitia cor tuum Hie- Hier. 4.
 rusalem, vt salua fias: vsquequo
 morabuntur in te cogitationes
 noxiæ? Quicumq. huiusmodi
 instructus ornamentis Deum
 quæsiuerit; propitium & sui a-
 mantem inueniet, & beneficē-
 tissimum experietur. Quæretis Hier. 19.
 me & inuenietis, cūm quæsie-
 ritis me in toto corde vestro, &
 inueniar à vobis, ait Dominus:
 cuius filius etiam dixit: Beati
 mundo corde, quoniã ipsi Deū
 videbunt. Deū à mundis corde

M 3 viden-

videndum ait Christus; videndum autem in ipsis habitantē, ex quibus ille templū sibi gratū

Isai. 57. sanctum ōcrat, s. s. e. Hæc dicit

» Dominus excelsus & sublimis

» habitans æternitatem; & sanctū

» nomē eius; in excelso & in san-

» cto habitans, & cum cōtrito &

» humili spiritu, vt viuificet spiri-

» tum humilium, & viuificet cor

Gal. 146 contritorum. Qui sanat contri-

» tos corde, & alligat cōtritiones

» eorum. Commendatissima hæc

in sacris libris, atque gratissima

Deo cordis contritio, vnà cum

cupiditate rerū humanarum, &

huius sæculi ambitione atque

gloria, quæ Deo ingratiſſima

est, non habitat aut cōmoratur:

neq. quispiam sibi persuadeat

posse vtriq. parti satisfacere aut

placere, Deo videlicet, atque

mundi

mundi huius ambitioni, gloriæ,
 & consuetudini carnalis huius
 sapiētiae morem gerere. id quod
 diuus Iacobus apertissimè ob- Iacobi 4°
 testatus denūtiat: Adulteri ne- cc
 scitis, quia amicitia huius mun- cc
 di inimica est Dei? Quicumq. cc
 ergo voluerit amicus esse sæculi cc
 huius, inimicus Dei cōstituitur. cc
 An putatis quòd inaniter dicat cc
 scriptura: Ad inuidiam cōcupi- cc
 scit spiritus qui habitat in vo-
 bis? Quamobrem diligētissimè
 & studiosissimè à D. Ioanne A-
 postolo monemur, ne vanis ar-
 gumentis, aut inani aliqua spe
 opinionéve delusi, mūdi huius
 amorem retineamus, sed repu-
 diemus omnino, si Deo, quem
 amare debemus, in nostram sa-
 lutem velimus probari. Nolite 1. Ioan. 2°
 diligere mundum, neq. ea quæ

» in mundo sunt. Si quis diligit
» mundū, nō est charitas patris in
» eo. Quoniam omne quod est
» in mundo, concupiscētia carnis
» est, & concupiscētia oculorum,
» & superbia vitæ; quæ non est ex
» patre, sed ex mundo est. Et mū-
» dus trāsit & cōcupiscentia eius.
» qui autē facit voluntatem Dei,
manet in æternū. Quibus om-
nibus diuinis sentētis discimus
& intelligimus, eos, qui summo
studio à morum vitæ atque car-
nis corruptela & turpitudine
non discesserint, atq. omni cu-
ra & contentione, quæ fugiēda
sunt, non fugerint, vnà cum a-
ctis, operibus & oblationibus
suis, Deo purissimo & simplicis-
simo ingratos atq. adeò inimi-
cos esse, afferente etiam hoc di-
uina sapientia, atque ideò mo-
nente,

nente, ne bonorum operũ fru-
ctũ nostro vitio & culpa amit-
tamus. Impiorum quippe victi-
mæ abominabiles Domino; &
immolantis ex iniquo oblatio,
est maculata, & non sunt bene-
placitæ subsannationes iniusto-
rum. Dominus solus sustinenti-
bus se in via veritatis & iustitię.
Dona iniquorũ non probat al-
tissimus, nec respicit in oblatio-
nes iniquorum, nec in multitu-
dine sacrificiorũ ipsorum pro-
pitiabitur peccatis: cuius rei
obtestationem manifestã apud
prophetam legimus, aduersus
eos factam qui peruersis actio-
nibus & factis publicis & priua-
tis sacrificia à se frequẽtata cõ-
taminabant, Deoq. ipsi veluti
inuisa reddebant. Ne offeratis
vltra sacrificium frustra; incen-
sum

Prouer.

15.

Eccli. 34.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Isai. 1.

„ sum abominatio est mihi, neo-
„ meniam & sabbatum, & festi-
„ uitates alias non feram: iniqui
„ sunt coetus vestri. calendas ve-
„ stras, & solennitates vestras odi-
„ uit anima mea; facta sunt mihi
„ molesta: laboravi sustinens, &
„ cum extēderitis manus vestras,
„ auertam oculos meos à vobis;
„ & cum multiplicaueritis ora-
„ tionem, nō exaudiam: manus e-
„ nim vestrę sanguine plenę sunt.
„ Lauamini, mundi estote, aufer-
„ te malum cogitationum vestra-
„ rū ab oculis meis; quiescite per-
„ uersè agere, discite bene facere,
„ quærite iudiciū, subuenite op-
„ presso, iudicate pupillo, defen-
„ dite viduā; & venite & arguite
„ me, dicit Dominus. Si fuerint
„ peccata vestra vt coccinū, quasi
„ nix dealbabuntur; & si fuerint
„ rubra

rubra sicut vermiculus, velut ^{ce}
 lana alba erunt. Si volueritis, ^{ce}
 & audieritis me, bona terræ ^{ce}
 comedetis. Quòd si nolueri- ^{ce}
 tis, & me ad iracundiam pro- ^{ce}
 uocaueritis, gladius deuorabit ^{ce}
 vos, quia os Domini loquu- ^{ce}
 tum est. Hæc Dei obtestatio
 est promissis & minis constans
 vtrisque certissimis aduersus
 eos vel qui obtemperarint, vel
 qui obtemperare noluerint:
 quamobrem ab eodem hu-
 ius obtestationis auctore spiri-
 tu inuitamur & excitamur ad
 salubrem illam alteram par-
 tem promissorum & miseri-
 cordiæ certis & iam sæpiùs re-
 petitis rationibus petendam &
 quærendam. Derelinquat im- ^{Ifai. 55. 3}
 pius viam suam, & vir iniquus ^{ce}
 cogitationes suas, & reuerta- ^{ce}
 tur

” tur ad Dominum , & misere-
” bitur eius ; & ad Deum no-
” strum , quoniam multus est ad
” ignoscendum. Igitur cùm mul-
tis & variis, iisdemque manife-
stissimis vtriusque testamenti
sententiis, responsis ac testimo-
niis ostensum nobis fuerit, tria
hæc capita , videlicet Timo-
rem Domini , Pœnitentiam ,
& Charitatem fraternam, pia-
rum omnium actionum se-
cundum fidem instar purissi-
morum quorundam fontium
Deo esse gratissima, & quæ ex
diuina benignitate plurimum
conferant , non tantùm ad
declinandam atque euitandam
Dei iram & indignationem, ve-
rùm etiam ad inueniendâ gra-
tiam atque misericordiam: at-
que ad eò quoque necessaria
ad

ad salutem, vt sine his Deo placere non possimus, nec obtinere Dei promissa ad immortalitatem nostram, atque cælestem hereditatem nobis Iesu Christi morte ac resurrectione partam pertinentia. cumque ex diuinæ liberalitatis pacto ac fœdere fidelibus cunctis constet, harum trium rerum studio, atque diligenti puroque cultu, illius obligationis & promissionis, quam Deus ipse vltro ac benignissime in salutem nostram proposuit, suam vnicuique partem contingere posse, Christiano, ardentisque charitatis studio atque animo per-motus, officij mei esse duxi, nō modò his quæ protulimus, sed omnibus à diuino spiritu pronuntiatis, & in sacrorum libro-
rum

rum thesauro repositis oraculis, sententiis, consiliis, præceptis, monitis & hortamentis discipulos omnes meos monere, hortari & exhortari ad pietatis negotium studiosissime in eundum, diligentissimeque efficiendum harum trium probatissimarum partium, Timoris diuini, Poenitentiae, atque Charitatis assidua atque constanti exercitatione. Nemo enim mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei; sed qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit. Hæc autem vt rectè sancteque agantur, carnales omnes affectiones, quæ aduersus animam militant, exuere expedierit; cas inquam quæ gratiæ aduersantur

Luc. 9.
Matth.
10. & 24

fantur diuinæ, amorisq̄ue illius
 effectus retardant atque deti-
 nenr̄, quo sic Deus dilexit Ioan. 3,
 mundum, vt filium suum vni-
 genitum daret, vt omnis qui cc
 credit in eum, non pereat, cc
 sed habeat vitam æternam. Si cc
 quis ergo emundauerit se ab 2. Tim. 2
 istis, erit vas in honorem fan- cc
 ctificatum & vtile Domino, cc
 ad omne opus bonum para-
 tum. Idemq̄ue diuinæ gra-
 tiæ beneficiis auctus, in hac
 etiam vita incipiet sentire &
 gustare, quàm suavis est Do-
 minus diligentibus & colen- Psal. 111.
 tibus ipsum. Igitur vt de-
 cantati à nobis Dictati in sum-
 mam redigatur oratio, breui
 testimonio Dei verbis confir-
 mato, Prophetarum oraculis
 exposito, Apostolorum sen-
 ten-

tentiis, omnibusque sacris scriptis cōprobato asserimus; Tria hæc pietatis capita omnibus omnium ordinum & conditionum Christianis apprimè utilia, immò etiam necessaria ad salutem animarum obtinendam, regnumque cælorum possidendum: atque hanc esse communem cunctis normam, regulam, & viam viuendi ex diuini consilij sententiis, præceptis, & institutis; capita verò illa esse iam sæpius commemorata, Dei timorem, poenitentiam, & charitatem, siue dilectionem fraternam; quæ cuncti in vniuersum, qui Christianæ disciplinæ studium & nomen profite-mur, non tantùm cognoscere ac tenere, sed rectè exercere
atque

atque exequi debemus, præeunte, & adiuuante diuina gratia, quam nemini purè postulanti negari aut subduci iam ostēdimus; atque ipse præceptor noster apertè confirmauit: Ego autem dico LUC. 11.
 vobis; Petite, & dabitur vobis: “
 quærite, & inuenietis: pulsate, & “
 aperietur vobis: omnis enim qui “
 petit, accipit; & qui quærit, inue- “
 nit: & pulsanti aperietur. Quis “
 autem ex vobis patrem petit pa- “
 nem; nunquid lapidem dabit il- “
 li? aut piscem, nunquid pro pisce “
 serpentem dabit illi? aut si petie- “
 rit ouum, nunquid porriget illi “
 scorpionem? si ergo vos cūm fitis “
 mali, nostis bona data dare filiis “
 vestris, quanto magis pater vester “
 de cælo, dabit spiritum bonum “
 petentibus se? “

Dictati
 vsus &
 exercita-
 tio.

Illud etiam verè testamur, atq.

N ex

ex sacrorum librorũ lectione obseruatum pronuntiamus, & exponimus omnem morum & actionum atque exemplorum corruptelam, peruersitatem, & malignitatem, quæ in omni hominũ genere in terris deprehẽditur, ex harum trium Christianæ disciplinæ partium defectu proficisci, quæ pietatis exercẽdæ quædam veluti principia prima esse ostendebamus, nulli Christianorũ ignota, qui rationis cõpos fuerit. omnibus enim Christianis vel ex illa diuina luce cũctis per Deum adhibita & adhærente, atque ex similitudine imaginẽq; Dei in ipsis impressa, etiam indoctis, & legem scriptam ignorantibus tria hæc principia, timor videlicet Dei, pœnitentiæ, & dilectionis fraternæ necessitas, manifesta sunt; quãquam,

quam, vti diximus, tot diuinę scripturę oraculis & sententiis comprobata & confirmata illis non sint: quod fortassis ipsorum culpa euenit, qui nihil minus curāt aut cogitāt quàm ea seriò doceri quę ad animorum suorum salutē faciunt & conferunt, atque cū hæc negligenter vel perfunctoriè tractant, ea quę his opposita sunt, diligenter & cognoscere & agere atque exequi student. Sed quamquam omnino legem vel nō edocti fuerint, vel edoceri neglexerint, ipsi tamen sibi sunt lex, qui ^{Rom. 2.} ostendunt opus legis scriptum in ^{cc} cordibus suis, testimonium red- ^{cc} dente illis conscientia ipsorum, et ^{cc} inter se inuicem cogitationū ac ^{cc} cusantium, aut etiam defenden- ^{cc} tium. Quòd si tria hæc Christia- ^d nę vitę instituēdę capita & pro-

bè à singulis tenerentur & studiose colerentur; aliam profectò experiremur diuinę in nobis gratiæ efficiētiam, aliam sentiremus animorum iucunditatem, alia etiam fidei testimonia; aliæ probationes tum in priuatis tum in publicis rebus extarent & viserētur; neque tam multis, tamq̃; manifestis ac detestandis vitiorum atque criminum exemplis ciuitates, oppida, pagi, atque cætera Christianorum collegia plena viserentur, nec tam frequentibus & assiduis flagitiorum atque scele- rum monstris feruerent: quorum genus in primis est diuinarum legum violatio & contemptio: formæ verò contentiones cruentæ, inimicitia, odia, inuidia, simulationes, calumnia, doli, fraudes, iracundæ & perpetuæ dissensio- nes,

nes, direptiones, furta, grassationes, extorsiones & pauperiorum defraudationes, iniuriarum præterea & violentiæ innumerabiles artes, lenocinia, adulteria, stupra, incestus, scortationes, ac nefandæ aliæ abominationes. nō abundant ebrietatibus, deliciisque vitiosis, & corruptissima luxurie tot in Christiano orbe loca; neq; tanti essent fastus, tot immodici & inutiles sumptus, tantus superbię furor, aliorumq; peccatorum infinitus numerus, & turpitudinũ flagitiosa monstra. Quin potius his tribus, timoris, pœnitentiæ, atque charitatis capitibus propositis, omnis Christiani hominis actio rectè institueretur. singulorum cura esset primùm timere & cauere, ne in Dei viuētis manus incideretur: deinde vt illius in singulos

gulos misericordia conciliaretur,
 atque ita vnusquisque ea diligen-
 ter prestare studeret que in sacro-
 sancto baptismi sacramento pol-
 licitus est, foedere sancito coram
 mortali quidem sacerdote, tamē
 cum immortalī Deo iustissimo
 iudice, exercituumque principe,
 scelerum ultore constantissimo,
 qui non Deus volens iniquitatem
 „ est, neque habitabit iuxta illum
 „ malignus, neque permanebūt in-
 „ iusti ante oculos eius. Qui odit
 „ omnes qui operātur iniquitatem,
 „ perdet omnes qui loquuntur mē-
 „ dacium, & virum sanguinum ac
 „ dolosum abominatur; cuius pro-
 missionis summa fuit, satanę om-
 nibusq; satanę operibus, ac pom-
 pis omnibus renuntiare, & vitam
 ex eius cui se filium adscribi vo-
 luit, legibus & voluntate institue-
 re; at-

re; atque ita diuino timore imbutus, vitæ correctionis per pœnitentiam studio incensus. & fraternæ dilectione affectus vnusquisque non tantùm ad priuatæ ac singularis, verùm etiam ad communis pacis, fidei, iustitiæ, æquitatis, honestatis, misericordiæ ac modestiæ, denique ad publicæ etiã sanctitudinis structuram operas suas conferret; officiumque diligenter faceret, mercedem suam ab eo, quem impossibile est mentiri, recepturus.

DE SINGVLIS ORDINUM ac personarum partibus; & officiis ad dictatum examinandis.

IAM verò si pietatis atque religionis mundæ & immaculatæ PARS V. Iac. 1. apud Deum patrem, tria hæc ab

N 4 omni-

omnibus obseruarentur capita, multa passim huius exercitationis & pulcherrima spectarentur exempla, quorū summa illa est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatū se præbere ab hoc sæculo; atq; ex his actionum omniū veluti fontibus, hoc est ex Dei timore, pœnitentiæ studio, & charitatis cura singulorum ordinum ac personarum omnium officia facilè ac rectè constarent; totum Christianæ reipub. corpus à planta pedis vsq. ad caput rectius, quàm nūc videmus, valeret, & per singula membra suis muneribus & commoditatibus egregiè fungeretur; nihilque profecto laboris, nihil discordiæ inter varios hominum ordines, sed verè ac mutuè commoditatis plurimus vsus esset: nō enim
ordi-

ordinum aut ministeriorum aut munerum varietas in Christiano populo improbatur, immò maxime commendatur & probatur, vtilitatisq; plurimum habere cognoscitur, vbi ex Dei præceptis et institutis instructa exercitaq; fuerit. Namque, vt Paulus admonet, ^{1 Cor. 12} corpus nõ est vnum membrum, sed multa. Si dixerit pes, quoniam non sum manus, non sum de corpore; num ideò non est de corpore? & si dixerit auris, quoniam non sum oculus, non sum de corpore; num ideò non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autem posuit Deus membra, vnumquodq; eorum in corpore sicut voluit. & paulò post subiungit: Vt non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro inuicem

N s folli-

„sollicita sint membra. Et si quid
 „patitur vnum membrum, com-
 „patiuntur omnia membra. siue
 „gloriatur vnum membrum, con-
 „gaudent omnia membra. Vos au-
 „tem estis corpus Christi, & mem-
 „bra de membro. Hanc quidē rem
 vbi singula membra sibi persua-
 ferint, & timore Domini imbu-
 ta, pœnitentiq̃ue studio incitata,
 atque dilectionis fraternæ ardore
 incensa, suas partes cognouerint;
 non dubium est, quin & sanctè &
 diligēter actura expleturaq̃; sint.

Pastori
 & rectorum
 officium.

Atque vt à primis Christianæ rei-
 pub. ordinibus incipiamus, mani-
 festum est rectorum & gubernato-
 rum, atque eorum à quibus ceteri
 ducuntur, officium esse, &
 Dei imprimis honorem, & Chri-
 stianorum eam quæ ad animos
 pertinet, salutem, quæq̃; ad cor-
 pora

pora etiam spectat honestã com-
 moditatem curare, suamq; mu-
 neris & sollicitudinis partẽ, quam
 vnusquisque suscepit, fideliter
 ac sedulò exercere: neque otio, se-
 gnitiei, aut delitiis aut voluptati-
 bus, luxuiq; vacare: sed nocte at-
 que die, quamuis esurientes ac si-
 rientes, quamuis damnis affectos
 grauibus sui ipsorũ periculis sub-
 itis & aditis, etiam cum vitæ di-
 scrimine; tamen vti bonos, pro-
 batos & fideles ministros ac ser-
 uos decet: & sicut ille probus a-
 lieni gregis custos de pecoribus in
 custodiam susceptis à se curatum
 affirmabat. Viginti annis fui te- Gen. 31°
 cum, oues tuæ & caprę steriles nõ^o
 fuerunt; arietes gregis tui non co-^o
 medi: nec captum à bestia ostēdi^o
 tibi: ego damnum omne redde-^o
 bam; quidquid furtim peribat, à^o
 me

„ me exigebas : die noctuque æstu
 „ vrebam, & gelu; fugiebatque som-
 nus ab oculis meis . & ille etiam
 optimus pastor non leuiores aut
 minus difficilia sibi subita officia
 significabat. Pascebat seruus tuus
 „ patris sui gregem, & veniebat leo
 „ vel vrsus, & tollebat arietem de
 „ medio gregis, & persequere eos,
 „ & percutiebam, eruebamque de
 „ ore eorum; & illi consurgebant
 „ aduersum me, & apprehēdebam
 „ mentum eorum, & suffocabam,
 „ interficiebamque eos. Huiusmo-
 di curam, diligentiam, fidem &
 sedulitatem pro susceptis ouibus
 & capris mutis & brutis animan-
 tibus, ne damnum domino dare-
 tur, sancti illi pastores cum subie-
 rint, quodnam officij genus exhi-
 bere oportuerit eos qui populum
 Domini Iacob pascunt, & Israël
 heredi-

hereditatem Dei custodiunt? vt Pfal. 77.
 pascant eos in innocentia cordis [“]
 sui, & in intellectibus manuum [“]
 suarum deducant eos: quos non
 terreni aut mortalis, sed æterni &
 immortalis Domini greges esse
 sciunt, non corruptibilibus auro 1 Pet. 1.
 & argento, sed pretioso sanguine [“]
 quasi agni immaculati Christi & [“]
 incontaminati redēptos. Oportet
 autem eos non in alienis, verum
 in ipsis Domini pratis ac pascuis
 deduci atq. pasci, quẽadmodum
 & Christus ipse curauit, & pasto-
 ribus, quorum munere hi legiti-
 mē funguntur, curandū summo
 studio, non semel, sed iterum at-
 que tertio commendauit, rogās:
 Simon Iohannis diligis me plus Iohã. 21.
 his? cui cum ille respondisset, etiã [“]
 Domine, tu scis quia amo te: dicit [“]
 ei, Pasce agnos meos. Dicit ei ite- [“]
 rum:

rum: Simon Iohannis, diligis me?
 aientique etiam Domine, tu scis
 quia amo te, dixit: Pasce agnos
 meos. Dixitque ei tertio: Simon
 Iohannis, amas me? cumque ille
 tertio respondisset: Domine, tu
 omnia scis, tu scis quia amo te: di-
 cit ei, Pasce oves meas: tanto stu-
 dio, tantoque affectu hanc curam
 pastoribus commendavit Chri-
 stus, quam antiqui illi à se reli-
 giosissime suscepta, studiosissime
 adhibitam, fidelissimeque exerci-
 tam fuisse gloriantur, atque hoc
 nomine sibi placent. In laboribus
 plurimis, in carceribus abundan-
 tius, in plagis supra modum, in
 mortibus frequenter, à Iudæis
 quinquies quadragenas vna mi-
 nus accepi. Ter virgis cæsus sum,
 semel lapidatus sum, ter naufra-
 giū feci, nocte & die in profundū
 maris

maris tū, in itineribus sæpe, peri-
 culis fluminū, periculis latronum,
 periculis ex genere, periculis ex
 gētibus, periculis in ciuitate, peri-
 culis in solitudine, periculis in ma-
 ni, periculis in falsis fratribus, in
 labore & erūna, in vigilijs multis,
 in fame & siti; in ieiunijs multis,
 in frigore & nuditate: præter illa
 quę extrinsec⁹ sunt, instātia mea,
 & quotidiana sollicitudo omniū
 Ecclesiarum. Quis infirmatur, &
 ego non infirmor? quis scandali-
 zatur, & ego nõ vror? Hæc omnia
 sibi commissarum animarum sa-
 lutis causa perlata, non solū gra-
 tulabatur Apostolus, sed, vt iam
 significauimus, vehementer gau-
 debat his curis & laboribus sub-
 eundis Domino suo probari; quã-
 obrem subiunxit, Libenter igitur
 gloriabor in infirmitatibus meis,

vt

„ vt inhabitet in me vitas Christi.
 „ propter quod placeo mihi in in-
 firmitatibus, hoc est in contume-
 liis, in necessitatibus, in persecu-
 tionibus, in angustiis pro Christo.
 Simili animo atq; pari studio ce-
 teri etiam sancti Euangelij mini-
 stri acti atque ducti ibant, gauden-
 tes à conspectu concilij, quoniam
 digni habiti sunt pro nomine Ie-
 su contumeliam pati. Omni au-
 tem die non cessabant in templo
 & circa domos docētes & euāge-
 lizātes Christū Iesum. Huiusmodi
 studia atq; facta, huiusmodi exē-
 pla semper Deus à ministris suis,
 atq; à pastoribus exigit, cū opus
 fuerit, edēda. Quando autē opus
 nō est? quodnam tēpus ministerij
 strenuè exercendi occasione &
 commoditate vacat? qua ratione,
 quóue colore otiari aut oues ne-
 gligere

gligere licet? Quòd si nulla sint
 pericula, si omnia pacata, omnia
 quieta maximè fuerint; nūquam
 tamen ea quæ ad animarum salu-
 tem pertinent, agendi aut occasio
 aut commoditas deest, nunquam
 deest facultas Domini gratiæ at-
 que dilectionis conciliandæ ac si-
 bi augendæ causa, atq. etiam hu-
 iusmodi querelæ & reprehensio-
 nis vitandæ. Væ pastoribus Israël Ezech. 34
 qui pascebant semetipfos; nōne cc
 greges à pastoribus pascuntur? Lac cc
 comedebatis, & lanis operieba- cc
 mini, & quod crassum erat occi- cc
 debatis; gregem autem meū non cc
 pascebatis: quod infirmum fuit cc
 non consolidastis, & quod ægrotū cc
 non sanastis: quod confractum est cc
 non alligastis; & quod abiectum cc
 est, non reduxistis; & quod perie- cc
 rat non quælistis: sed cū austeri- cc
 rate

O

rate

» tate imperabatis eis, & cum po-
» tentia. Et dispersæ sunt oues meæ,
» eo quòd non esset pastor, & factæ
» sunt in deuorationem omnium
» bestiarum agri, & dispersæ sunt.
» Errauerunt greges mei in cunctis
» môtibus, & in vniuerso colle ex-
» celfo, & super omnem facië terræ
» dispersi sunt greges mei; & non
» erat qui requireret, non erat in-
» quam qui requireret. Propterea
» pastores audite verbum Domini;
» viuo ego, dicit Dominus Deus,
» quia pro eo quòd facti sunt gre-
» ges mei in rapinam, & oues meæ
» in deuorationem omniũ bestiarũ
» agri, eo quòd non esset pastor; ne-
» que enim quæsierũt pastores mei
» gregem meum, sed pascebant pa-
» stores semetipsos, & greges meos
» non pascebãt: propterea pastores
» audite verbum Domini: hæc dicit
» Domi-

Dominus Deus. Ecce ego ipse su-^{ce}
 per pastores, requiram gregem^{ce}
 meum de manu eorum. His que-
 relis & minis horrendis Domini
 Dei, similes illæ etiam reprehen-
 siones sunt à Christo pronuntiatæ
 aduersus desides, ambitiosos, aua-
 ros, atque negligentes populi gre-
 gisq̄ue sui ministros & pastores.
 Væ vobis legisperitis, quia onera-^{Luc. 11.}
 tis homines oneribus quæ porta-^{ce}
 re non possunt; & ipsi vno digito^{ce}
 vestro non tangitis sarcinas. Væ^{Mat. 23.}
 vobis Scribæ & Pharisei hypocri-^{ce}
 tæ, quia similes estis sepulchris^{ce}
 dealbatis, quæ à foris parent ho-^{ce}
 minibus speciosa, intus verò ple-^{ce}
 na sunt ossibus mortuorum &^{ce}
 omni spurcitia. Huiusmodi Spiri-^{ce}
 tus sancti reprehensiones & minas
 qui formidauerint pastores & mi-
 nistri, negotiis aliis quæ ipsorum

munus non spectant, vel etiã impediunt, relictis, omni diligentia ac sedulitate in eam curam incumbent, quam sibi diuinitus mada-
tam commissamque cognouere: neque satis esse ducẽt aliis eccle-
fias suas gubernãdas tradere, qui-
bus merces diligenter, officium
verò leuiter curetur, aut aliis, à
quibus pueri nihil aliud quã pre-
cationes memoriter ediscendas
doceantur, aliud præterea vel a-
gere vel intelligere per ætatem
nondum valentes: Immò ipsimet
nullis neque laboribus fatigati,
neque periculis territi, neque dif-
ficultatibus consternati, Dei gre-
gem inuisere, reuisere, recensere,
agnoscere, ad veram & solidam
pietatem instituere, omniũ æta-
tum atque ordinum rationem
curamque habere nunquam de-
sinent.

finent. Graue quidem munus, hoc est, & sudoris laborisque plenum, verum domino ipsi gregum, gratissimum, qui animam suam posuit pro ouibus suis: & auxilium iis qui rectè ministrare studuerint, pollicitus, nunquam subducet. Ecce ego, inquit, vobiscum sum vsque ad cōsummationem sæculi.

MAGNA verò religione, magnoque metu cauere oportet vnumquemque, ac sibi prospicere, ne ad huiusmodi præclara ministeria, vel ambitione, vel auaritia, vel largitionibus, ambitu, prensationibus, aut aliis artibus adductus deprehendatur à iusto illo iudice, quem neque acta neque humana latent cogitata, neque quisquam hoc sua voluntate, opera, atque indu-

stria petere aut postulare, neque nisi legitimè electus adire, imò neque etiam suscipere tutò possit, qui virtutibus atque artibus iis instructus non fuerit; quas à Spiritu sancto descriptas & expressas legere & cognoscere est.

Tit. 1. Oportet enim episcopum sine
 22 crimine esse, sicut Dei dispensa-
 23 torem: non superbum, non ira-
 24 cundum, non vinolentum, non
 25 percussorem, non turpis lucri cu-
 26 pidum: sed hospitalem, beni-
 27 gnum, sobrium, iustum, sanctum,
 28 continentem, amplectentē eum
 29 qui secundum doctrinam est, fi-
 30 delem sermonem, ut potens sit
 31 exhortari in doctrina sana, & eos
 32 qui contradicunt arguere. Hu-
 iusmodi virtutibus atque artibus
 instructus pastor ubi contigerit,
 optimè cum grege agetur, mi-

nus

nus profectò morborum, veteri-
 minus, putridique vlceris mul-
 to minus in singulis pecudibus
 visetur, non tantum erroris, fal-
 sitatis, deceptionis, superstitionis
 deprehendetur. Denique non
 insueta graues tentabunt pabu-
 la foetas, nec mala vicini peco-
 ris contagia lædent. Imò contrà
 potius quo tempore supremus
 Dominus gregem suum opti-
 mis pastoribus curatum visita-
 bit, & purum & mundum in-
 ueniet, ab omni falsa impiaque
 doctrina alienum, erroribus ca-
 rentem, vera disciplina solida-
 que institutione instructum, sa-
 num, pinguem, decoris & ho-
 nestatis plenum, vtpote veris &
 saluberrimis diuinæ doctrine pa-
 bulis enutritum: quæ res & ipsi

imprimis Domino gratissima fue-
 rit,

rit, & certissimum atque præstantissimum præmium pastoribus comparabit: quale quantumque suis in Euangelio coadiutoribus sperandum, Apostolorum primus Petrus propone-

1 Petr. 5. bat. Seniores ergo quæ in vobis
 sunt obsecro confenior ego & testis Christi passionum, qui & eius, quæ in futuro reuelanda est, gloriæ communicator: Pascite qui in vobis est gregem Dei, prouidentes, non coactè, sed spontaneè secundum Deum; neque turpis lucri gratia, sed voluntariè; neque dominantes in cleris, sed formæ facti gregi ex animo; & cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

Ministro-
rum eccle-
siasticorū
singulorū
officium.

IN publicis etiam atque priuatis aliorum prælatorum & preposito-

positorum atque antistitum, tam clericorum, quos sæculares vocant, quàm monachorum, & monialium, denique omnium huiusmodi ordinum moribus, illa tria, quæ iam exposita sunt, capita si diligenter obseruentur, magnam & apertissimam utilitatem allatura esse non dubitamus ad diuinam gratiam conciliandam, & ad eos qui apud huiusmodi ordines in Ecclesia Christiana militant: Vbi enim timor Domini, vbi poenitentiae studium, vbi fraternæ charitatis incensa virtus vigent, ibidem neque superbia, neque ambitio, neque odium, neque iniquitas, neque detractio, neque pompa & fastus, neque cætera vitia, quæ aduersus animam atque contra vitæ honestatem bellum gerere

O s fo-

solent, locum habēt: quin potius honestas, modestia, æquitas, pax, concordia, clementia, misericordia & continentia, vrbalitas, grauitas, atque harum virtutum comites ac sociæ omnes versantur, quæ ex illis tribus capitibus tanquam ex fontibus promanant. Inferiores à superioribus paterno studio atque affectu reguntur, curantur, & corriguntur. Superiores ab inferioribus ac subditis tanquam Iesu redemptoris & communis magistri atque præsidis & Domini ministri, & vicarij, amantur & obseruantur. Atque ab vtrisque illud memoria recolitur, & exemplo ipso explicatur & exercetur. Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent super eos, benefici vocantur: vos autem non sic;

Luc. 22.

„
 „
 „
 „

sic;

fic; sed qui maior est in vobis, fiat
 sicut iunior: & qui præcessor est,
 sicut ministrator.

AT QVE in his omnibus quæ
 à nobis dicta sunt, quæque post-
 hac dicentur, non quid à singulis
 aut ab omnibus fiat notare, sed
 quid ab vnoquoq; fieri oporteat,
 admonere & exponere animus
 nobis est, vti iam in huius Dictati
 initio prædicebamus. Illud enim
 perpetuum nobis studium & cõ-
 stans consilium est præter vllius
 mortalis offensionem quid à no-
 bis & à fratribus nostris com-
 munis omnium præceptor Chri-
 stus, communis omnium & su-
 premus pater cælestis exigat, cõ-
 memorare.

I A M verò vt singulorum or-
 dinum officia, quæ significare in-
 cepimus, vltèrius exponèdo pro-
 mouea-

Regum,
 principu
 & magi-
 stratu
 officia.

moueamus ; quantum tria illa
summa Dictati nostri capita , ti-
mor Domini , pœnitentia , &
fraterna dilectio , regibus , princi-
pibus , & magistratibus ad res ge-
rendas prudentiæ & sapientiæ ,
dexteritatisque ; ad efficiendas ve-
rò & absoluendas , felicitatis , at-
que adeò ad suam ipsorũ salutem
utilitatis afferat , ipsa eorum mu-
nia atque ministeria declarat . Si-
quidẽ huiusmodi ministri à Deo
instituti sunt ; non qui sibi ipsis
tantum consulant & indulgeant ,
sed qui populis Dei ea prospici-
ant & curent , atque omni studio
quærant quęcunque ad veram &
sanctã pietatis culturã , ad publi-
cam honestatẽ , ad pacẽ & tran-
quillitatẽ , ad innocentia & mode-
stia iuxta diuinę sapiẽtię præcepta
& instituta conferre posse intelli-
gantur .

gantur. Eos autem qui talia curare & agere studeant, verè principes sese præbere oportet: neque superbix, ambitionis, contentionis, odij, doli, fraudum, auaritiæq; seruos esse, nec præter verũ & honestum quicquam probare, aut quærere, aut admittere; neq. vllius fictionis, simulationis, aut calliditatis humanæ artes exemplæ sequi: neq; priuatarum offensionum, aut etiam suarum cupiditũ explẽdarum causa auctores esse, direptionum, exspoliationũ, atque ruinæ vrbium, ciuitatum & oppidorũ: neq; miseros Christianos nimis impositionibus & exactionibus vexare: sed publicæ æquitatis, innocentix, atque iustitiæ tanquam exemplaria cæteris hominibus sese ostendere; atq; continentix, modestix, pietatisq;

om.

omnis normam priuatis etiam
ipforum moribus exhibere; atq;
non minus quàm cæteros omnes
Christianos illi foederi adstrictos
sefe existimare quod in sacrosan-
cto baptismo subierint; necessa-
riamq; illam abrenuntiationem
satanae pompis & operibus factã
diligenter ac sanctè obseruare.
Quæ si rectè obseruentur, neque
quisquam aliorum Christianorũ
regna, vrbes, oppida & iura inua-
det aut occupabit, neque iniustè
occupata retinebit. Atque hoc
pacto non ipsos tãrũ principes,
sed cæteros omnes à principibus
gubernatos Christianos mutua
charitas & admirabilis pax in of-
ficio contineret; honestas eximia
decoraret; grauitas & auctoritas
ornaret; iustitia in populis vige-
ret; diuini honoris studio omnia
fer-

feruerent, sanctorumque præceptorum atque institutorum exemplis complerentur: denique sanctissimum illud promissum communibus votis, consiliis, operibus & moribus præstaretur, quod ab omnibus, nullo excepto, Christianis in baptismo factum est. Nam si ipsa simplex & recta ratio regiae atque imperatoriae, principisq; auctoritatis diligenter spectetur, illud manifestum fiet: huiusmodi summas & amplissimas dignitates à Deo propter eam causam institutas, ut qui iis funguntur, sanctarum legum curatores, assertores & vindices, populorumque patres appellentur & sint, iuraque rectissime dent, atq; diuina iudicia aduersus nocentes, legumque transgressores exerceant, manifestarios malefactores è medio tollant,

tollant, pauperiores & inopes ab opulentorum & potentiorum atque ditiorum iniusta oppressione, innocentes ab improborum audacia defendat, pupillos atque viduas tueantur: denique omnia totius reipublicæ membra, & prima & postrema, & summa & infima in magna pace atque concordia, in tranquillitate & securitate continere & conseruare studeant. Hæc, inquam, verissima causa est: quam obrem regū, principum, summorumque gubernatorum dignitas auctore Deo constat, ex qua consequitur pompæ & fastus, vel deliciarū vsum, libidinose dominationis facultatem, affectatæ ambitionis studia, & quæ hinc proficiscuntur sumptuosissima rerum & animarum atque capitum dispendia & pericula,

volumine, accipiens exemplar à
 sacerdotibus Leuiticæ tribus, &
 habebit secum, legetque illum
 omnibus diebus vitæ suæ, vt di-
 scat timere Dominum Deum
 suum, & custodire verba & sta-
 tuta eius quæ in lege præcepta
 sunt. Neque eleuetur cor eius in
 superbiam super fratres suos, ne-
 que declinet in partem dexteram
 vel sinistram, non habebit vxores
 plurimas quæ alliciant animum
 eius, neque argenti & auri immen-
 sa pondera, ne his rebus fuis, in
 auaritiam & cupiditatem rapia-
 tur, quam omnium malorum fa-
 dicem & idolorum seruitutem
 Apostolus esse ait. Non respiciet
 personam in iudicio, neque dona;
 xenia enim & dona excæcant o-
 culos iudicum; atq; in illam hor-
 rendam detestationis sententiam
 intru-

1 Tim. 6.

Ecc. 10.

intrudunt, quæ aduersus eos qui iudicium peruerterint, est pronũ- ^{Deu. 27.}
 ciata: Maledictus qui peruertit ^{Deu. 27.}
 iudiciũ. Cuius execrabilis exẽpli
 illi iudices & magistratus dãnati ^{1 Sam. 8.}
 sunt, de quibus scriptum est: De-
 clinauerunt post auaritiam; acce-
 perunt munera, & peruerterunt
 iudicium.

Cũ verò fieri omnino ne- ^{Magi-}
 queat, vt vnus tantũ Principis ^{stratus}
 cura, studio & opera tot regiones, ^{partes}
 vrbes & oppida gubernẽtur, quot
 in Christiano regno esse contige-
 rit; diuina prouidentia constitutũ
 est, vt iudices, magistratus, aliiq̃ue
 rerum publicarum ministri assu-
 mantur, quibus illius curæ partes
 demandatæ, creditæ atque susce-
 ptæ, sedulò ac diligenter agãtur.
 s. s. e. Iudices & magistratos consti- ^{Deu. 16.}
 tues in omnibus portis tuis quas

P 2 Do-

„ Dominus Deus tuus dederit tibi
 „ per singulas tribus tuas, vt iudi-
 „ cent populum iusto iudicio nec
 „ in alteram partem declinēt. Non
 „ accipies personam nec munera,
 „ quia munera excæcant oculos sa-
 „ pientum, & mutant verba iusto-
 „ rum: iustè quod iustum est perfe-
 „ queris. Et alio in loco: Prouide, in-
 „ quit spiritus sanctus, de omni ple-
 „ be viros sapientes, & timentes
 „ Deum, in quibus sit veritas, &
 „ qui oderint auaritiam, & consti-
 „ tue ex eis tribunos & centurio-
 „ nes, & quinquagenarios & deca-
 „ nos, qui iudicent populum omni
 „ tempore, &c. Cuiusmodi viros
 „ cùm delegisset Iosaphat, sic ex-
 „ hortatus monebat, Videte quid
 „ faciatis: non enim hominis exer-
 „ cetis iudicium, sed Domini: &
 „ quodcunque iudicaueritis, in vos
 „ redun-

redundabit . Sit timor Domini
 vobiscum, & cū diligentia cuncta
 facite . Non est enim apud Do-
 minum Deum nostrum iniqui-
 tas; nec personarum acceptio, nec
 cupido munerum . Sic agetis in
 timore Domini fideliter & in cor-
 de perfecto . Atque hęc rationem
 ab iis qui Deo probati sunt prin-
 cipibus & magistratibus obser-
 uatam fuisse, sacrae nobis testan-
 tur historiae .

Tanto verò sanctiores oportet
 esse Christianos principes & ma-
 gistratus, tãto maiore studio iuris
 atque æquitatis calere, quãto per-
 fectius testamentum quã illi an-
 tiqui sortiti sunt, tũ propter ma-
 nifestam diuinorum præceptorũ
 expositionem à Christo Aposto-
 lisque Christi editam, tum etiam
 propter abundantio rem gratiam

P 3 huius

huius ætatis cultoribus promissam & paratam. Valde enim alienum ab horum officio est, diuinorum præceptorum obseruantiam atq; sanctitatem vel exemplo vel neglectione violare, atque eos qui diuinam legem perpetuò legere, euoluere, & meditari iubentur, neque ad dexteram neq; ad sinistram à iure ipso declinare permisos, in deliciarum, fastus, ambitionis, atque auaritiæ studiis & inuentionibus perpetuò versari, condereque velle aut obtrudere leges quæ ad ipsorum dominantium libidinem, amplitudinem, cupiditatem, & maiestatem, quam vocât, atque ad varias auctoritatis, præeminentiarum, reputationumque appellatas formas quotidie excogitatas magis, quàm ad verum Dei cultum populo-

pulorumque salutem, faciāt. Præ-
 terea illa vel maxima peruersitas
 atque Dei iudicio improbatissi-
 ma est, vt vel principes vel magi-
 stratus principe minores, ex mi-
 nisteriorum publicorum præmiis
 diuitias patrimoniaque amplissi-
 ma hæredibus relinquenda com-
 parare sibi velint: & non contēti
 honesta laborū mercede, hoc est
 victus modesti vsu, cupiditate a-
 gantur nunquam explēda opum
 atque pecuniæ, vel ex principum
 donis, vel ex publico ærario cor-
 rogandæ, atque in eam rem ani-
 mum, ingeniū, & neruos omnes
 intendere, vt domus atq; familiæ
 propriæ amplificentur, & nomina
 in terris perpetua relinquuntur,
 longa hæredum posteritate stabi-
 liēda magis quàm virtutis, inno-
 centiæ, sanctitatis, & fortitudinis

monumentis & exemplis celebranda.

Samuel Ramatha paruo oppido eodemque montano ortus, ab infantia in tēpli sacris ministeriis exercitatus, à parētibus suis vestimentum singulis annis ex patrimonij nimirū tenuitate habebat. Idem vir adultus & maturus rēpublicam gerendam ex Dei consilio capeffit, & summum in bello imperium, & maximū reipublicę omnis duodecim tribuū populis frequentissimæ, opibus florentissimæ, rerum copia refertissimæ clauum princeps, iudex, gubernatorq; totos ferè quadraginta annos tenuit, laboribus, curis, vigiliis atque perpetuis actionibus, vt si quispiam alius, maximè intentus; neque tamen toto hoc tempore aut patrimonium auxit, aut patriæ

patrię locum exiguum illustriori
 ciuitate, in sua saltē tribu, muta-
 uit; vel otio, aut delitiis, aut variis
 variorū locorum cōmoditatibus
 voluptatis causa vsus est: sed resti-
 tuta & recuperata bello omni Is-
 raëlitarum re, pace per omnē re-
 gionem composita, ad ius dicen-
 dum certis conuentibus per oportu-
 na tempora frequētatis, ne cui-
 quam vel ciuitati, vel familiæ, vel
 homini molestus aut grauis esset,
 domum ad suam tenuitatem re-
 dibat, vbi neq; à negotiis vacabat,
 neque diuini cultus promouendi
 vllam oportunitatem prætermitt-
 tebat. S. S. E. Facta est itaq; manus ^{1 Reg. 7.}
 Domini super Philisthæos cūctis
 diebus Samuelis; & redditæ sunt
 vrbes quas tulerāt Philisthiim ab
 Israël, Israëli, ab Accaron vsque
 Geth, & terminos suos, liberauit.

P 5 que

que Israël de manu Philistinorum, eratque pax inter Israël & Amorrhæum; iudicabat quoque Samuel Iſſaëlem cunctis diebus vitæ suæ; & ibat per singulos annos circuiens Bethel, & Galgala, & Masphath; & iudicabat Israëlẽ in supradictis locis. Reuertebaturq; in Ramatha; ibi enim erat domus eius, & ibi iudicabat Iſſaëlem, edificauit etiam ibi altare Domino. Huius exẽpli breui descriptione manifestè nobis spiritus sanctus indicat quanta diligentia, sedulitate, innocentia, pietate, continentia & abstinentia vir ille & summum in bello imperiũ & principem in pace magistratum peregerit. Qui cùm postea abdicatus esset, regi que delecto partes suas cõcessisset, neque ditior, neq; locupletior, neque familiæ splendore

dore aut comoditate auctior euasit, sed ad eandem in qua natus fuerat conditionem rediit. Abiit autem Samuel in Ramatha, vbi reliquum vitæ tēpus transegit: neq; enim aut palatia, aut magnificas ædes, vel in Ramatha, vel in alio illustriori loco cōstruxerat, neque etiam magnificentissimū sepulchrum morituro sibi parauerat, quo vel apud Hierosolymos, vel apud aliā aliquā ex vrbibus bello receptis titulis exornato famā suā posteritati cōmendaret. Sed mortuus est Samuel, & congregatus est vniuersus Israël, & planxerūt eum, & sepelierūt eum in domo sua in Ramatha.

1 Reg. 25

”

”

”

”

Nam qui ex magistratuū stipēdiis diuites opulentiq; fieri volūt, vel regium vel publicū ærarium exhauriāt necesse est, atq; ea tol-
lant

lant quæ in alios publicos vsus
 utiliùs expenderentur, & hone-
 stiùs; publico autẽ erario exhausto
 populũ nouis & grauibus tributis
 vexari cõsequetur; atq; ita pauco-
 rum diuitiæ & opes cumulatae
 multorũ paupertatem & inopiã
 efficiunt. Quàm verò huiusmodi
 cupida studia Deũ offendãt, aper-

Isaia 5. tẽ declarat propheta. Væ qui con-
 „ iungitis domũ ad domũ, & agrũ
 „ agro copulatis vsq; ad terminum
 „ loci. Nũquid habitabitis vos soli
 „ in medio terræ? In auribus meis,
 „ hæc dicit Dñs exercituũ, nisi do-
 „ mus multæ deserte fuerint, gran-
 „ des & pulchræ absq; habitatore.

Quòd si minus decet Christianũ
 magistratum ex ministerij sui au-
 ctioribus stipendiis diuitias sibi cu-
 mulare, nedũ execrandũ detesta-
 bileq; apud Deũ fit, ex personarũ

acce-

acceptione, ex iniuria, rapina, frau-
 de, muneribus, direptionibus, ca-
 lumniis ac dolis rem opes & di-
 gnitatē augere. Aurū, argētumq;
 multiplicare reges, principes &
 magistratus vetat Deus. Quippe
 auri argentiq; fames ad scelus at-
 que nefas quodcumq; quos inua-
 sit, animos impellit: populorū di-
 reptionibus, grauiſſimis vectigali-
 bus, atq; adeò inimicitiiis, bellis &
 pugnis inter ipſos principes & po-
 tentiores viros cōmittendis, sub-
 ditorū cladibus ac necibus, & ab-
 ominādis aliis ſceleribus, quæ per
 milites patrantur; demū multarū
 animarū exitio cauſam affert, ſic-
 ut ipſe diuinus ſpiritus declarat:
 Vnde bella & lites in vobis? Nōne ^{Iacob. 4.}
 hinc, ex cōcupiſcentiis veſtris que
 militant in mēbris veſtris? Cōcu-
 piſcitis, & nō habetis: occiditis, &
 zelatis,

„ zelatis, & nõ potestis adipisci: liti-
 „ gatis & belligeratis, & nõ habetis
 „ propter quod nõ postulatis. peti-
 „ tis, & non accipitis, eo quod malè
 „ petatis, vt in concupiscētis vestris
 infumatis. Dumq; hoc modo in-
 ter eos qui fidē profitētur & pieta-
 tē colere se existimāt, res gerūtur:
 Christiana respub. & pietas vera
 atteritur, & imminuitur; barbara
 & impia hostiū Christi imperia &
 regna augētur & crescunt, hereses
 & perditissimarū sectarū errores
 indies magis pullulant & inuale-
 scunt. Summū & illustre castita-
 tis & continentiae exemplum in
 suis Deus principibus statuit: Nõ
 habebit, inquiēs, vxores plurimas,
 quæ alliciant animū eius. Hoc Is-
 raëlitici illius populi antiquis re-
 gibus non licuit: licebit ne ergo
 Christianis principibus earū foe-
 mina-

minarum quas vitiauerint, violauerint, honore & fama priuauerint, atq; ad turpitudinē & vitiū pellexerint, earū etiā quas ad idē scelus vel animo & voto concipiendum turpi exemplo induxerint, nescire numerū? vetitum est diuino præcepto regibus ac principibus Deo probandis cor in superbia super fratres suos tollere. immāne ergo nefas fuerit erga subditos Christianos inhumanitate, superbia, ambitione, fastu, arrogantia, insolentia, crudelitate ac tyrannide vti, perindeque ipsis abuti atq; seruis barbarissimis ex proprio ad voluptatum, libidinū, deliciarum, luxus & fastus cōmoditatem & facultatem coēptis. vetat Deus quemquā principatū, summamq; rerū aut ambire, aut sibi arrogare, aut alia ratione querere;

rere; neq; quemquam populi sui Dominum esse vult, præter eos quos vel gratia auctoritateq; sua delectos, vel iusto hæreditatis iure declaratos esse cõstet. Quamobrem minimè licere affirmamus cuiquã Christiano & Dei iudiciũ metuenti, atq; discipulũ professo homini, vel gratia & populari captatione ac prensatione, vel vi, fraude, dolo, vel precio & muneribus aut promissis aliorũ principum loca vel iura inuadere, occupare, aut occupata iniuste retinere. Barbarũ enim & inhumanum, atque à Christiana doctrina prorsus alienum hoc est, gentiliũq; tyrannorum atq; peruersorum infideliũ instar habet, potentissimisq; tormẽtis & grauissimis obnoxiiũ iudicium expectat.

Iam verò cùm regũ atq; principum

cipum coadiutores ministros ex
 optimis & maximè idoneis, atq;
 ab auaritia ambitioneque procul
 remotis deligi Deus iubeat; per-
 uersi apud Christianos moris fue-
 rit, si ad Ecclesiastica & laica mi-
 nisteria obeunda ij constituentur
 qui vel ambitu vel largitionibus
 vel arrogantia & ostentationibus,
 vel aliis huiusmodi artibus ad
 munia obeunda sese ingesserint;
 atq; illud etiam longè pessimum
 iudicabitur, si gratia tantum princi-
 pum, præter omnem dignitatem &
 facultatem, aut aliorum ministeriorum
 mercedis nomine, aut prece aut
 precio aut foeminarum commen-
 datione aut alia rerum humanarum
 ratione, indigni aliàs vel minus
 idonei, vel etiam impuri, auari, &
 ambitiosi magistratum assequantur. Quòd si principes & magi-
 stratus

stratus omnes quotquot in repub.
versantur, tribus illis Christiani
dictati capitibus instructi suis
muneribus atq; ministeriis præ-
standis diligētia ac sedulo officio
vacauerint; nullā profectò occa-
sionē iuris ac iudicij summa inte-
gritate exercendi prætermittent;
nullum petulantia, inobediētia,
licentia, proteruia, atq; turpitu-
dini improborū ac sceleratorum
hominū, in ciuitatibus, nullū in
pagis, nullum etiā in agris & soli-
tudinibus locū relinquēt: ex quo
illud eueniet, vt Christianorū re-
gna, regiones, vrbes & oppida de-
litiis, voluptatibus, luxuriæ tur-
pissimis exēplis, fastu, violentia,
fraude, atque aliis sceleribus flagi-
tiisq; brutalibus, deniq; diuinarū
legum neglectione & contēptio-
ne minimè flagrent, neq; illarum
cui-

ciuitatum instar habeant quas ob
 iniustitiã in reprobũ sensum da-
 tas esse Paulus ait; neq; apud Deũ
 Sodomis & Gomorris deteriora
 iudicẽtur, neq; notam illam sub-
 eant, quã iis qui iudicia neglexe-
 rant, propheta apposuit. Omnes Jerem. 7.
 adulteri & cętus præuaricatorum
 à minimo vsq; ad maximum; om-
 nes auaritiã sequuntur, & à pro-
 pheta vsq; ad sacerdotẽ cuncti fa-
 ciunt mendaciũ, & extenderunt
 linguã suam quasi arcũ mendacij
 & non veritatis; cõfortati sunt in
 terra, quia de malo ad malum e-
 gressi sunt, & ore nõ cognouerũt,
 dicit Dominus; vnusquisque se à
 proximo suo custodiat, & in om-
 ni fratre suo nõ habeat fiduciam,
 quia omnis frater supplantã sup-
 plantabit, & omnis amicus frau-
 dulenter incedet, & vir fratrem
 suum

Q 2

suum

suum deridebit, & veritatem non loquetur; docuerunt enim linguam suam loqui mendacium, ut iniquè agerent, laborauerunt. Hæc omnia eueniunt vbi timoris diuini, pietatis veræ, ac sanctæ iustitiæ & iudicij ratio à principibus & magistratibus negligitur: ex quo malo furta, latrocinia, homicidia, adulteria, scortationes, blasphemix: periuria, vsuræ, disciplinæ paternæ contemptio, & irreuerentia aduersum superiores, diuinorum deniq; præceptorum obliuio vel neglectio, cæteraq; vitiorum ac flagitiorum horrenda mōstra oriuntur & existunt; quorum exempla præter æternum exitium, in quod præcipites homines rapiuntur, in causa sunt, ut Christus, Christi q; purissima ac sanctissima religio à barbaris infidelibusq; nationibus, atque à perfidis

perfidis Iudæis non solū contem-
 ptui ac despectioni habeatur, sed
 crebris probris & maledictis im-
 petatur, videntibus nimirum ac
 notantibus illis Christianorū ci-
 uitates & resp. homicidis, fœne-
 ratoribus, vsurariis, dolosis, insi-
 diatoribus, calumniatoribus, la-
 tronibus, furibus, fraudulētis, le-
 nonibus, meretricibus, scortis, a-
 dulteris, aliisq; nefandis flagitiis
 plenas, odio, inuidia, suspicione,
 offensioneq; refertas, pacis ac sin-
 ceræ fidei vsu carētes: deniq; om-
 ni iniuria & carnali licentia, om-
 niq; fraudis & calliditatis com-
 mento feruētes. Quæ omnia sce-
 lera ac vitia illinc exulant, vbi de-
 coris & honesti Christiani, vbi di-
 uinorum præceptorū studium &
 cura apud principes & magistra-
 tus viget, vbi iniuriæ, facinora, vl-
 tiones,

Q 3

tiones,

tiones, contentiones non ad fortitudinē aut splendorē aut celebritatem familiarū vel personarū, sed ad summum dedecus opprobriumq; referuntur; vbi plausibus magnis sola virtus excipitur: crudelitas verò & iniuria, immodestia, inhumanitas, superbia & arrogantia exploduntur. Fieri autem non potest in iis locis quibus qui præsunt diligenter consulunt & prospiciunt; exemplumq; sui ipsorum præbent inculpatū, vt homicidæ, fures, latrones, blasphemii, adulteri publici, periuri, lenones, usurarij, fraudulentij, auari, nocentes, venefici, diuinatores, incantatores, aliive quouis modo diuinarum legum contemptores transgressoresve maneant, & regnent; quin omnes iuxta diuinorum iudiciorum præscriptū, quo ad fieri potest,

potest, tollantur, vel eiiciatur, non modò ne suis maleficiis & sceleribus alios lædant, sed ne rempublicam omnẽ atq; iuuëtutem imprimis turpi consuetudine corrũpentes in similia scelera impellãt, discipulosq; magistris ipsis deteriores producant. Quoniã dociles imitandis turpibus ac prauis omnes sumus, & vt diuinum oraculũ ait; Sensus & cogitatio humani ^{Gen. 8.} cordis in malum prona sunt ab [“] [“] adolescentia sua.

Neq; verò vlla ratio patietur, si timor Domini, pœnitentia, & fraterna dilectio, ita vt oportet in principibus vigeant, vt, qui diuinarum legum & sanctionum auctoritate à Christiano prorsus imperio expellendi essent, manifestarij malefactores, & rerum publicarum turbatores, atq; innocen-

Q 4 tium

tium simpliciumq; lætores & corruptores, vel in propriis regionibus & patriis viuere permittantur, vel ab aliis etiam principibus excipiantur, foueantur, ac defendantur; aut saluis conductis priuilegiisve muniantur. demũ non alantur in perniciem eorũ principum & magistratuũ, vel à quibus aufugerint, vel à quibus recepti fuerint; atq; ita maior legũ reuerentia, minor licẽtia, minor petulãtia, rarior temeritas inter Christianos notaretur.

Neq; enim diuina iustitia diuisa est; neq; maleficus, aut impurus, aut perditus quispiã vsquam terrarũ translatus Deo placet aut probatur; neq; bonis & piis principibus placere aut admitti ad consilia, acta aut facta quecunque debet. Scriptum est enim: Quo-
niam

niam non Deus volens iniquitatē ^{Psalms. 3}
 tu es; neq; habitabit iuxta te ma-
 lignus, neq; permanebunt iniusti
 ante oculos tuos. Odisti omnes
 qui operantur iniquitatē; perdes
 omnes qui loquuntur mendaciū.
 Virum sanguinum & dolosum a-
 bominabitur Dominus. Huiusmo-
 di verò Dei iudiciū & consilium
 eos principes sequi debere qui
 Domino ipsi omniumq; principi
 probari cupiunt & student, illa
 sacra optimi principis professio
 manifestè docet. Perambulabā in ^{Psal. 100}
 innocentia cordis mei, in medio
 domus meæ. Nō proponebā ante
 oculos meos rem iniustā: faciētes
 preuaricationes odiui. Nō adhefit
 mihi cor prauū, declinantē à me
 malignū non cognoscebam. De-
 trahentem secretò proximo suo,
 hūc persequerbar. Superbo oculo,

Qs

& in-

„ & infatiabili corde, cum hoc non
„ edebã. Oculi mei ad fideles terre,
„ vt sedeant mecũ: ambulans in via
„ immaculata, hic mihi minitra-
„ bat. Non habitabit in medio do-
„ mus meę qui facit superbiam; qui
„ loquitur iniqua, non direxit in cõ-
„ spectu oculorum meorũ. In ma-
„ tutino interficiebã omnes pecca-
„ tores terræ, vt disperderẽ de ciui-
„ tate Domini omnes operãtes ini-
„ quitatẽ. Vna quippe atq; simplex
„ diuinæ iustitiæ auctoritas, eadẽq;
„ perpetua est: cuius vnã eandemq;
„ à principibus omnibus Christia-
„ nis rationẽ haberi oportuerit: ne-
„ que vt diuisam existimari aut ex-
„ erceri fas est, sed simplicem inte-
„ gramq; obseruari, & ad cõmunis
„ omnium imperatoris voluntatẽ,
„ normam & præscriptionẽ referri:
„ qui cum in populo suo perfugij
„ vrbes

vrbes siue asyla constituisset, qui-
 bus ij qui non ex malitia aut in-
 ueterato vel confirmato odio de-
 liberatõe consilio quemquã oc-
 cidissent, euadere vltionẽ possent;
 de ceteris, qui certo animo & pro-
 posito scelus suscepissent, ita sta-
 tuit. Si quis autẽ odio habẽs pro-
 ximum suũ insidiatus fuerit vitæ Deu. 19.
 eius, surgensq; percusserit illũ, & “
 mortuus fuerit, fugeritq; ad vnam “
 de supradictis vrbibus, mittet se- “
 niores ciuitatis illius, & arripient “
 eum de loco effugij, tradetque in “
 manu proximi, cuius sanguis ef- “
 fusus est, & morietur. Non mise- “
 reberis eius, & auferes noxiũ san- “
 guinem de Israël, vt bene sit tibi. “
 Idemq; iudicium esse exerceriq; “
 iubet aduersus latrones, fraudu- Deu. 17.
 lentos, p̄dones, raptores, adulte- 19. 22.
 ros, ceterosq; manifestarios male- & 24.
 facto-

factores, & iustitię, veritatis atque honestatis violatores publicos, quos omnes sublato vult, vt auferatur malũ de medio Israël; atq; in singulorum sententiis addit: & auferes malum de medio tui.

Eadem verò Christiana disciplina cū cæteros rerum publicarũ ministros, iudices, aduocatos, notarios, scribas, procuratores, aliosque magistratuũ & iudiciorũ ad ministros religiosè imbutos ad Dei timorẽ, ad pœnitentiam, fraternamq; dilectionẽ instruxerit: ex fraude, dolo, captione, calũnia, malitiosa iuris interpretatione, & causarum protractione, discordiæ & litiũ inuentione, superuacanea actorum adinuẽtione, falsa innocentum delatione, vel nocentum iniusta defensione quicquã agere, aut sibi parare non permittet.

Quippe

Quippe doctrina hæc omnē fa-
 stum, luxum & superbiam, am-
 bitionemq; omnē, omnia deniq;
 vitia etiā ex rebus innoctēter par-
 tis nutrita & fota damnat, nedū
 eadem seuerissimè condēnet, vbi
 ex Christianorum fratrum sudore
 & sanguine ali, nutriri amplifica-
 riq; deprehēderit, fraudibus, astu-
 tiis, & ingeniis callidioribus ac-
 quisita & cōparata, queq; peruer-
 sitatē & iniquitatē illam superēt,
 de qua Deus grauissimè apud
 prophetā cōquestus & cōminatus
 ait. Inuenti sunt in populo meo Jerem. 5
 impij, insidiantes, quasi aucupes, “
 laqueos ponentes & pedicas ad “
 capiendos viros. Sicut decipula “
 plena auibus, sic domus eorū ple- “
 næ dolo: ideò magnificati sunt, & “
 ditati, [nimirum ex alieno labore “
 & malo] increassati sunt & impin- “
 guati;

„gnati; & præterierunt sermones
„meos pessimè. Causam viduæ nõ
„iudicauerunt, causam pupilli non
„direxerunt, & iudiciã pauperum
„non iudicauerunt. Nũquid super
„his non visitabo, dicit Dominus,
„aut super gentẽ huiusmodi non
„vliciscetur anima mea? His omni-
„bus criminibus longè abesse oportet
„eos re. umpublicarũ ministros
„qui salutis suæ prospicientes, piè
„atq; iustè, innocenterq; viuere in-
„stituerint; omni rursus consilio,
„omniq; studio curare vt publicis
„tum cum priuatis singulorum re-
„bus quã iustissimè, modestissimè,
„æquissimeq; agatur; cauereq; ne
„quid vel à potentioribus, vel à di-
„tioribus, vel à callidioribus aduer-
„sus tenues, inopes, atq; simplicio-
„res mali aut dani iniustè paretur,
„cũ manifestũ sit hoc à Domino
dili-

diligētissime & studiosissimè fui-^{Isa. 2.}
 se illis commendatū. Querite iu-^{cc}
 diciū, subuenite oppresso, iudi-^{cc}
 cate pupillo, defendite viduam.cc

Iam verò ij qui diuitiis opibusq; ^{Diuitum officium.}
 valēt aut valere studēt, si promissi
 à se in sacro baptisate suscepti,
 & iureiurādo apud Deū cōfirmati
 memores esse, sanctitatemq; cole-
 re suæ salutis causa cupierint, atq;
 trium repetitorū capitū summā
 tenentes exercere & præstare vo-
 luerint, quanto aliter vel diuitiis
 opibusq; comparandis operā da-
 turi vel insumendis & expendē-
 dis vsuri sint quàm vulgus diuitū
 opulētorumq; solet; manifestum
 est ex præceptoris nostri disciplina
 tribus illis capitibus contenta. Si
 quidē timor Domini, pœnitētiæ
 studium, fraterna Christianorum
 dilectio, neq; iniustū, neq; auarū,
 aut

aut insatiabilem divitiarū appetitum, neq; vanum & superuacaneū, aut ambitiosum, aut priuatū valde probat, & iis q; eas commoditates cōmendat quas pecuniæ copia ad delicias & luxuriam affert: imò contrà magis improbat; & iis qui salui esse cupiūt reiciendas esse affirmat, quibus honestatē, modestiam, tēperantiam, innocentiam, continentiam, misericordiam, benignitatē & liberalitatem, atq; cetera Christianæ pietatis officia suadet, omniaque his contraria vitia detestatur & disuadet, fastū, luxum, delicias, voluptates, iniurias, direptiones, oppressiones pauperū, operarū iniquas redēptiones, mercedum dilationes, retētiones aut fraudationes, fenora, vsuras, monopolia, preciorum nimias taxationes, & cætera

cætera omnia quę vel ipsi agenti turpia, vel fratribus Christianis damnosa, atq; etiam publicæ utilitati incōmoda Deo iudice censentur. Nā qui populi Christiani homines fratres suos esse existimant, atq; eiusdē patris cōmunis, Dei videlicet iustissimi, misericordissimi, & benignissimi filios agnouerit, & sua ope egere intellexerit, partim donādo, partim mutuando iuuet oportet, nulla spe vel lucri vel fœnoris vel muneris ductus; sed ob eam rem Deo patri gratulatus, cuius beneficio hanc beneficentiæ erga fratres facultatem fuerit adeptus, quā certissimo, optimo, incomparabiliq; præmio ex diuina liberalitate promisso cariturā nō esse speret. s. s. E.

Benefacite, & mutuū date, nihil inde sperātes, & erit merces vestra

R. multa,

„ multa, & eritis filij altissimi, quia
 „ ipse benignus est super ingratos
 „ & malos. ~~Estote ergo misericor-~~

„ des, sicut & pater vester miseri-
 „ cors est. Ad hanc autem benefa-
 „ ciendi curã discipulis suis à Chri-
 „ sto impositã, illud grauissimũ præ-

Deut. 9. ceptum pertinet: Si vnus de fra-
 „ tribus tuis qui moratur intra por-
 „ tas ciuitatis tuæ in terra quã Dñs
 „ Deus tuus daturus est tibi, ad pau-
 „ pertatẽ deuenit; non obdurabis
 „ cor tuũ, nec contrahes manũ, sed
 „ aperies eam pauperi, & dabis mu-
 „ tuum quo eũ indigere perspexe-
 „ ris. Caue ne fortẽ subrepat tibi
 „ impia cogitatio, & dicas in corde
 „ tuo: Appropinquat septimus an-
 „ nus remissionis, & auertas oculos
 „ tuos à fratre tuo, nolens ei quod
 „ postulat mutuum cõmodare, ne
 „ clamet cõtra te ad Dominum, &
 „ fiat

fiat tibi in peccatũ, sed dabis ei: ^{cc}
 nec ages quicquã callidè in eius ^{cc}
 necessitatibus subleuandis, vt be- ^{cc}
 nedicat tibi Dominus Deus tuus ^{cc}
 in omni tempore, & in cunctis ad ^{cc}
 quæ manũ miseris. Non deerunt ^{cc}
 pauperes in terra habitationis tuę: ^{cc}
 iccirco ego præcipio tibi vt aperias ^{cc}
 manum fratri tuo egeno & pau- ^{cc}
 peri qui tecum versatur in terra. ^{cc}
 Hoc Dei præceptũ tantis æquita-
 tis rationibus illustre, tantis pro-
 missis cõmendatum, tantis minis
 aduersus negligentes munitũ sibi
 ante oculos proponere & cogitare
 studiosi discipuli Christi debēt, &
 iis rebus præstare quibus per fa-
 cultatẽ possint, atque illud rursus
 cauere quod in eos qui in Deum
 diuites non sunt, hoc est in sæculi
 huius diuites à spiritu sancto est
 pronuntiatũ. Agite nunc diuites, Iacob. 2.

R. 2

plo-

5, plorate ululátes in miseriis vestris
 6, quæ aduenient vobis. Diuitiæ ve-
 7, stræ putrefactæ sunt. & vestimēta
 8, vestra à tineis comesta sunt. Aurū
 9, & argentum vestrū æruginauit; &
 10, ærugo eorum in testimoniū vobis
 11, erit, & māducabit carnes vestras
 12, sicut ignis: thesaurizastis vobis
 13, iram in nouissimis diebus. Ecce
 14, merces operariorū qui messuerūt
 15, regiones vestras; quæ fraudata est
 16, à vobis, clamat, & clamor eorū in
 17, aures Domini Sabaoth introiuit.
 18, Epulati estis super terrā, & in lu-
 19, xuriis enutristis corda vestra.

Luc. 6. Huic sententię illa horrēda Chri-
 20, sti cōminatio accedit: Vē vobis di-
 21, uitibus, qui habetis cōsolationem
 22, vestrá: væ vobis qui saturati estis,
 23, quia esurietis: væ vobis qui ridetis
 24, nūc, quia lugebitis & flebitis. An
 25, ne illud non etiā valde metuen-
 dum

dum horrendumque existimetur quod de diuitibus à magistro nostro bis affirmatum; & asseueratione adita confirmatum est: Amē Mat. 19.
 dico vobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cælorum: & iterum dico vobis: facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Hæc difficultatem ex eo oriri spiritus sanctus docet, quòd diuitiarum appetitio & cura homines fallat, atq; ab æquitatis & iustitiæ via per sæpe trāsuersos agat. Nam diues qui fieri vult, & citò vult fieri: sed quæ reuerentia legum? quis metus aut pudor est semper properantis auari? at verò ipsa facultas, professio & copia, tam viros quàm foeminas à quieto, innocenti & modesto atque honesto vitæ vsu ad luxum, vanitatē, pompam,

ad superbiam & cōtentionem, ad aliasq; diuinorum præceptorum violationes, & ad simplicitatis Christianæ despectionē transportat, & magna vitia laudabilibus etiam nominibus decorare ac defendere contēdit, tantū humanus appetitus ad peccandum ipsa rerum terrenarum cōmoditate & oportunitate abuti solet. id quod vehementer cauendū Apostolus

1 Tim. 6. admonerat: Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tētationem & in laqueū diaboli & desyderia multa, inutilia & nociua, quę mergunt homines in interitū & perditionem. Radix enim omnium malorum, est cupiditas: quā quidam appetentes errauerūt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Quamobrē, vt ab huiusmodi fallaciis diuitiarum pij homines

ca-

caueant, spiritus sanctus per prophetam monet. Diuitiꝝ si affluat, Psal. 61. 66
nolite cor apponere.

Neq; vero aut iegnius aut obscuro Mercatorum & agrariorum officia.
ruius hæc sacra præceptoris nostri
doctrina eos informat omnes qui
ex mercatura aut artificio viuunt,
& rē sibi comparare student. Hos
enim Dñi timor & poenitentię studium,
atq; fraterna dilectio neminem
hominem fallere docet: neque
merces aut artificia adulterare
aut aliàs immutare, imminuere,
augere, aut minus diligēter
quàm ratio naturaque rerum
postulat, curare permittit, neq;
precia auarè mutare & augere,
neq; ponderum & mensurarum iura
fraudare patitur. quippe huius
generis dolosa flagitia omnia diuinę
iustitię, simplicitatis & rectitudinis
contēptu arguere, iudicem-

R 4 que

que illum omnium communem & supremum vehementer offendere

Prou. 11 sacra sapientia testatur Statera

» dolosa abominatio est apud Deum,

» & pondus æquum voluntas eius:

Prou. 20 & iterum. Pondus & pōdus, men-

» sura & mensura, vtrumq; abomi-

» nabile est apud Deum: neq; mi-

» nus abominabilis est illa consue-

» tudo rerum æstimationibus ini-

» quis, periuris & compositis verbis

» fratres circumueniendi & fallendi,

Amos 8 sicut scriptum est. Audite hæc, qui

» conteritis pauperem, & deficere

» facitis egenos terræ, dicentes: Quã-

» do transibit messis, & venūdabi-

» mus merces; & sabbathum, & ape-

» riemus frumentum, vt imminua-

» mus mensuram & augeamus siclum,

» & supponamus stateras dolosas,

» vt possideamus in argento egenos

» & pauperes pro calciamentis, &

quis-

quisquilias frumenti vendamus? ⁶⁶
 Iuravit Dominus in superbia Ia- ⁶⁶
 cob si oblitus fuero vsq; ad finem ⁶⁶
 omnia opera eorum. Nuquid su- ⁶⁶
 per isto non cōmouebitur terra, ⁶⁶
 & lugebit omnis habitator eius? ⁶⁶
 Huiusmodi Dei offensionem atq;
 minas quicumque timebūt & ve-
 rebuntur discipuli Christi, quam-
 cunque exercuerint artē, summa
 diligentia, fidelitate & sedulitate
 expediēt, modestissimosq; sese &
 æquissimos tum in opere tum in
 operis mercede & merciū precio
 fratribus suis præbebūt, charitati
 magis & aliorum cōmodis quàm
 auaritiæ studentes, turpeq; lucrū
 omne cane & angue peius dete-
 stati, atq; suis artibus & partibus
 contenti, superbiā vitæ tāquam à
 sui muneris simplicitate alienissi-
 mam reiicient & contemnent.

R s

Iam

Iam verò vt à publica hominũ consuetudine & societate, ad priuatas & familiares necessitudines deduci, Christianorum domos subeamus, cuiusmodi singulorũ in familia partes esse oporteat animaduertẽdum est; & quemadmodum hæ à Christianis Deo teste & spectatore peragantur, est obseruandum.

Fœmi-
narum
officiũ.

Apud Christianas fœminas, quibus breuis hæc & communis disciplina constiterit, nulla superbiæ, arrogatiæ, iactantiæ, inuidiæ, fastus, detractionis & maledicentiæ, nulla deliciarũ, voluptatũ, impudicæ, libidinosæ, aut otiosæ, curiosæq; cõsuetudinis cura, nullum iræ, odij, discordiæ & maleuolentiæ exemplũ notabitur: imò cõtrà potius magnum honestatis, modestiæ, pacis, veritatis, charitatis, & sim-

& simplicitatis studiū : magnum
fidei & obedientiæ erga viros cō-
fortesq̄: suos testimoniū cōstabit.

Quippe omnia hæc virtutis veræ
ornamenta & certissima argumē-
ta, Dei timor, pœnitentiæ exerci-
tatio, & sancta illa ac fraterna di-
lectio in Christianis foeminis con-
stituunt & firmant: quibus certa
& sancta præcepta à spiritu diui-
no proposita sunt cū significatio-
ne apertissima consilij, volūtatif-
que Dei, & notissimæ illius indi-
gnationis aduersus eas que officiū
suum prætermiserint vel neglexe-
rint. Mulieres viris suis subditæ ^{Ephes. 5}
sint, sicut Domino: quoniam vir
caput est mulieris, sicut Christus
caput est Ecclesiæ: ipse saluator
corporis eius: sed sicut ecclesia
subiecta est Christo, ita & mulie-
res viris suis in omnibus. Huius-
modi

modi foeminas, quæ pietatem ex
 animo sincerè colunt, cultus nõ is
 esse debet quẽ exquisita materiæ
 & artis, atq; sumptuosa luxuries,
 atque adeò inhonesta parumque
 grauis forma spectabilem reddat,
 sed quem virtus ipsa & paret &
 ad Dei laudem, probitatisq; testi-
 monium commendat, solamque
 Dei & virorũ priorum gratiã
 spectet. Is enim maximus, gratif-
 simus, probatissimus, ac perpe-
 tuus mundus muliebris erit, qui
 animum ornet, amabilemq; Deo
 atq; viro proprio, cæteris verò ve-
 nerabilẽ foeminã præbeat: quippe
 hunc piis foeminis diuinus spiri-
 tus Christiana muliere dignũ cõ-
 stituit & præscribit. Considerãtes
 „ in timore castam cõuersationem
 „ vestram, quarum non sit extrinse-
 „ cus capillatura aut circundatio
 „ auri,

auri, aut indumenti, vestimento-
 rum cultus: sed qui absconditus est
 cordis homo in incorruptibilita-
 te, quieti & modesti spiritus, qui
 est in conspectu Dei locuples. Sic
 enim aliquando & sanctæ mulie-
 res sperantes in Deo ornabant se
 subiectæ propriis viris. Has verò
 quanquam proprii officij rationē
 nec ignorare neq; negligere Deus
 vult: non tamen aut garrulas, aut
 disputatrices, aut sapientiam &
 scientiam sibi arrogantes, neque
 etiam avidas pluriū magistrorū,
 aut variæ doctrinæ appetentes
 probat, sed veræ pietatis, atq; can-
 didæ simplicitatis cognitione cō-
 tentas, exercitatione ipsa occupa-
 tas esse iubet. Mulieres in eccle-
 siis taceant, nō enim permittitur
 eis loqui, sed subditas esse, sicut &
 lex dicit. Si quid autem volunt
 discere-

1 Cor. 14

discere, domi viros suos interro-
 gent: & iterum alio loco, Mulier
 in silentio discat cū omni subie-
 ctione: docere autem mulieri non
 permitto, neq; dominari in virū,
 sed esse in silentio. Adā enim pri-
 mus formatus est, deinde Eua: &
 Adam non est seductus, mulier
 autem seducta in præuaricatione
 fuit. Saluabitur autē per filiorum
 generationem, si permanserint in
 fide & dilectione & sanctificatio-
 ne cum sobrietate.

Coniugū
 officia.

Eadem etiā doctrinæ & disci-
 plinæ ratio tribus illis capitibus
 comprehensa, timoris Domini,
 poenitentiæ, atq; dilectionis frater-
 næ Christianos viros in officio at-
 que matrimonij casti fide conti-
 net, vbi rectè ac legitimè cognita
 susceptaq; fuerit, vxorū præterea
 suarum amantes, atque adeò tan-
 quam

quam sui ipsorū curatores & studiosos esse iubet: atque id potissimum in matrimonio excolendo negotium agendū suadet, vt vxoris æternę salutis cōsulatur & prospiciatur tum monitis ad eā rem frequentandis, tum moribus propriis perpetuò vxori probandis, atq; si opus fuerit quibusuis discriminibus rerū damnis & vitæ etiā periculis ea causa subeūdis: cuius ad summam redactę sententię illud à Spiritu sancto traditū præceptū est. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundas eam lauacro aquę in verbo, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiā, nō habentē maculā aut rugā, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Ita & viri debent

Ephes. 5

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

„ debēt diligere vxores suas vt cor-
 „ pora sua. Qui suam vxorē diligit,
 „ se ipsum diligit. Nemo enim vn-
 „ quam carne iuam odio habet, sed
 „ nutrit & fouet eam, sicut & Chri-
 „ stus ecclesiā; quia membra sumus
 „ corporis eius, de carne eius, & de
 „ ossibus eius. Propter hoc relin-
 „ quet homo patrē & matrē suam;
 „ & adhærebit vxori suæ, & erunt
 „ duo in carne vna. Sacramentum
 „ hoc magnū est. Ego autem dico
 „ in Christo & ecclesia. Verūtamen
 „ & vos singuli vnusquisq; vxorem
 „ suam sicut seipsum diligat. Qui
 „ verò ita diligit vxorem suam, ab
 „ omni alieno amore impudicoque
 „ continet, atque ab adulteriis quæ
 „ impurissime aliàs per viros cōiu-
 „ gio infidos excitari & committi
 „ solent, prorsus abstinet.

Dome-
 stica di-
 sciplina.

Ex iisdem verò timoris diuini,
 pœni-

pœnitentiæ & dilectionis frater-
 næ fundamentis, quibusq; con-
 struuntur domus ac familiæ Deo
 probatissimæ sunt, filiorum etiam
 educatio existit. virtutum omniũ
 ac pietatis veræ institutis & ex-
 emplis domesticis cõstructa, quæ
 filios ac seruos, familiamq; om-
 nem in Christiano officio exercet
 & cõtinet, patres atque dominos
 timere ac reuereri sanctè pureq;
 docet, atque auctoritatem patris
 familiæ Dei legibus stabilitã con-
 firmat. Quamobrem vtrorumq;
 videlicet tam patrum familiarũ,
 quàm filiorum & seruorum, cura
 studiumq; fuerit, vt suas singuli
 partes, hi præcipiendo, hi obtem-
 perando, atque alij alios iuuando
 diligenter expediant, omnesq; in
 vniuersum cõmunibus com-
 modis ad pietatis cultum animo-

S rum-

rumque salutem consulant. Ita enim familiae à Spiritu sancto suū

Eph. 6. officium cognoscere & curare iubentur: III, obedite parentibus vestris in Domino; hoc enim iustum est. Honora patrem tuum & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene fit tibi, & sis longæuus super terram. Et vos patres, nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini. Serui, obedite dominis carnalibus cum timore & tremore in simplicitate cordis vestri sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed ut serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate seruientes sicut Domino & non hominibus. Sciētes quoniam vnusquis-

quisque quodcunque fecerit bo-
 num, hoc recipiet à Domino, siue
 seruus, siue liber. Et vos domini
 eadem tacite iuris, remitteres mi-
 nas, sciētes quia & illorum & ve-
 ster Dominus est in cælis, & per-
 sonarum acceptio non est apud
 eum.

Neque verò Christianæ disci-
 plinæ & veritatis est, vt filij, quos
 diuino timore imbutos pietatis
 cognitione & exercitatione insti-
 tuti nutritique à parentibus oportet,
 peruersæ atque corruptæ do-
 ctrinæ elementis instituantur, at-
 que lata via ad perditionem ten-
 dente ducantur nutriti ab infan-
 tia in pompa, fastu, luxu, munda-
 nisq; delitiis, impudicis volupta-
 tibus dediti, lusus, cantusq; & so-
 nos edocti turpissimos: factionū,
 inimicitiarum & dissensionū pa-

ternarum studia iam inde à primis annis cognoscētes & promoventes: ex quibus rebus euenit, vt Christianorum liberi, qui religionis, honestatis, reuerentiæ atque pietatis in Deum & parētes sanctissima & omni orbi expositissima exempla esse deberent, ipsa inhonestas, impudicitia, irreuerētia, atque aduersus Deum & proprios parentes ipsa impietas esse deprehendantur. Serui etiam & familiares propter frequētissima publicæ ac priuatæ improbitatis in ciuitatibus & familiis exempla, propter eorum negligentiam qui vindicare vlcisci que legitimè deberent, infidelitatis, inobediētiæ, latrociniorum, furtorū, spoliationum que, & domesticorum opprobriorum vasa capacissima sint, adeò vt omnia ferè familiaria

ria

ria officia, aliàs pura ac legitima atque turbata corrupta que arguantur. Huiusmodi verò proditio- nes ac peruerſitates ibi naſci ma- niſteſtum eſt, vbi Chriſtiani po- puli veram, ſimplicem, puram & ſeueram euangelij diſciplinã non docentur: vel ſi docentur, propter corruptam & inueteratã peccan- di conſuetudinem, vel omnino negligunt & contemnunt, vel ſi maximè laudant & probant, non tamen ita neceſſariam exiſtimãt, vt cæteris omnibus quæ cum ipſa pugnant, rebus anteponãt, atque verbum Dei ab agricola rectè ſe- minatum, tanquam viæ vel petreæ vel ſenticofa & ſpinofa loca exci- piunt. Metui autem atque caueri maximè oportuerit ne in nos illa Domini querela pronunciata vi- deatur. Stupor & mirabilia facta Ierem. 5. ſunt

„ sunt in terra; Prophetę propheta-
 „ bant mendacium, & sacerdotes
 „ plaudebant manibus. & populus
 „ meus dilexit talia, quid igitur fiet
 „ in nouissimo eius?

Porrò denique quicumque ex
 peccatorum numero diuino ti-
 more inductus, iram atque indi-
 gnationem diuinam in se excita-
 tam, atque grauissimum & seue-
 rissimum mortis iudicium, quod
 ipse sibi molitur, attentè cogita-
 uerit, rursus verò gratiam, miseri-
 cordiam, cælestemque benedi-
 ctionem sibi, dum modò his tri-
 bus ornamentis coli & nitere cu-
 ra studiumque fuerit, paratam ac
 promptam animo menteque ex-
 pēderit, nisi idem plusquam im-
 pius, nisi reprobo omnino sit sen-
 su præditus; nihil dubiũ est quin
 toto corde deliberatoque cõsilio
 à vitiis

à vitiis ad virtutem , à corruptione ad integritatem, ab infania ad sanitatem. denique à diaboli feruitute conuertatur ad clementissimum illum Dominum , qui seriam & studiosam peccatorum poenitentiam adeò probat, vt iuramento addito sibi hanc optari confirmet magna voluntate & cupiditate promissa sua præstandi & beneficia sua exhibendi iis qui sperant in misericordia eius & conuertuntur ad cor . Per me^{ce} metipsum iuraui , inquit , nolo^{ce} mortem morientis , sed magis vt^{ce} conuertatur à via sua mala & vi-^{ce}uat . Qui habet aures audiendi^{ce} audiat, atque ad poenitentiam re-^{ce}deat, si clementiam ab altissimo^{ce} obtinere cupit : qui sanat contri-^{ce}tos corde , & alligat contritiones^{ce} eorum : cuius gratia, voluntate at-

que munere Christianum dictatum hoc ad condiscipulorum instructionem exceptum conscribamus : cuius meditationem & exercitationem idoneam fore existimamus & oportunam ducimus, necessariamque credimus ad gratiam & salutem obtinendam ex benignitate Dei, cui sit honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Non fuit nobis cura hanc instructionem Christianam vel abundantanti orationis flumine amplificandi vel exquisito, ac vario verborum & ornamentorum genere excolendi, contentis communem salutis ac pietatis doctrinam neque longo nimis, neque etiam obscuro atque difficili sermone explicare, quam omnibus Christianorum ingeniis ad cognoscen-

gnoscendum atque adeò ad tenendum habilem parare & exhibere exoptauimus, cupiētes magis res ipsas docere & exponere, quàm verba componere & exponere. Huius autem dictati summa si subducatur, illa fuerit: Maxima & altissima dona, eademq; spiritualia ac diuina cunctis hominibus qui credere & accipere voluerint, esse promissa cum in hac vita, tum maximè in futura obtinenda, quorū arcana admirabilisq; ratio iam acta, tractata atque expedita fuerit Iesu Christi filij illius mortis atque resurrectionis virtute & efficientia: eadem verò omnibus parari in promptuq; esse quicumque ipsius timore sancto imbuti & acti, legi ac præceptis obtemperauerint immaculatis & sacris, atque in fraterna dilectione

S s   exer-

exercēda studium operamq; debitam posuerint . Siquidem sui timorem.obedientiam.cultū, atque seruitutem Deus vult & postulat, atq; his conditionibus promissa sua edidit , quibus ex propria gratia & benignitate seipsum obligauit. Atq; hoc est quod vnumquemq; Christianum , siue summo siue infimo constitutum loco, siue doctum siue indoctum & scire & præstare oportet.

Cætera verò quæ quæri, cognosci, & sciri poterāt ad priuatas singulorum vel ordinum vel hominum rationes pertinentia, in quibus falli, labi & errari aliquando accidit, eum non omniū iudicare aut præstare intersit, cōsulto prætermisimus , illud singulos atque vniuersos hortati, vt his tribus capitibus diligenter consideratis atque

que

que obseruatis eum locū singuli tueantur, quem pro tēpore, etate, uel electione. uel iure fuerint fortiti, non declinantes ad dexteram uel sinistram harum trium rationum; quibus diligenter obtentis, reliqua etiam quæ oportuna fuerint unicuique Deus secundum gradum ordinemque propriū cognoscenda curandaque suggeret. Quòd si quid interim accidat aut extet quod decorum minusque quàm par erat probādum in aliis spectetur, ea non cuiusuis fuerit uel iudicare uel damnare uel mutare in aliorum muneribus & officiis, sed eam curam legitimis ministris & magistratibus propriis relinquere atque vineæ Dominum rogare ut operarios idoneos in vineam suam mittat, & messem ipse suam foueat, protegat,

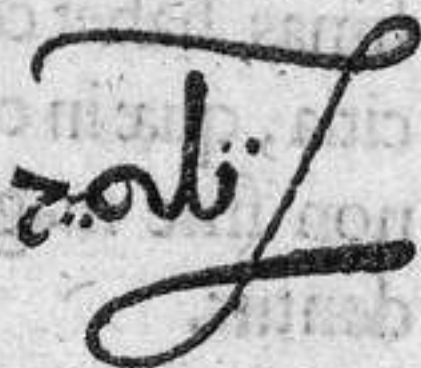
gat, & promoueat. Miserebitur enim dubio procul Deus hæreditati suæ, atque illius prosperitati & foecunditati colulet, idque apprimè probabit, vt nemo propter alterius cuiuspiam aut errati aut peccati exemplum à publica societate & concordia Catholicæq; Ecclesiæ Romanæ communionem & obedientiam discedat; sed vnusquisque non quid alius agat, sed quid ipse agere præstareq; debet, diligenter attendat, summoque studio obseruet.

Antuerpiæ Nonis Octob. 1574.

FINIS.

VOLV MEN hoc cui titulus est D I-
C T A T V M C H R I S T I A N V M.
Benedictus Arias Montanus, doctif-
~~simus & æquissimus~~ Ro-
mana Ecclesia censoribus examinan-
dum, & legitimè, sincere ac seuerè
iudicandum committebat. Antuer-
piæ 15. Calend. Nouemb. 1574.

B. Arias Montanus.

L O V A N I E N S I V M
C E N S O R V M T E S T I -
M O N I V M.

Hunc libellum per nos admis-
sum Calendis Nouembribus,
1574. testamur.

Augustinus Hunæus.

Cornelius Reyneri Goudanus.

I. Molanus, censor librorum.

**ANTWERPIENSIVM
CENSORVM IVDI-
CIVM.**

Dictatum hoc Christianum multas piis-
simas habet cōtemplationes & exer-
citia, quæ in commodum multorum
non sine magno fructu typis excu-
dentur.

*Sebastianus Baer Delphius insig.
Cath. Ecclesie S. Mariae Antuer-
piensis Plebanus & Canonicus.*

Et nos eundem librum probamus.

*Franc. Sonnius Episcopus
Antuerpiensis.*

ANTVERPIÆ EXCVDE-
BAT CHRISTOPHORVS
PLANTINVS ARCHI-
TYPOGRAPHVS RE-
GIVS, ANNO DOMINI
M. D. LXXV.

M. D. LXXV.
GIVS AMNO DOMINI
EXPOKAPNE RE
PLANTIVS A RCH
RAT CHRISTOPHORS
ANTVERPIE EXCVDE

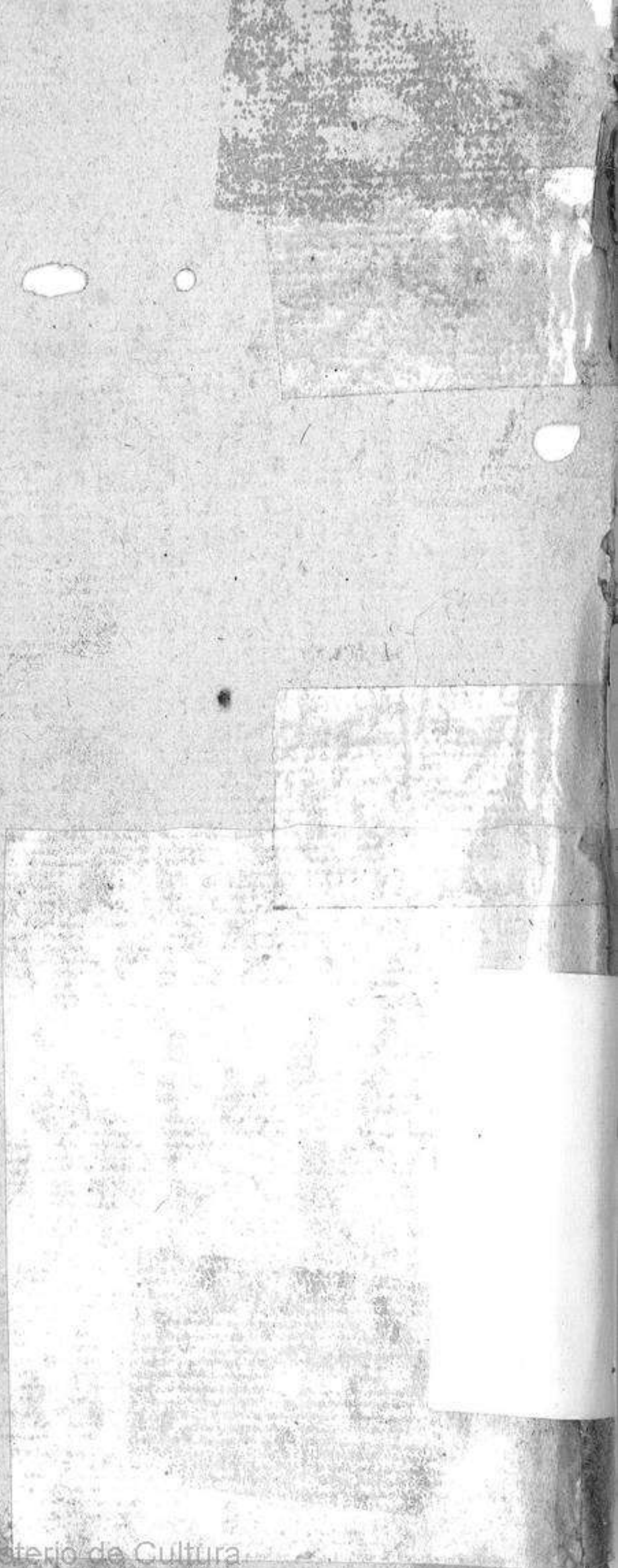

20

43